

ОДБРАНА

*Специјални
прилог*

**160 година
ВОЈНЕ
АКАДЕМИЈЕ**

VOJNA
POLICIJA

*Начелник Војне академије
бригадни генерал др Младен Вуруна*

Спремност да се трага

putovanje

BEZ GRANICA

Lasta

EUROLINES

LASTA info centar • 011/3348-555

www.lasta.co.yu • www.lasta-turizam.com

ИСТОРИЈА СРПСКОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

40 ПОСТЕРА

**ФОРМАТ А3 У ЗАШТИТНОЈ КОРИЦИ
СА ОСНОВНИМ ИСТОРИЈСКИМ И
ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКИМ ПОДАЦИМА**

НАРУЏЕНИЦА

НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд Тел: 011/3241-009,
телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун : 840-49849-58

Наручујем следећа издања:

1. „Ловачки авиони“, по цени од 850,00 динара, количина _____
2. „Бомбардери, јуришници и хеликоптери“, по цени од 850,00 динара, количина _____
3. Оба комплекта, по повлашћеној цени од 1.400,00 динара, количина _____

Плаћање се врши унапред. Доказ о уплати и наруџеницу доставити на адресу
НЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо издања.

Купљена издања биће достављена путем *Пост експреса*, на терет купца.

Купац _____

ЈМБГ _____

Улица и број _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“,
чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
Александар Петровић, поручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана)

Стални сарадници

Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влочић,
Милосав Ц. Ђорђевић, Владика Крстић,
Александар Лијаковић, др Милан Мијалковски,
мр Зоран Милединовић, Предраг Милићевић,
мр Миљан Милкић, Кршман Милошевић,
др Милан Милошевић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Иштван Пољанац, Будимир М. Попадић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Даримир Банда (фоторепортер)

Језички редактор

Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Јово МАМУЛА

22

САДРЖАЈ

Сарадња Србије и Алжира

ВЕЛИКА ПЕРСПЕКТИВА ВОЈНОЕКОНОМСКЕ САРАДЊЕ

6

Начелник Генералштаба генерал-потпуковник
Милоје Милетић посетио САД

ПРЕДНОСТ ОБРАЗОВАЊУ И ОБУЦИ

7

Обележен Дан ВМА

ИНВЕСТИЦИЈЕ У ЗНАЊЕ

8

ИНТЕРВЈУ

Начелник Војне академије бригадни генерал
доц. др Младен Вуруна

СПРЕМНОСТ ДА СЕ ТРАГА

10

Генерал-мајор Петар Ђорнаков,

начелник Управе за обуку и доктрину

ПРЕСЛИШАВАЊЕ ВРЕМЕНА

16

У ФОКУСУ

Нова организација Министарства одбране

ФУНКЦИОНАЛНО ПРЕПАКИВАЊЕ

20

ОДБРАНА

Технички опитни центар

САСВИМ НОВА ПРИЧА

22

28

32

реч уредника

Академија

Како се на први поглед то не би рекло, Војна и Војномедицинска академија, или скраћено ВА и ВМА, како их сви препознајемо, по много чему су сличне. Као прво, слично им је име. Обе су војне, а у називу ове друге наглашава се њена суштинска функција здравствене установе.

Затим, обе се налазе на Бањици у непосредној близини и некако су природно ослоњене једна на другу.

Заједничко им је, наравно, и то што служе за понос система одбране, државе и народа, што остварују врхунске резултате у раду и што уживају изузетан углед у земљи и иностранству.

Ускоро ће заједно, Војна академија и Висока школа студија медицине Војномедицинске академије формирати и Универзитет одбране, што ће заокружити војни образовни систем у јединствену целину. То ће, без сумње, бити и нови замајац сарадње те две научне и образовне институције, који ће омогућити услове за стварање наставничког кадра и развој војног образовања и науке у целини.

Обележје Војне и Војномедицинске академије јесте и то да су међу најзначајнијим ослоњцима сарадње са страним армијама које у тим институцијама желе да школују своје официре и здравствене стручњаке, да размењују искуства и развијају партнерске односе.

И једна и друга академија баштине дугу традицију војног школства и војног здравства и своје празнике обележавају истог месеца – 2. и 18. марта, низом активности који редовно привлаче и пажњу шире јавности.

Централни догађаји организовани су, опет, на сличан начин и како доликује на репрезентативном месту, свечаним академијама у Народном позоришту и Југословенском драмском позоришту, уз присуство највиших државних и војних званица, дипломатског кора и бројних гостију из света, науке, културе и јавног живота Србије.

И програми свечаних академија су, наравно, једнако на високом нивоу и, може се слободно рећи, представљају увек прави културни догађаји чији су креатори наши еминентни ствараоци.

У овом броју доносимо извештај о прослави годишњице ВМА, а по најави програма свечаности поводом 160. годишњице Војне академије – 18. марта у Југословенском драмском позоришту, који потписује редитељ Александар Мандић, биће то представа за памћење. Не само због великог јубилеја Војне академије већ и због тога што ће нас кроз њену богату историју провести плејада глумаца у подели улога какву је тешко замислити и у пројектима од националног значаја. Како је најављено, на позоришну сцену изаћи ће поново, после дуже паузе, и наш познати глумац Лазар Ристовски, а текст је, такође после дуго година, за позориште написао академик Добрица Ћосић. Биће још изненађења, да не откривамо све детаље унапред.

И „Одбрана“ је допринела свечарским данима. Поред интервјуа са челницима ВМА и ВА, припремили смо и специјалне прилоге о тим институцијама као трајне белеге њихове богате историје. ■

Оспособљавање у зимским условима

СПЕЦИЈАЛЦИ НА КОПАОНИКУ

28

Са галерије

БОЈЕ ПРОЛЕЋА

31

ДРУШТВО

Демографска слика Србије – друштвене и економске последице

ПОГЛЕД ПРЕКО СУТРАШЊИЦЕ

32

Паралеле

ПУНО ПАРА – ЗА ПРОМАШАЈЕ

35

КУЛТУРА

Момо Капор, сликар и писац

ГОСПОДАР СОПСТВЕНОГ ЧУДА

36

Празник Београда

НЕ 19. ВЕЋ 18. АПРИЛ

38

ФЕЉТОН

Градови у средњовековној Србији (4)

САЧУВАТИ ОД ЗАБОРАВА

42

Сарадња Србије и Алжира

Велика перспектива војноекономске сарадње

Србија и Алжир имају велику перспективу војноекономске сарадње, која би у будућности могла донети значајну економску корист српској привреди, изјавио је министар одбране Драган Шутановац после састанка са алжирским колегом Абделмалеком Гуенаизијом

Министар Шутановац, који се у Алжиру 3. марта састао са министром одбране те земље Абделмалеком Гуенаизијом, изразио је задовољство због тога што две земље улазе у дугорочно партнерство.

– Уз састанак са министром Гуенаизијом, било је састанака који су се тицали и војноекономске сарадње за коју сматрамо да има веома велику перспективу на подручју Алжира, и за коју смо убеђени да ће у будућем времену запослити велики део капацитета металске индустрије Србије, и за коју верујем да ће бити на обојано задовољство реализована дуги низ година – казао је Шутановац.

– Оно што је важно нагласити, то је да смо на састанку, на коме смо разговарали о будућој сарадњи између Србије и Алжира, добили уверавања да је Алжир изабрао Србију као дугорочног парт-

нера у области одбране и сматрамо да то може да буде веома добар замајак не само за војноекономску сарадњу, већ и за привредну сарадњу у целини – рекао је Шутановац.

Министар Шутановац је подсетио да је Алжир један од највећих партнера Србије у области одбране у целом северноафричком региону, и да је, поред традиционалног пријатељства које постоји више деценија, сарадња у протекле две године унапређена тиме што се припадници оружаних снага Алжира школују на Војној академији у Србији.

– Делегација коју предводи министар економије Млађан Динкић имала је велики број састанака, али оно што је најважније – постоји велика вероватноћа да се реализују економски пројекти који ће бити у корист, како радника у Србији, тако и целог Алжира – рекао је Шутановац.

Државно-привредна делегација Србије, у којој су били представници око 60 најјачих српских компанија, боравила је од 2. до 5. марта у посети Алжиру, током које је разговарано о унапређењу економске сарадње две земље. ■

Танјуг

Начелник Генералштаба генерал-потпуковник Милоје Милетић посетио САД

Предност образовању и обуци

Начелник Генералштаба Војске Србије, генерал-потпуковник Милоје Милетић боравио је у петодневној посети САД, током које је имао сусрете у Пентагону са начелником Здруженог Генералштаба Оружаних снага САД адмиралом Мајклом Маленом и шефом Бироа националне гарде САД генералом Креггом Мекинлијем. У Охају је разговарао са представницима Националне гарде и њеним командантом генерал-мајором Грегоријем Вејтом.

Генерал Милетић са адмиралом Маленом

У разговору са адмиралом Маленом, 3. марта у Пентагону, генерал Милетић указао је на позитивне ефекте посете Националној гарди Охаја и трилатералних разговора који су вођени са командантом Националне гарде Охаја генерал-мајором Грегоријем Вејтом и начелником Генералштаба Оружаних снага Мађарске генералом Ласлом Томболом.

Генерал Милетић информисао је саговорнике са током реформе наших оружаних снага. Разговарало се и о актуелној безбедносној ситуацији у региону, посебно на Косову и Метохији и Копненој зони безбедности.

Начелник Здруженог генералштаба ОС САД адмирал Мален истакао је да је зна за реформу наше војске и да даје пуну подршку том процесу. Он је нагласио да Србију види као водећу земљу у региону и као незаобилазни фактор безбедности.

Оружане снаге САД ће и у наредном периоду наставити да пружају подршку Војсци Србије у процесу сарадње у оквиру Програма *Партнерство за мир*, истакао је адмирал Мален.

На почетку посете САД, где је боравио од 27. фебруара до 3. марта, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић изјавио је да је циљ посете разматрање, са званичницима америчке Националне гарде и војним врхом те земље, могућности

Регионална безбедност

Теме разговора делегације Војске Србије током посете САД, поред питања билатералне војне сарадње, односиле су се на актуелну безбедносну ситуацију у нашем региону, стању на Косову и Метохији, на административној линији у Копненој зони безбедности, сарадњи са Кфором и другим питањима која доприносе стабилном миру у региону.

Делегација Војске Србије истакла је заинтересованост за интензивније приступање програмима међународног војног образовања и обуке.

продубљивања билатералне војне сарадње, при чему ће приоритет бити школовање подофицира и официра.

– Посета делегације Војске Србије оружаним снагама САД представља континуитет посете коју је крајем новембра прошле године имао министар одбране Драган Шутановац и када су покренута многа питања унапређења те сарадње – изјавио је генерал Милетић.

У Охају је генерал Милетић разговарао са командантом Националне гарде генералом Грегоријем Вејтом и начелником Генералштаба Оружаних снага Мађарске генералом Ласлом Томболом.

Размотрене су могућности унапређења сарадње у оквиру *Програма државног партнерства* и прерастању те сарадње у трилатералну сарадњу, с обзиром на то да у оквиру тог програма Национална гарда Охаја сарађује и са Србијом и са Мађарском.

– Наши приоритети у тој сарадњи су школовање и обука официра и подофицира, успостављање подофицирског кора и обука и вежбе јединица. Ми желимо да у оквиру програма сарадње смањимо број активности, али да добијемо на квалитету оних које реализујемо – рекао је генерал Милетић.

Начелник Генералштаба Војске Србије је током посете Националној гарди Охаја обишао неколико војних база, између осталих и авио-базу Рајт-Петерсон. ■

Генерал Милетић са генералима Вејтом и Томболом

Танјуг

Инвестиције у знање

Догађаји

Током прошле године у Војномедицинској академији уписана је прва генерација студената медицине, акредитоване су докторске и академске специјалистичке студије, а припадници те установе успешно су обавили и обављају задатке у оквиру мировних мисија Уједињених нација у Чаду и Конгу. Установа је добила и неопходне европске сертификате система менаџмента квалитетом ИСО и акредитације за пет лабораторија – навео је начелник ВМА на свечаности у Народном позоришту 2. марта поводом дана те установе.

Свечаном академијом у Народном позоришту 2. марта, Војномедицинска академија обележила је 166. годину постојања и рада. Свечаности су присуствовали председница Народне скупштине Славица Ђукић-Дејановић, премијер Мирко Цветковић, патријарх српски Иринеј, потпредседник Владе Јован Кркобабић и министри у српској влади, представници правосуђа, Српске православне цркве и верских заједница, дипломатског кора, Министарства одбране и Војске Србије, гости из Црне Горе и Републике Српске, некадашњи начелници наше највеће војноздравствене установе, ректори и професори универзитета Србије, директори клиничких и клиничко-болничких центара, те позната имена нашег културног и јавног живота.

Госте је поздравио начелник Академије генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић. Том приликом нагласио је да се године и живот не мере по данима већ према делима, којих је, у 166 година постојања ВМА и њених претходница, било заиста много. Али и значајних личности, сјајних стручних и људских величина, које су својим радом трасирале путеве развоја нашег војног здравства. Војномедицинска академија остварила је до сада велике успехе и има јасну визију напретка, због чега је свет признаје и поштује.

Током прошле године, навео је генерал Јевтић, у ВМА је уписана прва генерација студената медицине, акредитоване су докторске

и академске специјалистичке студије, а припадници те установе успешно су обавили и обављају задатке у оквиру мировних мисија Уједињених нација у Чаду и Конгу. Такође, интензивирана је међународна војномедицинска сарадња, па су на разним облицима усавршавања у ВМА боравили медицинари из више од 20 земаља света. Уз то, установа је добила неопходне европске сертификате система менаџмента квалитетом ИСО и акредитације за пет лабораторија. Уручена су јој и највиша међународна признања за медицинско збрињавање приликом *Универзијаде 2009* и за рад пољске болнице на мултинационалној вежби *MEDCEUR 2009*. Стручни часопис *Војносанитетски преглед* уврштен је у листу престижних светских медицинских публикација.

– У овом медицинском граду непрекидно се најсавременијим методама дијагностике и лечења брине о здрављу свих припадника Војске, грађана Србије, чланова дипломатског кора у Београду. О томе сведочи и повећање броја медицинских услуга за 10 до 20 одсто и податак да је скоро пола милиона људи лечено и прегледано на ВМА прошле године – рекао је први човек куће у Црнотравској 17 и најавио да ће Академија преузети одговорност да један дан недељно буде и ургентни центар српског здравства.

Начелник ВМА нагласио је да се домаћинским пословањем и уштедама обезбеђују средства за набавку најсавременије меди-

ЧЕСТИТКЕ

Председник Борис Тадић

Поводом Дана Војномедицинске академије – 2. марта свим запосленим у Војномедицинској академији упућујем срдачне честитке.

Поверење и углед који имате обавезују вас да и даље развијате професију и доприносите унапређењу квалитета здравља свих наших грађана.

Честитајући вам празник желим вам успехе у даљем раду.

Министар Драган Шутановац

Поводом Дана Војномедицинске академије – 2. марта, свим припадницима ове војномедицинске установе честитам 166. годишњицу успешног рода.

Својим дугогодишњим, стручним, професионалним и хуманим односом према пацијентима стекли сте углед институције од националног и регионалног значаја.

Куповином модерне опреме и отварањем нових капацитета омогућили смо припадницима Војске и грађанима Србије дијагностику и лечење по најсавременијим методама. Акредитацијом у образовни и научно-истраживачки систем Републике Србије обезбедили смо оспособљавање и усавршавање високо стручног војномедицинског кадра.

Уверен сам да ћете, као и до сада, својим стручним, научним и хуманим радом задржати место лидера медицинске научне мисли и праксе.

Честитајући вам празник, желим вам успехе у даљем раду.

вљали кућу и земљу пред највећим ауторитетима лекарске професије.

– Данас скоро да нема оних који не препознају национални значај и вредност Војномедицинске академије. Уверавам вас да су темељи нашег постојања служба лечења, наука и образовање, још чвршћи и увезани челичним везама узајамног подстицања – поручио је генерал Јевтић.

Он је подсетио и да је међу пацијентима ВМА велики број цивилних осигураника који у установу долазе без икаквих административних препрека захваљујући споразуму са Републичким заводом за заштиту здравља, који се успешно спроводи већ две године, и историјски важном уласку у план мреже здравствених установа Србије.

Говорећи о плановима за будућност, начелник ВМА нагласио је да је установа посвећена расту и обликовању најбољег кадра, нарочито младог, техничко-технолошким обнављању и непрекидном организацијско-формациском усавршавању. Поред тога, дефинисани су стратешки циљеви и опредељена је динамика њихове реализације, јер је основна жеља да ВМА буде у кора-

ку с токовима светске медицинске науке, где се и данас налази и куда се креће.

– Устех долази онима који су сувише заузети послом да би о нечему другом размишљали. Инвестиције у знање и преданост послу, можда више но икада, јесу кључ те успешности којој тежимо. Све то је, пре свега, у функцији система одбране којем неодвојиво припадамо – закључио је генерал-мајор Миодраг Јевтић.

Свечаност у Народном позоришту употпунио је пригодан уметнички програм. Учествовали су познати драмски и музички уметници – Љиљана Благојевић, Лепомир Ивковић, Нела Михаиловић, Биљана Ђуровић, Ненад Стојменовић, Иван Босиљчић, Јелена Влаховић, Олга Олћан, Данка Стојиљковић, ансамбл Коло.

Они су наступили уз музичку пратњу Симфонијског оркестра Министарства одбране Станислав Бинички, хора Обилић Аматерског културно-уметничког друштва Бранко Крмановић и хора студената Војне академије, којим су дириговали Даринка Матић-Маровић, Павле Медаковић и мајор Игор Митровић. ■

Р. ДРАГОВИЋ и В. ПОЧУЧ
Снимили Д. БАНДА и Д. АТЛАГИЋ

цинске опреме, те да се у научном и стручном погледу, знањем и вештином, померају границе медицине. Током 2009. године, како је истакао, установа је у свет послала 117 својеврсних амбасадора, који су предста-

НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

Поводом обележавања 166. годишњице Војномедицинске академије одржан је низ свечаности. Свечаној седници Научно-наставног већа 2. марта присуствовали су начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић са сарадницима, начелник Управе за здравство бригадни генерал Вељко Тодоровић, начелник Војне академије бригадни генерал др Младен Вуруна и бројно гости.

Том приликом, генерал Јевтић је рекао да је прошле године на ВМА докторирало шест, а специјализирало 42 лекара, од чега је двадесеторо из цивилства, а двоје из иностранства. Увршћивање Војносанитетског прегледа на листу најпрестижнијих стручних медицинских часописа у свету један је од важних резултата у 2009. години.

На Свечаној седници традиционално су додељена признања најзначајнијим партнерима и пријатељима ВМА, али и припадницима установе који су у прошлој години дали највећи допринос врхунским

резултатима. Признања и дипломе добили су и специјализанти и субспецијализанти који су се у протеклих четири, односно пет година усавршавали на ВМА.

Начелник Војномедицинске ака-

демије открио је и споменик санитетском пуковнику Михајлу Мики Марковићу, једном од утемељивача војног санитета и дугогодишњем председнику Српског лекарског друштва. Споменик је дело академика др Владимира Јокановића. Представници Управе ВМА положили су венац на спомен-плочу испред улаза у зграду. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Спремност да се трага

Данас се код младих мења свест о значају образовања. Више не може да се продаје гориво и тако зарађује добра плата. Успоставља се стабилан систем вредности. Војска нуди квалитетно образовање и сигуран посао. Али, нема војске на свету чији су официри богати, они нигде немају висока примања. И то знају кадети Војне академије. Они који намеравају да зарађују велик новац, промашили су професију. Људима у униформи је битно да имају услове да се образују и усавршавају у раду.

Војна академија ове године обележава 160. годишњицу постојања. Мало је институција, поготово образовних, и у нашој земљи и у европском оквиру, које се могу похвалити нечим што траје толико дуго. О Академији некад и сад, препознатљивој традицији војног школства у Србији и искораку који та установа данас чини за сутра, говорио нам је бригадни генерал Младен Вуруна.

■ *Шта је заједнички именитељ прошлог и садашњег времена у српском војном школству? Каква искуства носите из Војне академије?*

– Србија је, најпре, 1850. године формирала једну војну школу – Артиљеријску школу. Потом, 1880. Нижу и Вишу војну академију. После Првог и Другог светског рата радило је више војних училишта. Данас, после 160 година, поново имамо једну војну школу – Војну академију, онако како је и започело војно образовање. На таквом решењу завиде нам и много развијеније државе, које из различитих разлога не успевају да обједине војношколски систем, у коме су поједностављени логистички проблеми, организација, наставни процес, руковођење и командовање.

Шта се после 160 година променило? Уколико погледате списак предмета које су полагали питомци Артиљеријске школе, може се запазити да се по називу и броју не разликују од предмета које изучавају кадети данашње Војне академије. Било их је и данас их има четрдесетак. По семестру се полагало пет испита, у јануару и јулу.

Када сам 1987. године завршавао Војну академију у Загребу, полагао сам испите парцијално, а на крају добијао коначну оцену, што је једини начин

да питомац у року заврши технички факултет. То је претпоставка *Болоњске декларације*, стандарда који тренутно примењујемо и који омогућава да просечан студент на време оконча студије.

Дакле, много тога се променило у односу на почетке, али су традиционалне вредности и проверени квалитети својствени војном школовању опстали. Заједнички именитељ прошлог и садашњег тренутка на Академији јесте – добра навика, за којом увек трагамо и коју када пронађемо негујемо и чувамо.

■ *Које су новине у организацији Академије?*

– Добијањем дозволе за рад од Министарства просвете, организација Војне академије у наредном периоду претрпеће промене. Најпре ћемо реорганизовати кадетски пук. Значајно је да командири водова прате кадете од почетка до краја школовања, па је новом организацијом потребно успоставити такав систем. Затим, за квалитетно школовање на основним студијама и одређеним нивоима усавршавања треба формирати центар за обуку симулацијом. Такође, и Школа националне одбране треба да добије значајније место у процесу реформе војног образовања.

■ *Од када се студенти Војне академије зову – кадети?*

– Од краја 2009. године, усвајањем измена и допуна *Закона о Војсци*, студенти Војне академије зову се кадети. Кадет је назив који има утемељење у историји и традицији српских војних школа. Почетак војног школства у Србији везујемо за формирање војне школе 1850. године која је опстала. И пре те школе постојале су војне школе, али су оне прекинуле рад. Прва се звала Гвардијска школа, а основана је 1830. године. Њени полазници били су кадети. У Артиљеријској школи су се уместо кадета школовали питомци. Тај назив користили смо до деведесетих година прошлог века. Потом смо имали студенте. Назив кадет препознатљив је у свету – студент војне школе на основним студијама, који се школује за почетне дужности у војсци.

■ *Да ли је, коначно, начелник Војне академије и предавач? До сада је то била само менаџерска функција...*

– Начелник Војне академије у овом семестру има више наставе од неких који су само наставници. Тренутно кадетима предајем два предмета...

■ *Ко и на основу чега одређује профил официра који се школују на Академији? Које квалитете треба да имају у стручном погледу?*

– Генералштаб Војске Србије, односно савети родова представљају институције које постављају захтеве о профилу официра које школујемо. Они прецизирају какав им је командир вода потребан или командир чете и слично. Уз то, примењујемо и захтеве које проистичу из хармонизације војног образовања и високог образовања у друштву. Када се осмишљавају студијски програми, постоје стандарди који се морају испунити. Тековине и савремена достигнућа у војном образовању такође су незаобилзани приликом дефинисања стручних квалитета будућих официра. И, коначно, имамо традицију, наша искуства која су се добро показала. Тек када помиримо поменуте улазне параметре можемо добити квалитетан студијски програм који обезбеђује официра потребног нашој војсци.

■ *Колико кошта школовање на Војној академији? Имамо ли довољан број кадета?*

– Годишње, у просеку, школујемо од 150 до 200 кадета, што задовољава потребе нашег система одбране. Оптималан број је око 180. У прошлу школску годину уписали смо 240 кадета, а толики број планирамо и наредне. Слична су искуства и земаља региона. Војну академију обично не уписују младићи и девојке из имућнијих породица, већ из средњег слоја. Кандидати су најчешће из сиромашнијих крајева Србије. Такав је случај и у многим европским земљама.

Школовање кадета кошта око 400.000 динара годишње. Највећи део трошкова односи се на исхрану, смештај и све оно што прати живот и становање на Академији.

■ *На Академији се школује трећа генерација девојака...*

– Сада већ имамо довољно искуства у томе. Девојке су одговорне, посвећене студијама, вредне... Добро се слажу са кадетима и више нису у одвојеним групама за поједине задатке. Разбили смо стереотипе о њиховом школовању за професију која се сматрала искључиво мушком.

■ *Које вредности треба да негују кадети Војне академије? Како помирити оно што током школовања уче о одговорности, скромности, посвећености позиву, речју о животу, с правилима која владају ван Академије? Нажалост, често у спољном свету не налазе потврду за врлине којима их васпитава...*

– То јесте прича о систему вредности. Он се, на пример, данас успоставља и сузбијањем криминала, што смо сведоци последњих месеци. Углед Војске у друштву знатно је подигнут и она је популарнија него раније. И промоција младих потпоручника испред Дома Народне скупштине део је те нове, другачије приче о војном позиву. На кадетима остаје да то ваљано препознају. На крају крајева, они су сами чувари свог угледа. То постижу појавом, чињењем, наступима... Темељне вредности се лако препознају и опстају. Важно је да кадети буду позитивне личности. То је слично као и у случају закона – људи правила и прописе посматрају и тумаче као одређену стегу, а то није тако. Закони представљају правила која потврђује да живимо у цивилизованој земљи.

■ *Када говоримо о угледу Војске, олако посежемо за статистиком – неретко се изражавамо само бројевима кандидата који су конкурисали на Академију, у Војну гимназију или уписали војну школу. Кадети, међутим, свакодневно посматрају официре који су подстанари, незадовољни животним стандардом и бенефицијама које тренутно у друштву остварују. Одражава ли се то на мотивацију за официрски позив, преиспитују ли одлуку да носе униформу?*

– Кључна ствар јесте да се код младих мења свест о значају образовања. Више не може да се продаје гориво на ћошку и тако зарађује висока плата. Успоставља се стабилан систем вредности и то кадети препознају. Војска нуди добро образовање и стабилан посао. Када је реч о останку у професионалној војној служби, последње две године материјално стање припадника система одбране је поправљено. Али, нема војске на свету чији су официри богати људи, они нигде немају посебно велика примања. И то знају кадети Војне академије. Официри су свуда, или би то требало да буду, средњи слој друштва. Они који имају намеру да зарађују огроман новац дефинитивно су промашили професију. Данас је битно да човек има услове да се образује и усавршава у послу.

■ *По чему се разликују знања студената Академије у односу на колеге из цивилства? Шта је, заправо, препорука онима који намеравају да упишу Војну академију?*

– У односу на студенте цивилних факултета, кадети имају могућност да више пута током школовања, на практичним облицима наставе, али и у ремонтним заводима, јединицама и установама Војске, примене знања која стичу. Други факултети немају тако тесну везу с привредом и институцијама у којима се могу запошљавати свршени студенти. Директна веза између теорије и праксе јесте квалитет Војне академије. У томе се огледа и смисао *Болоњске декларације* – да припреми студенте за рад, а не да их послодавац учи послу.

■ *Посебни облици наставе су...*

– Поред обуке у теренским условима, кадети имају стручна стажирања и праксу, која се и вредније у форми испита. Ту спадају и различите обуке које нису у теренским условима али се реализују на средствима наоружања и војне опреме.

■ *Има ли наша академија препознатљиво место у регионалном и европском војнообразовном простору?*

– Акредитацијом студијских програма створили смо претпоставке за укључивање у тај систем, али и сарадњом са чешким, мађарским и белгијским војним универзитетом. Основа за улазак у било који регионални простор јесте квалитет. Не треба да мислимо да смо велики и важни. Има још добрих образовних центара у региону. И заједнички интерес представља незаобилазни фактор сарадње. Верујем да сви заједно можемо осмислити школовање официра у региону како бисмо смањили трошкове. То су, наравно, политичке одлуке. Потпуна интеграција Војне академије у европски војни образовни оквир зависи од уласка Србије у Европску унију.

■ *Колико бодова по Болоњској декларацији кадетима Војне академије доноси чишћење круга, санитарног блока... То су и даље њихове обавезе?*

– Простор Војне академије је прилично велик и она има већи број издвојених објеката. Војна гимназија је, на пример, смештена на две локације. У саставу Академије је и скијашки полигон на Копачнику, Школа националне одбране је у касарни *Бањица*, а за обуку припадника завршних година школовања на ваздухопловном смеру користимо капацитете аеродрома *Батајница*. Кадети, наравно, не добијају кредите за такву врсту активности, али добро знају да је и то део њиховог развоја и војничког васпитања. У будућности ћемо настојати да такве задатке поверимо специјализованим екипама за уређење и чишћење. Трудимо се да кадетима обезбедимо што више времена за учење, али су и послови редовног одржавања хигијене у Академији део 160 година традиције војног школства.

■ *Каква су искуства Академије у примени „Болоње“?*

– Што се тиче кадета, искуства су добра. Пратимо прву годину на школовању и задовољни смо пролазношћу на испитима. У блиској будућности поправићемо примену *Болоње* тако што ћемо растеретити студијске програме, јер смо увидели да нема потребе за појединим садржајима. Стандард, наиме, каже да студента можете оптеретити часовима редовне наставе и испитима од – до. Ми смо програме осмислили на горњој граници оптерећења. Стога, планирамо да их ревидирамо попут већине факултета. Даља примена *Болоње* односи се на наставнике. То је нови метод и технологија рада, која захтева њихов интерактиван однос са студентима, веће ангажовање и припрему за наставу, али и већи број колоквијума, испита... Наши наставници су дужни да у потпуности примењују захтеве *Болоње*. Сваки испит кадети могу реализовати у предиспитним обавезама. То је императив рада на Академији. Смисао нових стандарда јесте да држава нема новца да школује студенте дуже него што је то потребно, односно да просечан студент у року заврши факултет.

ШКОЛА НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ

■ *Очекују ли се промене и у Школи националне одбране?*

– Реорганизација је започела и у тој највишој војној школи. Пратећи светске токове, у Школи националне одбране развијамо четири нивоа усавршавања – основни командно-штабни курс за командире чете, командно-штабно усавршавање за команданте батаљона и штабне дужности у бригади, затим, генералштабно усавршавање за најодговорније дужности у Војсци Србије и интегрисано школовање официра и цивила за најодговорнија места у систему одбране.

■ *Размишља ли се и о промени назива полазника Школе националне одбране – слушаоци?*

– Слушалац дефинитивно није добар термин и управо тражимо одговарајуће решење. Свуда се у свету полазници било ког нивоа усавршавања називају студенти. Размишљамо о таквом називу или називу – официр на школовању. Крајње је време да и то променимо.

■ *Прошле године Академија је акредитовала неколико студијских програма. Колико су они својствени само војној школи или се слични садржаји у области одбране и безбедности могу изувачавати и на факултетима у грађанству?*

– До сада смо акредитовали пет студијских програма на основним академским студијама – менаџмент у одбрани, војномашинско инжењерство, војноелектронско инжењерство, војнохемијско инжењерство и војно ваздухопловство. На дипломским академским студијама – *мастер*, имамо четири акредитована студијска програма. Кадети који упишу основне студије после школовања стичу звања менаџера у одбрани или инжењера. Идеја нам је да акредитујемо и логистику, тако што ће модули бити логистичке функције.

Кадет који упише Војну академију, за разлику од факултета у цивилству, током четири године школовања стиче две професије – официрску и менаџерску, инжењерску, којима се може бавити уколико прекине професионалну војну службу. Наравно, кадете не школујемо да би изашли из система, али је јасно да сви неће каријеру завршити у Војсци. Такав систем школовања за два занимања представља погодност коју не даје ниједан факултет. Официр може да се усавршава у оба занимања, на Војној академији или цивилном факултету.

■ *Представља ли такав систем школовања опасност за одлив кадра, тачније да кадети који по завршетку Академије не буду задовољни додељеним радним местима напусте систем одбране и посао потраже у грађанству?*

– Таква опасност је одувек постојала. Кадети, заправо, добијају једну диплому која је важећа, али стичу квалификацију и знање за два занимања. Излазак из система одбране није опасност. Ми младом официру морамо да обезбедимо услове да остане у систему, да за то буде мотивисан. Али, не треба га током школовања осакатити тако да више никада не може да оде из Војске. Циљ јесте да кадете добро научимо и оспособимо за оба занимања. Само стварањем повољних услова рада и развоја каријере, официра можемо задржати у систему одбране, уколико то он жели и докле је то могуће.

■ *Како да Академија задржи лиценцу за рад?*

– Проблем није у материјалној и техничкој бази. Проблем на Војној академији представља кадар. И већина цивилних факултета је смањила број студијских програма због недостатка наставника одговарајућег квалитета. Зато у блиској будућности морамо развијати наставни кадар. Потребно је да обезбедимо младим официрима што бржи завршетак докторских студија, различите облике последипломског усавршавања, да стекну звања доцента и редовних професора.

■ *Имамо ли уписане студенте мастера и полазнике на докторским студијама?*

– Тренутно немамо. По плану школовања за наредну школску годину планирамо да упишемо полазнике мастер студија. Добили смо потврду од Комисије за акредитацију да смо успешно акредитовали два студијска програма докторских студија – менаџмент у одбрани и војномашинско инжењерство. Прва генерација мастера биће, највероватније, кадровска, због потреба система и захтева радних места. Број активности Војне академије се увећава. Од јесени очекујемо и заједнички програм основних и мастер студија с Машинским факултетом Крагујевачког универзитета. На тај начин ћемо почети да школујемо и цивиле. Тај програм је још у фази акредитације, али се надамо да ће га надлежне институције одобрити.

■ *Више пута су надлежни током прошле године најављивали формирање српског универзитета одбране. Докле се стигло у том послу?*

– Акредитација институције је у току, односно испитивање њених капацитета и квалификација за обављање универзитетске делатности. У овом тренутку имамо акредитована три докторска студијска програма, што представља минимум – два са Војне академије, а један са Војномедицинске академије – биомедицина. Уколико добијемо уверење да смо способни за рад започећемо оснивање универзитета, што подразумева и добијање сагласности од надлежних министарстава и Владе.

■ *Како ће Академија 18. марта обележити јубилеј?*

– Тог дана, Академија ће припадницима система одбране и грађанима Србије поклонити позоришну представу у Југословенском драмском позоришту, у којој ће играти велика и позната имена нашег глумишта. Радимо и својеврсну монографију о 160 година српског војног школства, поштанску маркицу и коверту с знаком Војне академије. У Војном музеју ћемо организовати пригодну изложбу, а са Институтом за стратегијска истраживања стручни скуп о војном школству.

■ *Иако најчешће не ишчитавамо ваљано сопствену историју, а још мање учимо од ње, у Војној академији као и у Војсци Србије много тога заснивамо на традицији, одређеном историјском контексту. Постоји ли опасност да се у томе претера, да се занемари будућност? Како остати с обе ноге на земљи и, опет, учинити неопходан искорак?*

– Традиција треба да има одговарајуће, јасно дефинисано место у школовању официра и свих младих. Наша мисија није да се закопамо у историју, у неко прошло време. Војна академија гледа напред, али и не заборавља оно од раније. Дакле, имамо визију – знамо куда идемо, и знамо шта је било пре нас. Налазимо се у датом историјском тренутку, њему се прилагођавамо, не правећи од прошлости култ.

■ *А у будућности планирате...*

– Најпре да задржимо постојећи ниво и квалитет школовања. Да објасним редом... Војна гимназија треба да остане добра и квалитетна школа, у којој предају одлични наставници, без криминала и дроге, где се деца и образују и васпитавају, што је данас редак случај у средњим школама. На основним студијама намеравамо да развијемо и студијски програм за логистичке функције, како бисмо школовали и такав кадар система одбране. Такође, да развијемо заједничке студијске програме са универзитетима у Србији за потребе школовања инжењера одбрамбене индустрије.

План нам је да акредитујемо усавршавање официра за диплому мастера. Пре свега да формирамо нови институционални облик – Универзитет одбране, који би чинили Војна академија и Висока школска студија медицине Војномедицинске академије. То ће нам омогућити и стварање наставничког кадра, развој војног образовања и науке. Акредитацијом Академије као научноистраживачке установе добили смо формалне претпоставке за научни и истраживачки рад, али и могућност да изађемо на тржиште и конкуришемо за пројекте које расписује Министарство науке. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимимо Јово МАМУЛА

Посета делегације Оружаних снага Јапана

Пуковник Еисуке Кигами, виши истраживач Националног института за студије одбране Јапана, боравио је 3. и 4. марта у Србији. У његовој пратњи били су изасланик одбране Јапана пуковник Соџиро Накамура и представник Јапанске агенције за међународну сарадњу Сатору Киросава. Циљ дводневне посете делегације Јапана био је да се информишу о организацији и функционисању цивилно-војне сарадње у Војсци Србије.

На разговорима у Генералштабу Војске Србије, где је домаћин био начелник Одељења за цивилно-војну сарадњу ГШ ВС пуковник Звонимир Пешић, разматране су могућности сарадње у тој области.

Након састанка са представницима Одељења за цивилно-војну сарадњу, гости су посетили Другу бригаду Копнене војске у Краљеву, где су сагледали резултате рада Канцеларије за ЦВС у тој јединици.

Официри јапанске војске састали су се и са командантом Друге бригаде бригадним генералом Душаном Стојановићем и представницима Црвеног крста из Краљева.

Делегација је другог дана посете обишла и Основну школу „Светозар Марковић“ у Лапову, која је недавно реновирана заједничким ангажовањем припадника Националне гарде Охаја и Војске Србије. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Ваздухопловни завод „Мома Станојловић“ у саставу ВиПВО

У просторијама Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“, 4. марта, та установа препотчињена је Команди ВиПВО.

Командант ВиПВО бригадни генерал Ранко Живак најавио је том приликом нову улогу Завода у плановима за средњорочно одржавање и дугорочне планове набавке савремених борбених средстава.

Директор Завода пуковник Ђорђе Вучетић нагласио је значај те ремонтно-техничке установе, истичући спремност за даљи рад под новом командом, користећи постојеће капацитете, развојне пројекте и програме и људске ресурсе. ■

П. ВОЈИНОВИЋ

Анализа оперативних

Стабилна безбедносна

Редовна годишња анализа оперативних и функционалних способности Војске Србије за 2009. годину одржана је 10. марта у Дому Гарде у Београду.

Анализи су присуствовали председник Републике Србије Борис Тадић, министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић и најодговорније старешине Министарства одбране и Војске Србије.

Вежба на карти „Пролеће 2010“

На војном аеродрому у Нишу 9. марта изведена је показна вежба на карти под називом „Пролеће 2010“. Вежбу са темом „Рад команде батаљона у процесу планирања операције“ извео је 63. падобрански батаљон Специјалне бригаде Копнене војске.

Том приликом практично су приказани организација и рад команде батаљона у процесу планирања операције и доношења одлуке за употребу снага према новом „Упутству за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије“.

Како је истакао руководилац вежбе, начелник Штаба Специјалне бригаде пуковник Миролjub Чупић, припадници 63. падобранског батаљона показали су висок степен обучености у примени стандардних оперативних процедура током доношења одлуке. Извођењу вежбе на карти присуствовали су командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић са сарадницима, команданти бригада и батаљона Копнене војске и припадници јединица ВиПВО. ■

З. М.

ситуација у Србији

Том приликом, разматрана је безбедносна ситуација у земљи и окружењу, динамика реализације постављених задатака Војске Србије за прошлу годину, те остала питања која утичу на одржавање и развијање способности Војске.

Оцењено је да је безбедносна ситуација у Србији стабилна. На крају анализе донети су закључци и постављени тежишни задаци за наредни период који треба да допринесу даљем унапређењу способности наше војске. ■

Уплаћена средства прикупљена на Светосавском балу

Организатори хуманитарног Светосавског бала Diva Donation и Фонд солидарности уплатили су на рачуне шест породица припадника Војске Србије и Министарства одбране, које се налазе у тешкој материјалној ситуацији, по 100.000 динара од средстава прикупљених продајом улазница. Ради се о породицама у којима су деца остала без родитеља или су тешко оболела, као и деци пилота који су настрадали током бомбардовања НАТОа. Такође, организатори те манифестације од прикупљених средстава донирали су и 350.000 динара за реновирање просторија Централног дома.

Хуманитарни Светосавски бал одржан је у Централном дому Војске Србије 29. јануара ове године, под покровитељством Министарства одбране. Укупан износ донираних средстава Министарству одбране и Војсци Србије износи више од милион динара. ■

Војска примамљив послодавац

Број пријава на конкурсе за посао које је Министарство одбране расписало у неколико последњих месеци многоструко је већи од броја слободних радних места. Разлоге за то, кажу у Управи за кадрове, првенствено треба тражити у расту популарности Војске међу грађанима, али и великој незапослености у Србији.

Судећи према подацима с неколико последњих конкурса, највећи број пријава послали су људи из медицинске струке. Од 15. јануара до 15. фебруара, колико је трајао конкурс за пријем лекара, стоматолога и ветеринара у јединице Војске Србије, за 27 слободних места молбе је поднело 384 кандидата. Прецизније – за 21 радно место лекара молбе је поднео 261 кандидат, за три места ветеринара 39 лица, док је за три позиције стоматолога пријаве поднело чак 84 доктора стоматологије. Занимљиво је да се на поменути конкурс пријавило три пута више жена од кандидата мушког пола.

Конкурс за запошљавање у Војномедицинској академији показао је сличне резултате. Скоро 700 кандидата са средњом стручном спремом затражило је посао на 80 слободних места, 212 лица са вишом стручном спремом конкурисало је за 15 упражњених позиција док се за 17 места лекара пријавило 79 свршених дипломаца. На конкурс Управе за здравство која је тражила све образовне профиле на укупно 38 радних места јавило се 342 кандидата.

И Управа за инфраструктуру недавно је попуњавала слободна места, укупно 27, и на њену адресу стигло је 108 молби, углавном архитеката, грађевинских и машинских инжењера и техничара. Управа за снабдевање, такође је тржишту рада понудила 18 места, па је и на тај конкурс аплицирало 115 лица, углавном економиста.

На оглас Војнообавештајне агенције за пријем нових службеника пријавило се чак 239 лица иако ће се примити само петнаесторо. Најмање интересовање било је за запошљавање у Војнотехничком институту где се за 20 оглашених места пријавило 35 кандидата.

Како сазнајемо, независно од конкурса које поједине организационе целине Министарства расписују за попуњу упражњених радних места, на електронску пошту МО свакодневно стижу молбе и пријаве за запошљавање из земље, али и иностранства. Занимљиво је и то да се немали број лица која су протеклих година из различитих разлога напустила систем одбране, најчешће тражећи бољи посао, јављају за поновни пријем. Судећи по речима саговорника из Управе за кадрове, за њих ће важити правила конкурса као и за остале грађане. ■

А. П.

Посао за младе у мање развијеним општинама

Ради бољег информисања становника, пуне подршке и помоћи локалне самоуправе на промовисању процеса професионализације Војске, као и уписа у војне школе и академије, Министарство одбране упутило је писмо председницима више општина у којима је незапосленост велика и које су мултинационалне.

У писму се наводи да је у току једна од најважнијих реформи, а коју спроводи Министарство одбране – професионализација Војске, и да су у току конкурси за упис у Војну гимназију и на Војну академију.

„Поред намере да створимо савремену и ефикасну Војску, желимо да упослимо што више младих људи, посебно у општинама у којима је из објективних разлога успорен развој привреде, а тиме и могућност запошљавања“.

Писма су упућена општинама Прокупље, Блаце, Куршумлија, Житорађа, Владичин Хан, Сурдулица, Босилеград, Трговиште, Врање, Бујановац, Прешево, Лесковац, Бојник, Лебане, Медвеђа, Властинце, Црна Трава, Бела Паланка, Пирот, Бабушница, Димитровград, Бољевац, Књажевац, Зајечар, Соко Бања, Кладово, Неготин, Мајданпек, Суботица, Бачка Топола, Мали Иђош, Кањижа, Новин Кнежевац, Сента, Чока, Ада, Кикинда, Нова Црња, Житиште, Сечањ, Пландиште, Алибунар, Ковачица, Бела Црква, Вршац, Апатин, Кула, Бачки Петровац, Бечеј, Рашка, Нови Пазар, Тутин, Нова Варош, Пријепоље и Сјеница. ■

интервју

Генерал-мајор
Петар Ђорнаков,
начелник Управе
за обуку и доктрину

Преслишаванье времена

Доктрина Војске Србије, највиши доктринарни документ, одговара на питање како ће наша земља употребљавати војну силу за одговоре на савремене изазове, ризике и претње безбедности. Она се не бави искључиво организацијом, припремом и концептом употребе Војске, већ представља теоријски оквир и јединствену платформу за деловање свих припадника система одбране. Уважила је промене на глобалном плану, најпре у области физиономије савремених сукоба. Нови модел, који није утемељен искључиво на одбрани од спољне агресије, препознао је потребу да се српска војска све чешће ангажује на спречавању, контроли и решавању криза у националним, регионалним и глобалним оквирима.

У бившој Југославији основно доктринарно опредељење била је *Стратегија оружане борбе*, један од садржаја концепције општенародне одбране. У августу 2000. године усвојена је *Војна доктрина Савезне Републике Југославије*, која је настала као одговор на дневнополитичке потребе. *Војну доктрину Војске Србије и Црне Горе* марта 2003. прихватио је Врховни савет одбране, али не и Савет министара тадашње државне заједнице.

Крајем јануара 2010. године, после усвајања *Стратегије националне безбедности и Стратегије одбране* наше земље, предлог *Доктрине Војске Србије* упућен је надлежним државним институцијама. Недавно је тај документ потписао и одобрио председник Републике Србије.

Србија је, дакле, добила документ који на савремен начин дефинише доктринарна решења у војној делатности, попут организације, планирања и концепта употребе Војске.

Начелник Управе за обуку и доктрину Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Петар Ђорнаков тврди да је *Доктрина* својеврсна назнака другачијег размишљања припадника система одбране, али и развоја српске војне мисли.

■ Протеклих месеци усвојено је више закона и прописа у области безбедности и одбране земље. Усвајањем Доктрине Војске Србије заокружиће се стратешки и доктринарни оквир и обезбедити наставак реформе нашег система одбране.

– Војска Србије добила је током 2009. године низ закона и стратегијских докумената из области безбедности и одбране, на основу којих је заокружен законско-нормативни, односно стратегијско-доктринарни оквир, чиме се обезбеђује континуитет реформских процеса. Тај оквир је и основа за даље промишљање о томе каква је војска потребна Србији, у времену у коме живимо.

Стратегија националне безбедности и Стратегија одбране дефинисале су националне и одбрамбене интересе, изазове, претње и ризике безбедности, али и политику одбране Републике Србије. Из тога проистиче место и улога српске војске, принципи њене организације и начин како ће остваривати додељене мисије и задатке.

За Војску и њене припаднике значајни су прописи у области одбране који прецизирају услове и начин на који остварују улогу и задатке. Доношењем сета закона и стратегијских докумената омогућиће се израда подзаконских аката и доктринарних докумената који непосредно уређују и регулишу бројне области у нашој војсци.

■ *Зашто је, заправо, значајна Доктрине Војске?*

– Доктрина Војске Србије је највиши доктринарни документ који даје одговоре на значајна питања у војној делатности, попут организације, припреме и концепта употребе Војске. Доктрина одређује како ће Србија употребљавати војну силу приликом одговора на савремене безбедносне изазове и претње, уважавајући време у коме живимо. У мери у којој то успева, Доктрина Војске представља суштински израз оперативних и функционалних способности Војске Србије, али и теоријску основу за промену обрасца размишљања њених припадника, што је, према мом мишљењу, најзначајнији сегмент модернизације српске војске.

■ *Које новине садржи тај документ у односу на наша претходна доктринарна опредељења?*

– Наша војска треба да прати савремена одбрамбена доктринарна опредељења, која примењују и остале земље, безбедносне организације и савези. Искуства говоре да су државе и војске које су имале модерне војне доктрине чешће побеђивале много снажније и моћније противнике. Војске засноване на застарелим доктринама, упркос војној моћи коју су поседовале, нису имале ваљане одговоре на нову организацију, оружја или поступке противника на бојном пољу. Ивимо у времену нелинеарног и асиметричног ратовања, које, више него икада у историји цивилизације и ратовања, потврђује такав став.

Доктрина Војске урађена је по мери и за потребе Војске Србије, те представља операционализацију одбрамбене политике Репу-

блике Србије у области војне делатности. Првенствено се заснива на потребама и могућностима наше земље да поседује војну силу која ће бити способна да одговори захтевима који се пред њу поставе.

Све промене на глобалном плану, најпре у домену схватања безбедности и физиономије савремених оружаных сукоба, али и савремене токове употребе војне силе, уважила су наша нова доктринарна решења. Безбедност ниједне земље света, посебно оних у региону, данас није утемељена искључиво или преваходно на одбрани од спољне агресије. Кооперативност у области безбедности један је од основних принципа који сада карактерише међународне односе.

Потреба и захтев за учешћем у очувању и јачању мира и безбедности, у глобалним и регионалним безбедносним и одбрамбеним организацијама као што су Уједињене нације, Европска унија, НАТО или Организација за европску безбедност и стабилност, те

Снимио Јован МАРЈАНОВ

Доктрину Војске Србије радио је стручни тим у коме су били ангажовани начелници управа Генералштаба, заменици команданата команди оперативног нивоа, начелници Управе за стратегијско планирање Министарства одбране, Школе националне одбране и Катедре оператике Војне академије. Поред тога, формиран је и тим за стручну верификацију тог документа. У његовом саставу били су заменик начелника Генералштаба и начелник Управе за оперативно планирање, команданти команди оперативног нивоа Војске и начелник Управе за стратегијско планирање.

много друге безбедносне иницијативе које су актуелне у нашем окружењу, такође представљају простор у коме се тренутно разрешава највећи број безбедносних питања.

Одговарајући том захтеву, савремене војске све више граде капацитете за одговор на кризе, а не за ратно сукобљавање. Мале и средње земље, поготово, војну моћ не граде на масовним снагама и тешкој ратној техници, што је својствено било ратовима индустријског доба.

■ *На који начин Доктрина прецизира организацију Војске Србије?*

– Када се говори о организацији наше војске, у Доктрини су обједињена и у извесној мери операционализована решења која већ садрже Закон о одбрани, Закон о Војсци и стратегијска одбрамбена документа. Највећи део онога што то поглавље дефинише већ је реализовано организацијско-мобилиза-

цијским променама у Војсци, које се дешавају од 2006. године. Нека нова начела организације српске војске, наравно, подразумевају додатне, суштинске реформске захвате, који захтевају знатно више време-

Начела попут модуларности, трокомпонентности састава и намене или интероперабилности, тек треба да заживе. Војска је сложен и динамичан систем, чија се реформа одвија у фазама. У том смислу, њен организацијски модел приказан у *Доктрини* не иде испред постојећих решења, која су усвојена у стратегијским планским документима, али дефинише правце и даје простор за даљи развој Војске. То практично значи да ће се *Доктрина Војске Србије* стално унапређивати и допуњавати, пратећи промене у институционалној доградњи Војске.

■ *Поменули сте да најзначајнији део Доктрине представља концепт употребе српске војске. Шта је суштина те замисли?*

– Настојали смо да концепт употребе Војске Србије буде савремен. Заснива се на новоусвојеним стратешким основама, које су дефинисане стратегијским документима у области одбране, али

шком оквиру употребе Војске. Документ садржи и део који се односи на мултинационалне операције, јер су оне у функцији испуњења једне од три основне мисије Војске Србије.

Приступ садржајима борбених дејстава сличан је оном који смо имали раније, али уважава савремена сазнања која се односе на садржаје операција и борбених дејстава.

Принцип модуларности, на пример, претпоставља да је основна модуларна јединица батаљон, који је у високом степену развијеност и има дефинисану оперативну способност. Он представља основну јединицу за здруживање. У овом тренутку Војска Србије нема до краја развијен тај модел развијености јединица, иако су снаге Војске подељене на снаге за брзо реаговање, снаге за подршку и снаге у ојачању. Није окончан процес који појединим снагама обезбеђује одговарајући ниво развијености, попуњености, опремљености и обучености припадника, сходно додељеној мисији јединице. За то је потребно време, средства и да се заврши професионализација Војске. Колико ће бити батаљона зависи од програма развоја, односно од одлуке надлежних државних институција о снази и капацитетима које Војска треба да поседује.

Снимио Јово МАМУЛА

Већина држава има три основне мисије војске сличне нашим, али различите приоритете. Када се говори о одбрани од агресије, на пример, чланице Алијансе обавезале су се на колективну одбрану. Зато имају израженију мисију очувања мира и стабилности, односно ангажовање војске за спречавање криза или управљање кризама, као и за обезбеђење мира и безбедности у постконфликтном периоду. Основна мисија Војске остаје одбрана од оружаног угрожавања споља, за шта тежишно развија способности.

Различите земље имају различите доктринарне оквире. Доктрина српске војске уважава нови приступ проблемима безбедности. Није заснована на моделу који се примењивао у време индустријских ратова, када су биле заступљене масовне војске, у којима су одређени типови наоружања имали доминантну улогу. Уважава промењену улогу војне силе за остваривање различитих функција. Здружени концепт употребе Војске зависи од њених дефинисаних мисија.

и на другачијем приступу када се говори о употреби војне силе. Његова основна карактеристика јесте здруженост, односно принцип да се за извршавање скоро сваког задатка наменски формирају разнородне јединице, способне да реализују одређену мисију. *Доктрина*, сходно променама у командовању и у организацијско-техничкој области, наводи нове приступе о употреби Војске и на инован начин утврђује компоненте војне моћи.

Доктрина препознаје ангажовање наше војске приликом различитих операција – у миру, ванредном и у ратном стању. У њој су објашњени типови појединих операција, посебно борбених и неборбених, њихова класификација, онако како то одговара страте-

■ *Хоће ли поједина решења из Доктрине Војске Србије утицати на програме школовања кадета Војне академије и слушалаца највиших војних школа?*

– Да, и то знатно. *Доктрина* треба да успостави теоријску основу за различита разматрања и моделовање употребе Војске, односно њених састава. У том смислу, уз нови приступ о употреби Војске Србије, она мора да разбије и стереотипе који деценијама владају нашом војном теоријом. Примера ради, било је уобичајено схватање да су операције највиши и најсложенији облик борбених дејстава којима се остварују јединствени циљеви оперативног или стратегијског значаја.

Садашња *Доктрина Војске* има потпуно другачији приступ. Операције представљају низ борбених или неборбених активности, покрета и других акција, у којима и тактичке јединице могу остварити циљеве највишег, стратегијског значаја. Једноставније речено, и даље постоје различити нивои операција, али је циљ операције основни критеријум за утврђивање њеног нивоа, док су јачина, тип ангажованих снага и нивои командовања помоћни критеријуми. Надаље, нивои командовања у операцијама имају савременије дефинисане улоге у планирању и ангажовању снага.

Разумевање измењене природе ратовања и сукобљавања, промене настале у начинима ангажовања и нови принципи употребе војне силе, затим, разрада начела организације Војске, те увођење информације као фактора оружане борбе, и коначно, разрада модела за употребу српске војске у различитим мисијама и врстама операција у миру, ванредном и ратном стању, захтеваће од наставника стручних војних предмета, али и од кадета и слушалаца, повећане напоре да прихвате и примене *Доктрину*.

■ У ком правцу ће се, стога, развијати наша војна мисао?

– Наша војна мисао мора да прати главне токове развоја војне мисли у оном делу света у коме живимо, јер смо се и одлучили да будемо део тог система. Опредељење Србије за интеграцију у Европску унију знатно утиче на реформу система одбране и Војске. Зашто? Европска унија у области безбедности и одбране има такозвану европску безбедносну и одбрамбену политику, у којој су развијени одговарајући доктринарни, организациони и институционални оквири. Постоје и здружене јединице земаља чланица Уније – борбене групе. Зато ћемо у будућности, више него до сада, у оној мери у којој се приближавамо тој институцији, имати све израженије захтеве да свој систем прилагођавамо и интегришемо у европски безбедносни и одбрамбени простор.

Истовремено, Србија има препознатљиву националну безбедносну и одбрамбену политику. Доктрина Војске управо из ње проистиче. Војна мисао, наравно, треба да стреми напред, али и да понуди одговарајућа решења за време и систем у коме живимо. У том смислу, Доктрина јесте савремена, али одражава и потребе и тренутне услове у нашем систему одбране и земљи.

■ Како ће се примењивати нови доктринарни модел и да ли се према потреби може мењати?

– Примена Доктрине обезбедиће се усвајањем низа планских и програмских докумената којима се операционализују и реализују системска решења која смо дефинисали у претходном периоду. Ваља истаћи да се после усвајања Доктрине Војске Србије наставља израда функционалних доктрина – доктрина операција, доктрина

видова и здружених доктрина из различитих функционалних области попут обавештајне, логистике, планирања, цивилно-војне сарадње, управљања људским ресурсима и слично. Оне су већ предложене у форми нацрта и потребно их је само ускладити с Доктрином Војске. Потом ће се родити и остали прописи нижег ранга, односно упутства – тактике, технике и процедуре које ће се примењивати у нашој војсци.

Доктрина Војске Србије може се примењивати наредних три до пет година. У данашње време и за много стабилније системе од нашег то представља уобичајен период за целовиту ревизију докумената те врсте. Провера одређених доктринарних решења у пракси, наше при-

ближавање Европској унији, али и даљи развој система одбране, посебно завршетак професионализације српске војске, захтеваће да се поједини делови Доктрине у будућности измене и допуне.

Британија је, на пример, прошле године променила оперативни концепт и увела нове типове операција – хибридне, које до сада њихова доктрина није познавала, али их је наметнуло време због мисија у којима се ангажује војска. Цивилно-војна сарадња, у облику у коме се данас примењује, све до сукоба у Ираку и Авганистану није имала одговарајуће доктринарно утемељење. Због брзих промена у свим областима војне делатности не може се очекивати да доктринарна решења трају десетак година. Она се морају заснивати на науци, али и потврдити оправданост у пракси. Доктринарне норме само су основа за одлучивање, али их не треба слепо примењивати. Она представљају усмерење и основу за размишљање припаднике војске, али конкретне ситуације захтевају јединствене поступке. ■

Владимир ПОЧУЧ

Здружени оперативни концепт представља окосницу Доктрине када је реч о употреби наше војске. Следи његова операционализација у документима нижег ранга – доктрини здружене операције, доктрини видова и функционалним доктринама које треба да појасне одређене војне делатности. Доктрина Војске проистиче из Стратегије националне безбедности и Стратегијског прегледа одбране, у коме су дефинисани средњорочни планови и програми развоја Војске. Нови доктринарни концепт развоја Војске Србије први пут планира на основу способности које она треба да има, како би остварила дефинисане мисије.

Снимио Даримир БАНДА

Функционално препакивање

Судећи према документима који дефинишу нову организацију Министарства одбране, војних јединица и војних установа које су везане за њега, управни органи неће значајније мењати функције и улоге, али ће подела послова и надлежности бити прецизнија и ефикаснија.

Неколико дана пре краја 2009. године Влада Републике Србије усвојила је Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Министарству одбране. Тиме је званично омогућен почетак реорганизације МО, јединица и установа које су организационо и функционално везане за њега. Ради се о још једном у низу корака реформе које у систему одбране трају већ неколико година. Нормативни оквир, дакле, постоји, а већ је почело и успостављање нове организације према Правилнику.

Значај успостављања нове организације МО није само у усаглашавању са Владиним пакетом мера везаним за рационализацију државне управе. Важно је и то да сложен систем управљања војском као оружаном силом, али и осталим битним сегментима система, постоје ефикаснији, бржи

Генералштаб у Министарству

У новој организационој шеми МО, Генералштаб Војске Србије представљен је као посебна унутрашња јединица Министарства одбране која обавља послове прописане Упутством за унутрашњу организацију и рад Генералштаба Војске Србије.

и једноставнији како оцењују у Управи за организацију Сектора за политику одбране.

Флексибилна организација Министарства, прилагодљива и способна да исправно и брзо реагује на све постављене захтеве, био је основни принцип којим се Управа за организацију руководила приликом израде нових норматива из те области. Водило се рачуна и о елиминацији дуплираних надлежности из делокруга МО, о оптималном броју веза унутар организацијских јединица и смањењу број радних места руководиоца, али и извршилаца где је то могуће.

Један од пројектних захтева био је да се радна места официра прописују само уколико заиста изискују специфична војна знања стечена током школовања или службе, а да се број формацијских места пуковника смањи и прилагоди правилној кадровској пирамиди. Тиме ће се Министарство „демилитаризовати“, што значи да ће број војних лица у управним структурама бити нешто мањи од трећине.

У разговору са људима који су учествовали у изради нових организационих докумената покушали смо да осветлимо најзначајније промене.

Промене на врху

Организациона шема Министарства одбране не разликује се много од оне која је до скоро била на снази. Међутим, има неколико новина. У складу са одредбама Закона о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији, уведено је место Генералног инспектора служби, који ће бити директно потчињен министру одбране и чија ће делатност, као што и назив функције каже, бити надзор законитости рада ВБА и ВОА.

Друга крупнија промена у структури врха МО јесте увођење четвртог сектора као основне организацијске целине. Поред сектора за људске, материјалне ресурсе и политику одбране формира се и Сектор за буџет и финансије, који ће обављати послове који се односе на: припрему нацрта прописа из области финансијског пословања, планирање, организовање, извршење и контролу материјално-финансијског пословања, финансијску политику Министарства,

планирање буџета одбране, затим планирање, програмирање, буџетирање и спровођење финансијског плана за потребе МО, организовање информационог система из области планирања, финансирање и материјално-финансијско пословање.

Поменути сектор настао је као потреба да се организационо надогради систем финансијског пословања. Поред тога, министар одбране имаће „на линији“ и Одсек за интерну ревизију помоћу кога ће моћи да надгледа законитост и правилност трошења буџетских средстава. Томе би требало да допринесу и одељења за финансије и ППБИ (планирање, програмирање, буџетирање и извршење), која су уграђена у организацијску структуру сва четири сектора и Секретаријата и директно потчињена начелницима.

Секретаријат Министарства, као посебна организациона јединица, „појачава се“ Управом за оперативно-планске послове, која ће бити централна административна јединица МО.

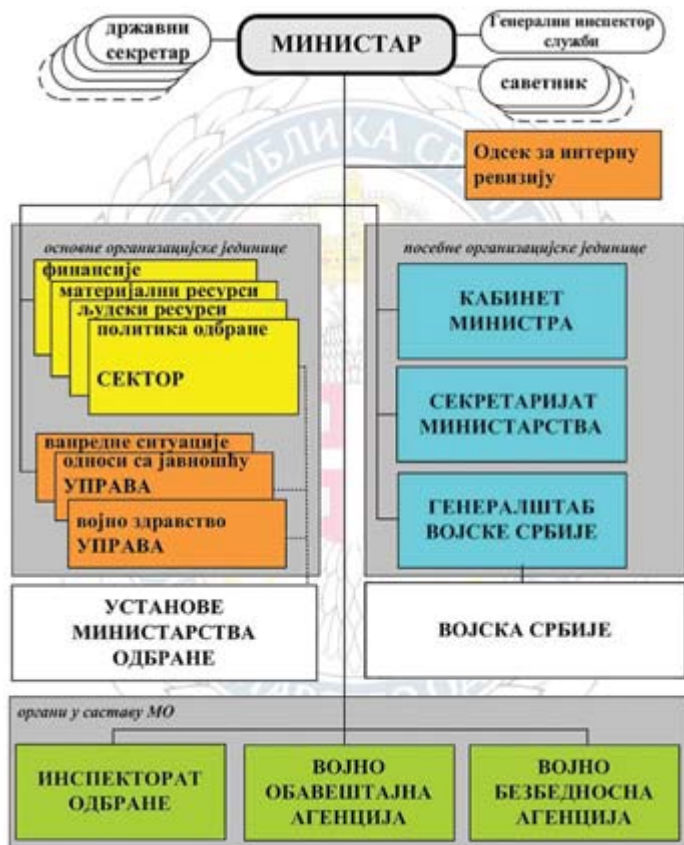
До сада су међу основним организацијским целинама МО биле и две самосталне управе – за односе са јавношћу и ванредне ситуације. Управа за ванредне ситуације у процесу је преласка у надлежност Министарства унутрашњих послова, док послови радне и материјалне обавезе прелазе под надлежност Управе за обавезе одбране Сектора за људске ресурсе.

Поред поменуте две, и Управа за војно здравство (уместо расформиране Управе за здравство Сектора за материјалне ресурсе) биће непосредно потчињена министру.

Прекомпоновање целина

Организација Сектора за политику одбране у највећој мери остаће иста. У његовом саставу остају управе за – међународну војну сарадњу, организацију и стратегијско планирање са потчињеним саставима који су за њега и до сада били функционално везани.

Уместо досадашње Управе за шкољство, Сектор за људске ресурсе добија потпуно нову Управу за традицију, стандард и ветеране.

Медија центар „Одбрана“

У току је формирање Медија центра „Одбрана“, који ће бити посебна организациона целина потчињена Управи за односе са јавношћу. Медија центар организационо ће објединити Новински центар „Одбрана“, део расформираног Војноиздавачког завода и Централни дом ВС.

Функционално, Медија центар објединиће – новинску, издавачку и промотивну делатност, али и Интернет презентације у надлежности Управе за односе са јавношћу.

Војна штампариа и организационе целине које се баве издаваштвом прелазе у надлежност Управе за односе са јавношћу.

Управа за традицију, стандард и ветеране обављаће послове који се односе на: културну, музејску и верску делатност, питања традиције и етике, подршке лицима који напуштају систем одбране у проналажењу новог запослења. Управа ће се бавити и проблемима ветерана, питањима стамбеног обезбеђења ветерана и активних припадника, а један од важних делокруга рада биће и питања здравственог осигурања војних осигураника.

Сектор за материјалне ресурсе функционално је доживео значајне промене. Прво, расформирана је Управа за систем логистике а Управа за здравство није више у саставу Сектора, већ је непосредно потчињена министру. Техничко ремонтни заводи „Мома Станојловић“ и „Чачак“ нису више у надлежности Сектора за материјалне ресурсе, већ су у надлежности организационих јединица Војске Србије. Војно-угоститељске установе претпочињене су Управи за општу логистику.

Важно је рећи да Управа за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе добија Одељење за *Мастер план* које ће се бавити питањима перспективне војне имовине.

Како сазнајемо у Управи за организацију, организационе промене довешће и до смањења бројног стања Министарства одбране, нарочито кад се ради о такозваном „управном делу“. Нови Правилник предвиђа за око 1.000 радних места мање у односу на тренутни број запослених. ■

А. ПЕТРОВИЋ

ИЗВЕШТАЈ ВОА ОДБОРУ ЗА ОДБРАНУ И БЕЗБЕДНОСТ

Одбор за одбрану и безбедност Народне Скупштине Републике Србије почетком марта прихватио је извештај о раду Војнообавештајне агенције Министарства одбране за претходни период. Извештај је поднео заменик директора Војнообавештајне агенције бригадни генерал Драган Владисављевић.

Војнообавештајна агенција је значајна спољнообавештајна служба у оквиру безбедносно-обавештајног система Србије, надлежна за праћење активности, планова и намера страних држава, њихових оружаних снага, група и појединаца који могу да угрозе националне интересе и безбедност наше земље. У складу с тим, обим задатака и степен одговорности ВОА налажу максимално ангажовање свих њених људских и техничких потенцијала.

Тежиште у обавештајној делатности Агенције било је изучавање земаља које представљају наш обавештајно-безбедносни интерес, као и праћење активности носилаца асиметричних претњи.

Створени су услови за правилну процену индикатора угрожавања безбедности и спречавање изненађења, и на стратегијском и на оперативном нивоу. Прикупљени подаци и информације имали су висок степен поузданости, што су потврдиле накнадне анализе и дешавања.

Активности изасланстава одбране била су усмерена на најбитнија безбедносна питања земље. Сарадња са службама безбедности у земљи је коректна и знатно побољшана у односу на претходни период.

Финансирање Агенције, утврђено одговарајућим *Законом о буџету Републике Србије*, омогућило је подмиривање основних потреба и извршавања тежишних задатака. Истовремено, побољшано је стање у нормативно-правној области.

– Као интегрални део система безбедности земље, у сарадњи с осталим субјектима одбране, Агенција је учинила све да руковођству система одбране обезбеди потребне информације и податке који су били у функцији доношења одлука од значаја за безбедност земље – рекао је на крају извештаја генерал Владисављевић, који је после подношења извештаја одговарао и на питања народних посланика, а која су се односила на рад Агенције.

Одговарајући на питање о унутрашњој контроли, заменик директора ВОА рекао је да је недавно ступила на снагу нова организација Агенције, која има и групу за унутрашњу контролу. На питање о томе да ли је довољно развијена мрежа наших војних изасланстава, генерал је казао да она зависи првенствено од интереса Србије и Министарства одбране, значаја кризних жаришта и финансијских могућности наше земље. ■

С. ЂОКИЋ
Снимко Д. БАНДА

Технички опитни центар

Сасвим

Нова прича

Анти-ковитни
падобран
на „ласти“

Дан установе, 22. март, у Техничком опитном центру обележавају кадровски освежени. Набавком савремене мерне опреме и усавршавањем постојеће испуњена су још два критеријума – повећана је ефикасност и безбедност рада. Ако се усвоји и реализује предлог плана опремања ТОЦ-а за ову годину онако како је предложено, крајем 2011. та установа биће капитално обновљена. На тај начин, од 2012. године ТОЦ би требало да постане значајан ресурс који би систем одбране могао да понуди у оквиру Програма *Партнерство за мир* – довољно савремен да пружа услуге и иностраним армијама.

Технички опитни центар је војна научноистраживачка установа која под тим називом постоји од 1. августа 2006. године. Настао је услед реформских процеса у систему одбране почетком овог века, спајањем три центра – Техничког опитног центра КоВ, Ваздухопловног опитног центра и Морнаричког опитног центра. Практично, представља мозаик три видовске установе различитих периода настанка. Најдубље корене има ВОЦ, који наставља традицију Ваздухопловне опитне групе формиране 14. децембра 1933, а установа је званично основана 1949. године. Почети Техничког опитног центра КоВ везани су за 1973, али је његова најважнија лабораторија, Центар за испитивање НВО у Никинцима, старија – основана је 1951. као Централни полигон Генералне дирекције индустрије муниције. По годинама, МОЦ је најмлађи – установљен је 1980. у Сплиту, а ратне 1991. премештен је у Тиват. После распада државне заједнице Србија Црна Гора још једном се сели, сада на копно – у Београд.

■ Квалитет у првом плану

Током свих тих година није се једино мењала намена и основна делатност. Центар је увек повезан са речју квалитет. И заиста, у тој научноистраживачкој установи испитује се квалитет средстава НВО у свим фазама развоја – од пројектовања до серијске производње, а касније и у условима експлоатације, односно продужења века употребе. На основу њихових анализа, оцена и предлога, војни савети доносе одлуку о томе да ли ће се војска опремати одређеним средствима НВО. Решења о усвајању у наоружање добијала је само она техника која је током испитивања квалитета у ТОЦ-у имала позитивну оцену. Исто је важило и за извоз.

Колико су успеха имали у протеклим деценијама, говори податак да су средства испитивана у тој установи, а која су се код нас производила, била позната по квалитету и дугогодишњој употреби. Зато за ТОЦ знају и у страним армијама и неретко приликом извоза средстава НВО страни купци питају – да ли је испитано у ТОЦ-у и да ли га користи ваша војска.

Од постанка до данас, развој Техничког опитног центра увек је био условљен занављањем и модернизацијом опреме, додатном едукацијом и подмлађивањем кадра, повећањем безбедности приком испитивања и побољшањем услова рада. Наравно, и одржавањем и подизањем на виши ниво система квалитета. А када се то сложи, запослени у ТОЦ-у могу да кажу да су у 2009. на свим пољима урадили доста.

Број задатака завршених и верификационих испитивања повећан је за четвртину у односу на прошлу годину, док број испитивања на полигону у Никинцима већ више година уназад расте по стопи од око 15 одсто. Успешно извршавање наведених задатака, у условима када је бројно стање установе у односу на пре три и по година смањено за 40 одсто, захтевало је максимално ангажовање припадника ТОЦ-а и бољу организацију испитивања.

Многобројна испитивања изводе се за потребе наше одбрамбене индустрије.

У последњих годину дана радили су на више значајних задатака испитивања попут авиона *ласта*, теренског возила ФАП, више теле-

ОРГАНИЗАЦИЈА

Рад у Техничком опитном центру одвија се по секторима. То су Сектор за наоружање са својом најважнијом лабораторијом Центром за испитивање наоружања у Никинцима, Сектор за електронику, Сектор за мототехничка и морнарничка средства, Сектор за метрологију, а опитовањем ваздухоплова баве се Сектор за ваздухопловна средства и Центар за летна испитивања.

БРОЈКЕ

Током протекле године број испитивања у ТОЦ-у повећан је за 27 одсто, а број опитовања на полигону увећан је за 12 одсто (у односу на пре две године за 100 одсто). Испаљено је више од 60.000 пројектила, од тога око 4.000 већег калибра – минобацачка и артиљеријска муниција и ракете. Било је више од 30 приказа за домаће и иностране делегације. Возила су у том периоду превалила више од 310.000 км, без удеса.

јих мерних система. Њима су првенствено опремани сектори електронике, метрологије и мототехнике. Такође, успели су да ревитализују, модернизују и ставе у погон нека капитална средства: клима-комору у Никинцима, која је још 1990. године донета са Превлаке, у Кумодражу су потпуно аутоматизовали рад клима-коморе, тако да она сада може да се програмира за рад у периоду од два месеца, док се сви релевантни параметри путем рачунара прате и дигитално записују, стављена је у погон нагибна платформа за испитивање возила и аутоматизован њен систем управљања.

Аутоматизовани су и неки процеси мерења у секторима за метрологију и електронику и унапређене одређене функције теодолитског и телеметријског система. Такође, послали су у иностранство на поправку и еталонирање два врло битна еталона.

комуникационих уређаја, система криптозаштите, усавршеног ПВО система *нева*, падобранске опреме... Верификовали су и више примерака увозног наоружања намењеног за специјалне јединице, а ту је и актуелни *Модел 21*. Сем тога, изводили су обуку пилота ирачког ваздухопловства, учествовали на аеромитинзима *Батајница 2009* и у Ченеју и бавили се комплексним задацима праћења развоја средстава НВО.

Опремање

Пуковник Горан Стојановић, директор Техничког опитног центра, каже да су протекле године, према плану опремања, набавили и ставили у погон седам значајни-

Испитивање ракетног система на полигону у Никинцима

МЕТРОЛОГИЈА

Значајно место у националној метрологији заузима Сектор за метрологију ТОЦ-а. Стручњаци запослени у њему одржавају јединство метролошког система и развијају и одржавају примарне војне еталоне. Њихов задатак јесте и еталонирање секундарних и радних еталона лабораторија другог степена, чиме се обезбеђује потребна следљивост и тачност мерења у свим војним установама и јединицама.

Сектор за метрологију чине три лабораторије првог степена – МЛ-01 за примарне еталоне електричних величина, МЛ-02 за примарне еталоне микроталасне технике и оптоелектронике и МЛ-03 за примарне еталоне неелектричних величина. У том сектору налазе се примарни војни еталони за 26 величина, а поседују више од 35 референтних еталона и мноштво радних еталона и мерила. Опремљени су метролошком опремом јединственом у земљи, а Сектор је акредитована лабораторија према захтевима стандарда SRPS ISO IEC 17025:2006 за 20 величина.

ПРОВЕРА

Једна од најзначајнијих организацијских целина ТОЦ-а јесте Сектор за наоружање. Сви типови наоружања, муниције, ракетних и система за управљање ватром – испитивани су ту.

– Последње време донело је добар ветар у леђа Сектору за наоружање и полигону у Никинцима. Поред великог обима посла, амбициозан је и план модернизације и техничко-технолошког опремања полигона који ће омогућити ефикасније и безбедније праћење тока гађања, те брже прикупљање и обраду података – каже потпуковник мр Мирослав Ђорђевић и истиче да је у плану и опремање лабораторије за испитивање балистичке заштите. Поред тога, већ годину дана у употреби је и камера за ултрабрзо снимање која омогућава увид у све детаље лета пројектила – улазак у материјал, понашања приликом продора и све друге перформансе које су голим оком невидљиве.

У Сектору за наоружање наводе да је списак средстава која су испитивана у последње време на полигону ТОЦ-а дугачак. Треба поменути у првом реду наоружање набављено са Специјалну бригаду. Верификовани су пиштољи *глок*, сачмарице *бене-ли*, снајперске пушке...

– Поред наоружања, испитујемо и АБХО и интендантску опрему. У поодмаклој фази опитовања јесте униформа М-03. Она је само једна од двадесетак компоненти пројекта војника пешадије за 21. век, које опитујемо у ТОЦ-у. Примарна је аутоматска пушка М-21 5,56 мм, која је интегрисана са оптичким нишаном, ласерским обележивачем циља, оптоелектронским средствима и другом опремом – објашњава мр Ђорђевић.

Наш саговорник подсећа и на испитивања великог броја узорака муниције са тржишта, тестирање аутоматских пушака G36, кратких аутомата намењених падобранцима, снајперске пушке *барет*... У различитим фазама тестирања су *маљутка*, ракета за систем *оркан* и низ других пројеката...

Опитовање система „пламен Д”

Генерално ремонтована комора за temperирање наоружања

– Због сталног повећања обима посла у Никинцима, императив нам је био да модернизујемо опрему на полигону и инфраструктурно га уредимо како бисмо максимално повећали објективизацију мерења, безбедност и ефикасност у раду. То је велики и комплексан захват који је потребно плански реализовати, па смо направили елаборат о опремању и инфраструктурном уређењу полигона Никинци, који је усвојен на Савету Управе за планирање и развој ГШ ВС и сада је то званични документ који ће се реализовати у наредне три године. Ако га потпуно испоштујемо, полигон ће, без лажне скромности, бити један од најмодернијих у Европи.

Пројекат у Никинцима одвијаће се по фазама. Суштину чини развој и имплементација система коју смо радно назвали ИМАС – Интегрисани мерно-аквизицијски систем. Основни део тог система требало би да буде мобилан ЗД балистички радар најновије генерације, најскупља инвестиција коју смо планирали за ову годину. То је капитална ствар која ће за неколико степеница подићи квалитет испитивања и

знатно скратити процес развоја и усвајања средстава наоружања. Такође, у плану је да у систем имплементирамо средства која има бивши ВОЦ како би служила за испитивање наоружања и у Никинцима – скај трек, теодолитски и телеметријски систем. Трећу целину чиниће Безбедносно-информациони систем (БИС), који ће, између осталог, омогућити видео запис свих испитивања, уз праћење њиховог тока у реалном времену и са удаљених позиција – каже пуковник Стојановић.

Током протекле године успели су у потпуности да реализују прву фазу БИС-а – опремање и пуштање у погон подсистема на пласманима Б и Д. У међувремену, направили су главну магистралу будуће комуникацијске и информатичке мреже и ове године настављају посао. Уколико се одобре средства за другу фазу пројекта, надају се да ће већ од краја маја бити у ситуацију да сва полигонска испитивања наоружања прате и надзиру из командног центра. Директор каже да је врло задовољан што су послужиоци брзо овладали радом са новом опремом и што су је са задовољством прихватили.

Када је реч о повећању безбедности, требало би истаћи још две веома важне ствари које су урадили – потписан је протокол са Агенцијом за контролу летења, по коме су, у складу са новим прописима, дефинисане све процедуре око најаве гађања, безбедносних зона. Такође, успостављена је директна веза са Агенцијом за контролу летења. У току је решавање проблема гађања са ватрених положаја ван граница полигона – за домете до око 23 километара. После сусрета са председницима општине Рума и Пећинци, али и са представницима МУП-а, израђен је нацрт уредбе владе о организацији испитивања гађањем са ватрених положаја ван граница полигона, а ускоро би на седници владе требало и да се донесе таква уредба. Тиме би се постигао значајан напредак у организацији таквих испитивања јер ће свако унапред знати своја задужења, а безбедност ће бити подигнута на виши ниво.

Актуелни проблем јесте испитивање на дугом домету – већем од 40 километара, али ће се и то морати решити јер је средњорочним планом предвиђено опитовање неколико таквих средстава.

Сем тога, за све припаднике ТОЦ-а обезбеђена је заштитна опрема, а за артиљерце су купљени најсавременији антифони са радио везом.

САЈБЕР ЖИВОТ ПОЛИГОНА

Међу резултатима постигнутим прошле године у ТОЦ-у су нарочито поносни на пројекат Безбедносно-информационог система Центра за испитивање наоружања у Никинцима. Тај систем обезбедиће већу безбедност учесника приликом испитивања наоружања, бољи увид у резултате гађања, накнадну анализу, те низ савремених решења која обухватају аутоматско прикупљање, пренос и обраду података...

О резултатима рада на овом пројекту, плановима за ову и следећу годину, те крајњим дOMETИМА система који ће удахнути нови, „сајбер“, живот полигону у Никинцима, разговарали смо са мајором мр Сашом Миленковићем, водећим истраживачем у Сектору за наоружање ТОЦ-а.

– Циљ и основна сврха пројекта јесте примена савремених видео и комуникационих технологија у процесу испитивања наоружања и војне опреме. Увођење тих система планирано је годи-

Управљачка конзола на полигону

нама, а током 2009. начинили смо крупан корак ка испуњењу зацртаног циља, који ће у следеће две године бити у потпуности окончан – каже мајор Миленковић, и објашњава да је реч о уградњи савременог система који ће испитивања на полигону подићи на неупоредиво виши ниво.

Резултат прве фазе тог посла јесте, како истиче наш саговорник, могућност праћења испитивања на даљину на пласманима центра у Никинцима који се највише користе (Б и Д) – из објекта који су и по неколико километара удаљени од самог места испитивања. То се постиже уградњом локалних центара, који подразумевају праћење тока тестирања средства помоћу камера, преко којих се слике шаљу до ЛЦД монитора у зиданом објекту. Из њега се једноставно, покретом цојстика, камере усмеравају на жељене детаље или крупне планове. Заинтересованима за праћење испитивања то омогућава потпуно реалну слику, без икаквог ризика.

Друга фаза пројекта, који је међу главним задацима ТОЦ-а у овој години, јесте „покривање“ том опремом друга два пласмана – А и панцир, набавка рачунарске мреже и средстава која ће бити уграђена у командну собу. Због својих специфичности А пласман биће под оком мобилне опреме, која ће моћи да се користи приликом испитивања и ван граница полигона.

– Наш је план да пројекат до краја 2011. заживи у потпуности, што ће за полигон у Никинцима бити генерацијски технолошки скок. Уз врло мала улагања, добићемо могућност потпуне покривености објекта видео-надзором. Постављени систем омогућиће и најефикасније и најпотпуније коришћење опреме чија је набавка у плану, попут савременог 3Д радара – каже наш саговорник.

У ТОЦ-у увелико размишљају и о низу идеја чију ће реализацију омогућити инсталирање система. Уз незнатне инвестиције, извући ће се максимум из постојеће опреме, која ће бити укључена у систем обраде података. Није далеко дан када ће командир опитне посаде на једноставном лаптоп компјутеру имати све податке и параметре потребне за испитивање, или када ће се из седишта у Београду *ин vivo* пратити гађања на Никинцима.

У Сектору метрологије, за систем одбране, еталонирано је девет одсто више средстава у односу на претходну годину, а еталонирано је око 400 разних уређаја за 105 предузећа широм државе. Из области сертификације, издато је 78 сертификата, што је повећање од око 100 одсто.

■ Инфраструктура

У протеклих 20 година у ТОЦ се, као и у друге установе, јако мало улагало, али су лане доста тога урадили властитим снагама. Где нису могли логистичком шемом, ангажовали су разна предузећа. Тако су у згради сектора за електорнику и метрологију уређени санитарни и мокри чворови, замењени подови. У Никинцима је сваки пламан опремљен модерним санитарним чвором, а остаје да се реши питање пијаће воде. Решено је и питање антистатичких подова у објекту пиротехнике, а уређен је и објекат где су смештене клима-коре. Сопственим радом решено је прокишњавање равних кровова на више објеката. Инжењеријски је уређен бедем и сада је могуће испитивање поткалибарних пројектила 125 мм. После 30 година ремонтван је тунел – хватач пројектила.

Поправљен је и торањ на аеродрому у Батајници. Отпочела је санација зграде коју је некад користила ВМА и ускоро би требало да буде завршена, чиме би се коначно иселиле све бараке и знатно побољшали услови рада запослених. Велики део постигнутог, урађен је захваљујући стеченим приходима. Још једном се показало правило – ако хоћеш да ефикасно решиш проблем, мораш да узмеш ствар у

ИСПИТИВАЧИ ВАЗДУХОПЛОВА

Када је реч о опитним пилотима, они су 2009, као и пре годину дана, имали више од 44 сата налета годишње. Значајно су се ангажовали око развоја и испитивања *ласте* и почели су са фабричким опитовањима тих авиона за извоз. Завршен је први део курса за ирачке пилоте, а у марту се очекује наставак и завршетак. Такође, пилоти ВОЦ-а имали су запажене наступе на аеромитинзима у Батајници и Ченеју. У међувремену, један пилот је завршио курс за опитне пилоте, а још тројица су на курсу.

своје руке. Директор каже да је ТОЦ установа која има пуно инжењера, а они, пак, могу доста тога да ураде.

Пуковник Стојановић напомиње да је од великог значаја за рад установе била прошлогодишња посета министра одбране кога су тада информисали о стању у ТОЦ-у, након чега је својим наређењем о унапређењу рада у Центру пружио подршку њиховим напорима и омогућио решење многобројних проблема. Све то не би било могуће без свесрдне подршке претпостављених – начелника и његовог заменика из Управе за планирање и развој (Ј-5) и разумевања помоћника министра за материјалне ресурсе, начелника Управе за одбрамбене технологије, Управе за логистику...

Лане су са високом оценом прошли и контролу Инспекције заштите ресурса, што се могло очекивати с обзиром на природу њиховог посла.

■ Едукација

Када је реч о стручњацима, после вишегодишњег одлива кадра, расписан је конкурс за пријем младих инжењера. У међувремену, у ТОЦ су дошле старешине из других јединица и потпоручници са Војне академије који су обогатили рад два сектора – за електронику и наоружање.

У тој установи брину и о едукацији запослених. Четири курса у земљи и један у иностранству, различите тематике, похађало је 18 људи, а сами су у ТОЦ-у организовали шест курсева, за које су као предава-

Испитивање падобрана

Предполетни преглед испитно-мерне опреме на авиону „лоста“

ЕЛЕКТРОМАГНЕТСКЕ СМЕТЊЕ

У Сектору за електронику, због значаја електронике која чини срце свих система, у последње време све више се испитује отпорност возила на електромагнетске сметње или стручно – електромагнетска компатибилност. Све више је захтева за тим опитовањима, посебно из цивилних предузећа. Од прошле године Министарство економије упућује све на сертификацију код њих, пре свега за електромагнетну компатибилност. Зашто? У време експанзије коришћења електронских склопова у возилима, та испитивања постају све значајнија за безбедност у саобраћају. Наиме, пољем велике јачине делује се на возило и посматра да ли ће доћи до нежељеног одзива у основним функцијама.

че ангажовали домаће стручњаке или професоре са стране. Курс о примени Lab View програма завршило је њих 14 и сад је свако добио задатак да у конкретном року направи мали пројекат и тако допринесе процесу аутоматизације мерења. Тренутно је на курсу енглеског језика 37 запослених. Ове године STANAG је верификовало њих десеторо, а прошле година је њихова група, по резултатима, оцењена као најбоља у Војсци.

Стручњаци ТОЦ-а лане су учествовали на осам различитих конгреса и изложили 63 рада, а у часописима је објављено 17 радова. У последњих годину дана одбрањен је један докторат и два магистарска рада. Тренутно докторску тезу припрема четворо људи, а магистарски рад троје.

– По новим критеријумима о организацији и формацијама у систему одбране ми смо сведени на четири докторска пуковничка места. Имамо одређен број лица на докторским студијама и трудимо се да очувамо статус научноистраживачке установе – истиче пуковник Горан Стојановић.

Када је реч о међународној војној сарадњи, ТОЦ су прошле

године посетиле високе делегације министарстава одбране Словачке и Кине, али је због економске кризе изостала раније започета размена специјалиста са Словачком и Француском.

■ Перспектива

Шта очекују у овој години, питање је које се само наметнуло. Директор каже да ће осим извршења функционалних задатака, велику пажњу посветити изради студије развоја ТОЦ-а, чиме би се установа профилисала у складу са дугорочним плановима развоја Војске. Наставиће са развојем и имплементацијом пројекта ИМАС. Требало би, такође, да се по изради усвоји нова организацијско-формацијска структура, у оквиру организацијско-формацијских промена у систему одбране. Расписаће и конкурс за пријем још неколико инжењера.

– План опремања нам је амбициозан, почевши од набавке радара, нових опитних цеви, савремених уређаја за унутрашња балистичка мерења, и циљ нам је да ове и следеће године полигон знатно осавременимо. Наша амбиција је да од 2012. ТОЦ буде значајан ресурс који би систем одбране могао да понуди у оквиру Програма Партнерство за мир и да будемо у стању да пружамо услуге испитивања и иностраним армијама по најзахтевнијим стандардима. Ако се усвоји предлог плана опремања онако како је предложен и ако га реализујемо, крајем 2011. полигон ће бити сасвим нова прича.

Када је реч о систему квалитета планирају да до краја године усвоје план увођења интегрисаног система менаџмента који, осим овога што сада имају, подразумева усвајање стандарда и акредитација по серији ИСО 14000 и 18000 – *Заштита животне средине и Безбедност и здравље на раду*. То је данас нужност. Вероватно ће им бити лакше да то ураде јер већ сада поступају по тим стандардима, па остаје да се све то само административно заврши.

Направили су и базу стандарда, па сада у мрежи имају 6.000 докумената уз могућност електронског претраживања. Добили су прве две групе STANAG стандарда, и сада пробају и одмеравају где су. ■

Мира ШВЕДИЋ
Раде ДРАГОВИЋ
Снимио Зоран ИЛИЋ

ФАП 1118 НА ИСПИТУ

У Техничком опитном центру у пуном је замаху испитивање теретног возила, израђеног у Фабрици аутомобила у Прибоју. Тренутно је у фази провере погонске сигурности на стазама у Делиблатској пешчари, а до краја маја, када ће тестирања бити завршена, „осетиће“ и асфалт, калдрму и макадамску подлогу.

Пуковник др Новак Вукчевић, заменик директора ТОЦ-а, напомиње да је ФАП 1118 4x4 успешно прошао сва лабораторијска испитивања и показао се као врло поуздано средство.

– Испитује се прототипска партија од пет возила, од чега ТОЦ проверава погонску сигурност два возила, а остала полажу испит на трупним испитивањима – у јединицама Војске Србије. После тестирања у условима испресецане ледине на Делиблатској пешчари, следе провере још на најмање три локације. Поред тога, на планинама Копаник и Златибор, провериће се понашање возила на великим висинама, где је ваздух знатно ређи. Предстоји и вожња на испитним стазама на Фрушкој гори – објашњава други човек ТОЦ-а.

Пуковник др Вукчевић истиче да је ФАП, који се тренутно испитује у ТОЦ-у, изузетно сложено и комплексно средство, о чему сведочи и бројка од 25.000 делова и компоненти које је уграђено у њега. Таблицу техничких карактеристика испуњавају врхунске карактеристике проходности у свим условима, могућност блокаде предње и задње осовине, али и диференцијала. Поред тога, одликују га одлично понашање на захтевним теренима и уређај за аутоматску контролу проклизавања. Досадашња испитивања у стварним условима рада на теренима у Делиблатској пешчари показала су и максималну покретљивост тог возила.

Уколико ФАП 1118 успешно преброди све препреке испитивања, моћи ће да замени неколико возила сличне категорије која већ користи Војска Србије – од популарног „тамића 110“ све до његовог *старијег брата* ТАМ 150, што је веома значајно за Војску Србије.

– Суштина испитивања која обављамо јесте у томе да за изузетно кратко време у односу на век експлоатације средства, пружимо гаранцију да ће возило задовољити све зацртане потребе корисника. Тако, двадесетак хиљада пређених километара гарантују да ће возило у редовној употреби прећи најмање 300.000 км или да ће му век бити најмање десетак година – објашњава др Вукчевић.

Ова врста провере својстава возила веома је захтевна, а у случају ФАП-а, због кратког рока и сложености компоненти, и веома напорна. У ТОЦ-у напомињу да тестирања трају свакодневно од раног јутра до вечерњих часова, укључујући и викенд. Води се рачуна о сваком детаљу – понашању возила у реалним ситуацијама, отказима, атмосферским условима, потрошњи горива, брзини... Свака уочена промена уредно се бележи и касније анализира, а то коначно утиче на завршну оцену о квалитету возила.

Од возила ФАП, које је развијено према потребама Војске Србије, иако је још у фази испитивања, пуно се очекује. Осим тога, тај камион могао би да удахне снажан ветар у леђа и свом произвођачу.

Оспособљавање у зимским условима

Специјалци на К

Припадници Гарде и Специјалне бригаде Војске Србије ових дана су, на српској снежној лепотици, увежбавали скијашке вештине, значајни део обуке у зимским условима

Има се не предаје. Иако нам следеће недеље, барем календарски, стиже пролеће, снега има, не само на Копаонику, где припадници Војске традиционално увежбавају војничке вештине у зимским условима, већ и на улицама Београда. „Баба Марта“ се, још на почетку владавине, постарала да, већ уморним путарима, одложи одлазак на заслужени одмор.

И док се у градовима боре са снежним недаћама, зимска идилла на Копаонику, праћена повременим мећавама, обрадовала је најмлађе професионалце Специјалне бригаде и Гарде, који су, на српској снежној краљици, управо савладали прве скијашке кораке. Спортски полигон *Копаоник*, почетком марта, живи пуним животом. Официри, подофицири и професионални војници двеју елитних јединица Војске свакодневно су на скијашким стазама, на којима, под будним оком инструктора, увежбавају основне скијашке вештине.

Током петодневне, интензивне и напорне обуке, чак и они који су ових дана први пут стали на скије, постају ватрени љубитељи скијања и живота на снегу. А он није нимало лак. Посебно у време мећава, када ветром ношени, снежни наноси скраћују видик на само неколико метара. А кад се још спусти магла...

Скраћена оспособљавања

Зато обука у зимским условима, која, поред скијања, подразумева и способност успешног сналажења и преживљавања у негостољубивим планинским врлетима, ужива велику популарност не само међу специјалцима, који ових дана бораве на снегу, већ и код свих других припадника Војске. Ове године обука је скраћена на свега пет дана, што, према речима дугогодишњег инструктора скијања у Гарди Радоја Роглића, није довољно за остваривање планираних циљева сложене и одговорне обуке. Али, беспарица, која нам је поново закуцала на врата, није дозволила њихов дужи боравак на Копаонику.

Противтерористи на целцу

– Наш боравак на снегу није у функцији савладавања само скијашких вештина, иако је то наш превасходни задатак током тих пет дана. Значајно је још нешто. Припадници специјалних јединица, међу којима су свакако и момци из 25. батаљона војне полиције, извршавају сложене задатке у свим временским, земљишним и метеоролошким условима. Они морају да буду оспособљени да делују и дању и ноћу, на планини и у низини, по снегу, киши, магли и врелом сунцу. Зато се на планини не обучавају само у скијању, већ и у преживљавању у суровим зимским условима. Током боравака на Копаонику ослободили су се страха од планине и њене негостољубиве средине, научили основе алпског и нордијског скијања и, што није најмање важно, у психофизичком смислу, оснажили веру у себе и своје способности. За све то, пет дана је, ипак, мало – слажу се командант батаљона мајор Милан Лазић и инструктор Роглић.

Овде су скијашке вештине савладали и они који до сада нису ни стали на скије. Већ после два или три дана обуке, страх се повукао пред лепотом Копаоника и све умешнијег скијања на његовим стазама. Обука је поступна, спуст се реализује најпре на лакшим и једноставнијим, а затим и на сложенијим и стрмијим стазама, на којима се доказују и скијашки виртуози.

– Захваљујући вишенедељним интензивним припремама, организованим још у Београду, обука се реализује по плану. Полазници обуке распоређени су у три групе, зависно од претходног скијашког искуства и нивоа знања, стеченог у цивилству. Ипак, војно и цивилно скијање није исто. По правилу, у Војсци се учи и ходање на скијама, а не само скијање, ни опрема није иста, тако да и они који од раније знају да скијају, овде имају шта да науче – каже инструктор Горан Шеић.

Поред гардиста, на скијашким стазама Копаоника ових дана су и припадници Специјалне бригаде Војске Србије. Додуше, не сви. Ограничавајући чинилац и за њих био је недостатак финансијских средстава, па су на петодневну обуку дошли, углавном, они без скијашког искуства. Истичући да је скијање вештина коју припадници Противтерористичког батаљона традиционално веома цене, старији водник Дарко Кортић каже да боравак на Копаонику сваком војнику пуно значи.

– Наши задаци су специфични, не могу се омеђити ни добом дана, ни метеоролошким условима. Морамо да будемо оспособљени за њихово извршавање по сваком терену, чак пре на планинама, него у градским срединама. Зато је веома важно да се успешно сналазимо у суровим планинским условима, где је видљивост смањена и зими и лети. Успешно извођење борбених дејстава противтерористичких јединица не може се ни замислити без обуке у преживљавању у зимским условима, коју смо већ реализовали, делом на Старој планини, а делом на Авали. Тактичка обука и увежбавање на снегом покривеним планинским врховима подразумевају исцрпљујуће припреме у касарнама, али и боравак на терену, прављење иглоа, вучјих јама и снежних заклона. Извиђање, патроле, потраге, све су то задаци који нас очекују и за које се припремамо и на снегу и по густим шумама. Овде, поред скијашке обуке, реализујемо и висинске припреме, људство се навикава на боравак на планини, на редак воздух, брже умарање и извођење задатака у тако отежаним условима – објашњава старији водник Кортић.

Након јутарњих полусатних физичких вежби у, ионако тешкој, скијашкој опреми, припадници Противтерористичког батаљона Специјалне бригаде одлазе на *Караман гребен*, *Панчићев врх*, или *Гобељу*, скијашке стазе различите тежине и дужине. После почетних инструкција, вештији скијаши полазе у спуст или слалом, док други, у пратњи инструктора, крећу кроз шуму, у дубок снег, целац, по коме ће, ако затреба, извршавати и борбене задатке.

Шума се смркла, тамни облаци и негостољубива белина изнад и свуда око њих. „Наоружани“ картом, скијама и знањем из топографије и оријентације, противтерористи полазе на увежбавање предвиђених задатака. Једном је то „спавање“ на белом дужеку, други пут пружање помоћи „повређеном“ колеги, онда одржавање наоружања у специфичним условима... Сваки дан – нови задатак, нова вештина, ново знање. Заједничко за све је повећана вера у сопствене психофизичке способности и снагу. На крају ће, знају, да се опробају и провере и на маршу, са комплетном скијашком и борбеном опремом, по планини која не зна за милост. И која, у неколико сати, понекад чак и у свега неколико десетина минута, зна да покаже све своје ћуди.

Јер зима се не предаје. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

ОПАОНИКУ

Нова класа слушалаца ШРО

Поводом почетка школовања 97. класе резервних официра санитетске службе и 95. класе резервних официра ветеринарске службе, 8. марта одржана је традиционална пригодна свечаност на којој су поред будућих резервних официра, присуствовали начелник ВМА, шефови катедри, наставници и командант Школе резервних официра.

Будућим резервним официрима добродошлицу је пожелео начелник ВМА, генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић следећим речима: „Данас, када постоји могућност избора како ће се служити војни рок, посебно ценимо ваше опредељење да то учините тако што ћете обући униформу Војске Србије и савладати знања и вештине које треба да има резервни официр санитетске службе. Наставници ВМА ће вам пренети сва потребна знања и искуства стицана генерацијама уназад, која ће вам бити веома корисна у свакодневном послу, ма где будете радили. И ми ћемо учити од вас, јер очекујемо да ћете оцењивати наше едукаторске способности и да ћете давати предлоге, као и генерације пре вас. То ће нама омогућити да будемо још бољи у преношењу знања“.

Начелник ВМА је позвао слушаоце ШРО да на најбољи могући начин искористите све могућности које им нуди Војномедицинска академија, институција која је показала и доказала своје стручне и научне вредности.

У наредних шест месеци они ће похађати наставу из војностручних и војноспецијалистичких предмета, са посебним нагласком на медицинску доктрину у збрињавању повређених и оболелих у условима масовних несрећа и природних катастрофа. На крају првог, тромесечног дела школовања, стечена знања и вештине биће практично проверене на војној вежби, а школовање се завршава тромесечним стажирањем у јединицама и установама Војске Србије. Након тога, слушаоци ће бити произведени у чин резервног потпоручника. ■

ВМА средом постаје ургентни центар српског здравства

На основу договора Министарства одбране и Министарства здравља Републике Србије, почев од 3. марта 2010, ВМА је преузела задатак непосредне подршке Ургентном центру КЦ Србије у збрињавању пацијената који су непосредно животно угрожени. Захваљујући благовременим припремама и изузетном професионалном ангажовању припадника ВМА та активност је првог дана веома успешно изведена. Прегледано је више од 400 повређених и акутно

оболелих војних и цивилних осигураника, примљено је на болничко лечење њих 50 и у току ноћи оперисано 18 пацијената. Реализацијом тог одговорног задатка непосредно је руководио начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, заједно са начелницима група хируршких, интернистичких и неуропсихијатријских клиника ВМА, уз снажну дијагностичку и логистичку подршку.

Током двадесетчетворочасовног периода остварена је веома добра сарадња са Градским заводом за хитну медицинску помоћ. Таквим приступом систем одбране директно исказује оспособљеност своје војноздравствене службе за реализацију треће мисије Војске Србије. ■

Посета делегације КЦ Црне Горе и Бањалуке

Делегације два клиничка центра – Црне Горе и Бањалуке посетиле су 3. марта ВМА ради договора о даљој сарадњи. Током садржајних разговора са руководством ВМА успостављени су оквири будуће сарадње у области трансплантационе хирургије, усавршавања здравствених радника различитих профила у ВМА, подршке око припреме за сертификацију и акредитације радних процеса, те учешћа у научноистраживачким и образовним пројектима од заједничког интереса. ■

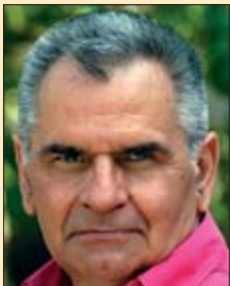
Књига о туморима срца

Професор др Сашо Рафајловски из Клинике за ургентну интерну медицину ВМА аутор је значајног научног дела, књиге о теми „Тумори срца“ која свеобухватно обрађује ово веома ретко кардиолошко и онколошко обољење, о коме се доскора веома мало знало. Аутор ове публикације, врхунски научник и савршен практичар, упустио се у позамашан и тежак посао да прикупи што више информација о туморима срца и да их ваљано систематизује. Највећи део рада проф. Рафајловски посветио је препознавању тих тумора, њиховом правременом дијагностиковању и ефикасном лечењу.

Књига је написана као савремени уџбеник, а у посебним поглављима описане су опште карактеристике тумора срца, примарни бенигни и малигни тумори срца, перикарда и великих крвних судова, у одраслих и деце, те секундарни тумори доспели из разних делова организма. Посебно су анализирани дијагностички поступци и терапијске процедуре, са завршним освртом на сврсисходност и значај превенције. У књизи су објективно изнети и анализирани подаци добијени у клиничкој пракси у ВМА, који су упоређени са резултатима истраживања у свету. Иначе, симптоматологија свих тумора срца толико је неспецифична да се и данас тешко и ретко откривају иако су откривени код готово четвртине особа са дисеминованом малигном болешћу.

За збрињавање тумора срца, превасходно су задужени кардиохирурзи, а терапијски приступи све се више усавршавају ради неопходне системске терапије. Та књига је уџбеник и приручник и својерсни подсетник за лекаре који се у свом раду сусрећу са туморима срца. Обогаћена је великим бројем фотографија тог обољења са свим макроскопским и микроскопским детаљима. ■

Припремила Елизабета РИСТАНОВИЋ

Пише
Бранко КОПУНОВИЋ

Боје пролећа

Зима се баш ружно играла с нама. У чему нас све није искушавала: сад га видиш, сад га не видиш, иди ми, дођи ми, ћораве баке...

Још су нам фалиле „труле кобиле“ па да комплетирамо списак. У причу да је мечка (или није) видела своју сенку па се предомислила и отишла да досања сан не верују више ни мала деца. Шалу на страну. Природа је показала колико је њена моћ супериорна у односу на човека који се, изгледа, све мање пита како ће уопште живети на јединој му планети. Европа је грчала под снежним таласима, а сиромашни Хаити, а потом Чиле разорили су стравични земљотреси. Не треба да тражимо примере из далеког света. Ето, наш Зајечар и околна места. За неколико сати на стотине кућа поплављено је до безнађа. Подивљао Тимок па и његове притоке, по принципу спонених судова, и ето невоље.

Мање или више успешно прегрмели смо зиму и лагано је архивирамо међу непријатна (о)сећања. Током ледених дана једино се евро размахало па је свакојечерње лицитирање о његовој сутрашњој нумерацији бивало све непријатније. Наравно, банке се и даље утркују ко ће понудити безбрижнији сан телевизијским гледаоцима. Само што нам раздрагани службеници не скоче с екрана у крило. И не само то. Банке су отишле још који корак даље. Организовале су бесплатне радионице о „Бољем управљању кућним буџетом“, а похађају их они који верују у алхемијску моћ благоглавољивих менаџера да им за њихове потребе исцеди какву златну формулу опстанка. Па у једном од упутстава у банкарским школицама кажу: За грађане који имају мала и при том замрзнута примања неопходне су информације о томе који кредит им је најповољнији. Да скратимо причу, ниједан! Такав кредит данас једноставно не постоји. Од почетног олакшања, с временом се претвара у ноћну мору људи који га отплаћују. Зато се чују многи који после уплате последње рате скину зној са чела и гласно кажу: Никада више!

Како ствари стоје, још само ове године оглашаваће се трубе, повешће се кола или затрештаће музика на испраћајима младића у војску. Наиме, планирано је да од идуће године Војска Србије буде професионална, што ће рећи да момцима којима није упућен позив неће имати шта да траже по касарнама, вежбалиштима и полигонима. Међутим, није баш сасвим тако. Водило се рачуна о историји и нашој традицији, обичајима и моралу, па ће они који то изричи-

то желе моћи да се војнички оспособљавају у некој од јединица. Истраживања кажу да се не ради о симболичном броју, како се до скоро веровало.

Ведро небо, Сунце и топлина подстиче нам мишао о скором доласку најлепшег годишњег доба. Бар у календару, што му дође као теорија, а праксу ћемо осетити с неба. Кад смо код неба, ускоро ћемо добити јединствени Музеј астрономије у познатој Опсерваторији на београдској Звездари. Што би народ рекао, биће сазвезђа на извол'те, телескопа, хронографа, инструмената за одређивање координата небеских тела, астрографа којим су откривене 33 звезде... То су неки од педесетак веома занимљивих, ретких и вредних експоната који су и данас употребљиви. Посматрајући припреме за почетак рада необичног музеја и још необичније инструменте, намеће се размишљање ко је, заправо, већи научник или чија су дела значајнија? Они који су уз помоћ ручно рађених скаламерија долазили до епохалних открића или данашњи истраживачи до зуба „наоружани“ свеколиким компјутерским чудима, свемирским сондама, сателитима... Заправо, дилема је вештачки створена, сви знамо где је коме место у историји науке.

Н

ије добро када не умемо да отклонимо разлоге за евентуалне поделе, поготово ако се можемо сложити шта је здрав разум, а где је практична потреба. Било је довољно да

„падне“ једно стабло платана на београдском Булевару краља Александра па да се подигне велика прашина, не од пиљевине већ од тешких речи. Представници града кажу да се тај и такав дрворед мора уклонити јер је онакав какав јесте бескористан. Тврде, стабла су трула и суше се па уместо њих треба засадити младице. Грађани су пак огорчени јер се њихова реч није чула као ни мишљења стручњака. И поручују: даље нећете моћи. Као онај крезуби чича из легендарног филма „Ко то тамо пева“. А зваће и децу, зацело.

Тек, створена је непријатна атмосфера у којој ће једни, по задатку, нагрнути с моторним тестерама, а други ће појачати „живи бедем“ око потенцијалних жртава. Непотребна нервоза у сваком случају. Какав то пример о тековинама демократског договора да следе млади када они од којих би требало да уче не поштују његове основне принципе. Тачно је да су заштитни знак једна од најдужих улица престоница поменуто стабла, али реч је о времешним платанима који, ето, постадоше јабуке (раздора). Прича о нашим нарави-ма или нешто друго... ■

Поглед преко

На конференцији чија је тема у наднаслову текста, говорили су стручњаци који су настојали да из разних углова осветле проблем чије је решавање од стратешког интереса за нашу државу. Зашто је Србија у европском врху када је реч о смртности од последица ризичних стилова живота и како негативни природни прираштај утиче на дугорочно одрживи економски развој земље, само су нека од питања на које су се чули ваљано образложени одговори.

Еаш мудри природњак Јован Цвијић, хуманиста и научник светског гласа, човек који се бавио учењем, а не политиком, ипак је у неким касније нађеним писанијама срочио мисли: „Није Србија крива што има здраве, добре људе и богатство природе, већ што је, изгледа, њена кућа подигнута наспред пута...”

Тако је тумачио освајачке походе, сатирање и харање, силне ратове који су Србију и њен народ очајнички вековима уништавали. У ретким периодима мира држава се опорављала, друштво се развијало, деца су се рађала колико да се обнови становништво ратовима и недаћама десетковано и добрано осиромашено.

Чувени хуманиста професор Павле Шафарик је још 1840. године утврдио да у Србији живи пет и по милиона становника, истовремено забринут јер би по његовом мишљењу, имајући у виду прилике и окружење, тај број морао бити двоструко већи. Нарочито у селима и варошицама које су „језгро српског рађања”. Такође, визионарски је предвидео како ће историјске буре које незаобилазно дувају преко наших простора неумитно успорити демографски просперитет.

Тако је говорио мудри професор, а где смо данас?

Широм земље Србије живи свега 6.180.000 људи. Свакако, далеко мање од онога што је могуће и логично. Стручњаци Унеска који се баве светском демографијом и изучавају, боље речено прате развој свих земаља, кажу да би Србија требало да броји између осам и по до десет милиона житеља. Тачно је да су нас у новијој историји задесиле многе несреће, ратови, пустошења, отимања... Међутим, масовне губитке људских живота доживели су и Пољаци, Руси, Јевреји...,

па су се опоравили и поправили демографску слику. Од периода који помиње професор Шафарик, Албанаца је седам пута више, Турци су четворостручили популацију, румунски народ се увећао за 45, а бугарски 35 посто.

Шта рећи на податак да су Српкиње од завршетка Другог светског рата до данас, више од десет милиона пута прекинуле трудноћу. Према подацима Републичког завода за статистику, сваки склопљени брак прати скоро два развода. У просеку породица има (нема) једно дете (0,88 одсто). Бројкама морамо додати да у Србији живи 58,05 процената нежењених мушкараца и чак 66,2 одсто неудатих жена.

Ако се тако настави, Срби ће као народ нестати за 500 година, док би 2100. године постали национална мањина у сопственој држави.

ЦИВИЛИЗАЦИЈСКИ ТОКОВИ

Много деценија касније, када је Србија слободна, уважавана и држава постављена на здравим демократском темељима, нису више проблем ратови и општа несташица. У целини, живи се боље, али недовољно добро да бисмо сасвим могли да одахнемо. Ипак је наша држава у немирним водама транзиције која нас час преплави, час пресуши. Треба препливати немирне токове попут многих земаља које су минулих деценија доживеле крупне друштвене и економске промене.

Једна од последица односи се на демографску структуру која је озбиљан показатељ многих кретања. Пратила тог стања је слика здравствених прилика код нас, утицај економских фактора, старих навика и тешко прихватање чињеничног стања по коме се морамо владати другачије, корисније, рационалније... Чувајући себе, штитимо породицу, децу, друштво у целини.

Конференција чију је организацију подржало Министарство здравља Републике Србије јесте вишеструко корисна јер су се представницима бројних медија обратили стручњаци из разних области како би јавност била обавештена о стању и напорима друштва да се проблем уочи, ублажи а потом решава.

Професор др Томица Милосављевић, министар здравља у Влади, препознао је неколико проблема. Наглашавајући да су наталитет, превентива смртоносних болести и стилови живота цивилизацијски проблем Европе, питања која се постављају и у најразвијенијим земаљама, сагледао је стање у Србији.

– Сваке године останемо без града који броји 30.000 становника. Између 2000. и 2008. године дужина живота наших људи пове-

сутрашњице

ћана је са 72 на 74 године. У истом периоду становници земаља чланица Европске уније живели су у просеку 78 година. Свест о сталном развоју и јачању система здравствене заштите све је јача у европским државама. Колективна стратегија срочена је у Лисабонском споразуму, документу који је посвећен здравственој заштити, личној и колективној. Срж решавања проблема јесте промена стилова живота јер су пушење, хипертензија, гојазност, холестерол, дијабетес, алкохолизам, неправилна исхрана и недовољна физичка активност апострофирани као фактори ризика.

Министар Милосављевић истакао је читав низ акција и пројеката које су медијски подржани, а уродили су плодом. Тако су болести срца и крвних судова смањене за 13,6 процената, а смртност је преполовљена. За 25 одсто повећана је физичка активност становника Србије. Најсветлија тачка јесте смањење смртности оdoјчади који се броји промилима.

ПРИОРИТЕТИ

У решавању тако озбиљног питања мора да постоји државна стратегија којој треба подршка свих сегмената друштва. Осврт је дала Љиљана Лучић, државни секретар Министарства рада и социјалне политике. Болне транзиционе промене, дугогодишња криза праћена ратовима у окружењу, велика миграција становништва..., неминовно су се одразили на здравље становништва, стандард, natalitet...

– Чињеница да Србија има више становника старијих од 65 година него младих до 15 година довољна је опомена. Ако се наставе постојећи трендови, предвиђа се да ће 2030. године Србија бројати свега 6,8 милиона становника. Од 2008. године Влада Србије је усвојила стратегију подршке рађања и у ту сврху издваја 32 милијарде динара годишње. Додатак за прво, друго и нарочито треће, четврто..., дете један је од приоритета. Затим заштита мајки за време породилског одсуства, подстицај запошљавања младих родитеља, повољни стамбени кредити за парове до 35 година, неке су од мера – истакала је Љиљана Лучић.

Професор др Драган Вукмировић, директор Завода за статистику, осврнуо се на проблеме младих. У први брак мушкарци ступају у просеку са 30 година, жене са 27. Отац првог детета има 29,7 а мајка 26,4 године. У Србији живи чак 77,7 одсто непотпуних породица с децом. Огромне су миграције становништва на релацији село–град. Што се незапослености тиче, чак 56 одсто њих су жене. Просечна бруто зарада мушкараца је 44.000, а жена 42.000 дина-

ра. Наше просечно домаћинство је, нажалост, трочлано. Позитивну стопу nataliteta једино имају општине Нови Сад, Свилајнац, Тутин и Прешево.

Миграцију и одлив кадра нагласио је и Драган Ђукић, директор сектора Националне службе запошљавања. Он је истакао да српска дијаспора броји три и по милиона, што је скоро половина Србије данас. Остали смо без 300.000 младих, углавном високообразованог кадра који је отишао из земље из економских разлога. Више од половине изразило је спремност да се врати под условом да имају адекватно плаћени посао, могућност напретка у струци и решено стамбено питање. Иначе, код нас је просечна старост незапослених 39 година, што је пуна радна и креативна способност човека.

Када говоримо о здрављу, често се прозива систем, окривљују лекари, подиже се глас не питајући се шта смо сами учинили да бар спречимо факторе ризика. О томе је говорила др Мелита Вујновић, заменик шефа мисије Светске здравствене организације у Србији. Пушење као фактор ризика одавно је препознат у готово свим државама. У земљама Европске уније та појава је дошла под удар закона.

– Изгледа да су наши мушкарци одговорнији од жена. За протеклих шест година два и по пута је смањен број пушача међу особама јачег пола. Нажалост, за то време је чак две трећина младих до 15 година изложено дуванском диму. Данас су 29 одсто жена у Србији пушачи. У трудноћи пуши чак 31 одсто будућих мајки. И оне које оставе дуван за време трудноће настављају да пуше после порођаја. Затим, рак грлића материце је процес који траје 10 до 12 година. У раној фази лако се лечи. Али тек четвртина жена иде на редовне прегледе и ту је један од разлога mortaliteta жена у репродуктивном периоду. Без интегралног приступа факторима ризика, нема решења. Можемо се угледати на Финску, државу чија је влада низом мера у систему здравствене заштите смањила смртност становништва за чак 60 одсто – нагласила је госпођа Вујновић.

Не треба се питати ко је крив већ шта можемо и како морамо даље. Јер, добар део проблема наслеђен је из даље прошлости. Влада чини напоре да у постојећим околностима учини све како би се побољшала здравље становника, чиме би се продужили живот и радна способност, запослили млади, стимулисало рађање, али потребно је много рада, стрпљења, разумевања за друштвене тешкоће. Неки резултати су постигнути, остали проблеми ће се решавати убрзано. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Русија отвара нову базу у Абхазији

Русија и Абхазија потписале су споразум којим се дозвољава отварање руске војне базе на територији те области. Споразум је потписан током званичне посете Москви лидера Абхазије Сергеја Багапша.

Према одредбама споразума, руске снаге могу да бране суверенитет и безбедност те републике заједно са војним снагама Абхазије. Споразум, који важи 49 година, дефинише правни статус руских снага и правила о власништву базе.

Према наводима Москве, у Абхазији се тренутно налази 1.700 руских војника, што не укључује стотине граничара који су под надлежношћу руске обавештајне службе (ФСБ).

Русија и Грузија водиле су кратак рат у августу 2008. године за контролу над другом грузијском сепаратистичком територијом, Јужном Осетијом. После тог сукоба, Москва је признала независност обе територије – Јужне Осетије и Абхазије. ■

„Нова зора“ – ново име војне мисије САД у Ираку

Америчка војна мисија у Ираку, операција „Ирачка слобода“, од 1. септембра промениће назив у „Нова зора“, наводи се у меморандуму америчког секретара за одбрану Роберта Гејтса.

Промена имена, која ће уследити након предвиђеног повлачења америчких борбених трупа из Ирака, биће јасан сигнал да америчке снаге имају нову мисију у тој земљи, истакао је Гејтс. Он је нагласио да се тако потврђује америчко залагање за поштовање безбедносног договора са Ираком, али и „наш однос у развоју“ са ирачком владом.

Америчке борбене јединице требало би да напусте Ирак до августа ове године, док је комплетно повлачење предвиђено до краја 2011. године. ■

Предлог за укидање забране женама да служе у подморницама

Амерички секретаријат одбране предложио је укидање деценијске забране женама да служе у подморницама морнарице САД. Секретар одбране Роберт Гејтс обавестио је Конгрес да Морнарица намерава да дозволи женама да служе у подморницама.

Тиме је скинута последња забрана женама, када је реч о пловилима која припадају Морнарици. Раније се мислило да би уколико би оба пола истовремено служила у подморници то отежало њено функционисање.

Званичници одбране рекли су да ће, уколико Конгрес одобри тај предлог, бити потребно да се ураде многе промене у самим подморницама. Додали су да би жене кадети које ове године дипломирају на Поморској академији могле да буду прве припаднице женског пола које ће се наћи у служби у америчким подморницама. ■

Украјина међу водећим извозницима оружја

Украјина се, по оствареним резултатима у 2009. години, сврстала међу водеће извознике оружја, објавио је Центар за истраживање војске и разоружања из Кијева. „Захваљујући закљученим уговорима, Украјина се приближила петорици највећих светских извозника оружја и, према прелиминарним прорачунима, могла би да заузме шесто место – после САД, Русије, Француске, Немачке и Израела“, истакли су аналитичари.

Украјинске компаније су 2009. године закључиле уговоре о модернизацији војних транспортних авиона Ан-32 са Индијом, у вредности већој од 400 милиона долара, испоруци партије малих десантних бродова типа „Зубр“ Кини за 315 милиона долара и испоруци шест авиона Ан-32 Ираку за 100 милиона долара.

Украјина ће, такође, испоручити Ираку 420 нових оклопних транспортних возила БТР-4 за око 46 милиона долара. Нови пловачки транспортер БТР-4 „Vucelja“ је усавршен и произведен у конструкторском бироу за машиноградњу „Морозов“ у Харкову. ■

Производња новог стратешког бомбардера

Руски премијер Владимир Путин изјавио је да ће руска војска ускоро почети да ради нови стратешки бомбардер. У телевизијском обраћању Путин је рекао да рад на новом бомбардеру мора да прати развој новог „стелт“ бомбардера, који је први пут представљен у јануару.

Путинов говор био је посвећен променама у војној авијацији, али у њему није изнео детаље о новом стратешком бомбардеру. Он је, међутим, нагласио да су материјали, електроника, мотор и конструкција будућег авиона државна тајна.

Руски премијер навео је да је све у почетној фази и да ће летелица морати да изведе око 2.000 пробних летова пре него што уђе у серијску производњу која се очекује 2015. године. ■

Кфор – спремност за реаговање на сваку ситуацију

Јединице Кфора су од 15. јануара до 24. фебруара извеле пет главних вежби широм Косова и Метохије, које су потврдиле да су мултинационалне борбене групе спремне да реагују на било коју ситуацију која угрожава безбедност на целој територији Косова, саопштилe су снаге НАТОа у Покрајини.

У саопштењу Команде Кфора наводи се да су вежбе изведене како би се након измена у

структури међународних војних снага потврдила пуна оперативна способност мултинационалних борбених група. У вежбама је учествовало више од 5.000 војника из 31 нације и 700 тактичких возила на копну, уз подршку 21 хеликоптера, у стварним условима.

„Вежбе су потврдиле да су мултинационалне борбене групе брзе, веома флексибилне, покретљиве и спремне да реагују на било коју ситуацију која угрожава безбедност на целој територији Косова“, оцењује се у саопштењу.

Кфор је навео да ће друге вежбе бити изведене да би се трупе обучавале и одржале оперативну способност на највишем могућем нивоу, како би осигурало безбедно окружење и слобода кретања за све људе на Косову. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Пуно пара – за промашаје

Ни најбогатији ни најстручнији нису увек у прилици да ураде праву ствар када се ради о пројектовању нових средстава ратне технике. Један недавни пример долази из Немачке. Реномирани Шпигл обелоданио је делове анализе немачке војске који су показали да се у много чему омануло са вишенаменском хеликоптеру NH90, једним од префињених производа одбрамбене индустрије водећих сила Европске уније (ЕУ). У послу су здружени моћна фирма ЕАДС Еурокоптер, у којој већински део држе Немци и Французи, затим холандски Сторк Фокер и италијанско-британска Аугста-Вестланд.

У вишенаменски хеликоптер NH90 уложено је пуно новца и године рада и сада се у пракси показало да може да слети само на добро припремљену подлогу (или савршено равнотло) са препрекама не вишим од 16 центиметара. Како се од NH90 очекивало да обезбеди брзи вертикални маневар, сада се отвара питање како да се са таквом летелицом иде на борбене задатке у Авганистан, где мобилност практично зависи од хеликоптера.

Листа мана се ту не завршава. Наиме, NH90 има седишта која могу да поднесу само 110 килограма терета. Ако се има у виду да сада просечан немачки и сваки други солдат тежи више од некада прописаних 80 килограма за све прорачуне носивости технике и ако се додају аутоматска пушка, муниција, пар ситница више, шлем, балистички прслук, све то најмање додатних 25 килограма, онда најбоље да у хеликоптеру одмах седну на под.

Затим, омануло се у носивости. Због поменутих габарита савременог војника, у хеликоптер може да се укрца одељење од осам до десет људи само ако све што носе ставе на под. Због малог простора нема места на вратима за митраљез за самоодбрану, иако је то потребно и знатно лакшим машинама када лете над непријатељски расположеним пределима.

Пример NH90 не представља неки посебан изузетак јер се показало да се, ако останемо за сада код хеликоптера, и други нису прославили. Авганистан се показао као озбиљан и тежак тест јер се од хеликоптера тражи да лете, слете и полете са висина и преко 4.000 метара надморске висине и то у екстремним климатским условима. И већина није положила. Осим руског Ми-8 (Ми-17), само су амерички дорасли задатку и то малобројни примерци са јачим моторима.

Индија се одлучила да ради на свом пројекту друк. Уложили су силан труд да произведу летелицу која ће моћи да служи у Хималајима. Друк су увели у наоружање и онда су пилоти пријавили да се са тим хеликоптером не може попети на неко више брдо. Хеликоптери су изузетно сложени и зато се ту при пројектовању најлакше крене у лошем смеру, посебно под притиском високих цена.

Примера за лоше процене има пуно и код наоружања. Британска војска представља традиционално врло респективну силу са изузетном обуком и правим професионалним односом према послу. Али, за актуелно наоружање британске војске не би се могло рећи да прати репутацију живе силе.

Аутоматска пушка закаже толико често да су британски падобранци пре уласка на Косово затражили да се из складишта изваде аутоматске пушке старе четрдесетак година. Нове пушке финог облика коришћене су само за позирања пред ТВ камерама. Проблематичних пушака произведено је превише да би се тек тако одустало од пројекта и кренуло поново.

Американци су у елитним јединицама почели да носе М4, скраћени дериват познате аутоматске пушке М16. Кренуло се од малих количина М4 да би се то оружје претворило у масовно прихваћено средство америчке пешадије. Немци су искористили прилику и полазећи од М4 пројектовали аутоматску пушку на којој ради све оно што на почетном обрасцу не ради. На тај начин добили су НК416 кога су за свега неколико година прихватили од Норвешке до Србије.

Код пушке се могу, на основу искустава, прецизно одредити узроци мана, сести поново за рачунар и створити поуздану пушку, наравно ако се то жели.

Проблеми код сложених система су готово несавладиви због годи-

на потребних за пројектовање и превише уложеног новца. Американци користе стратешки бомбардер В-2А већ двадесетак година. Са тим авионом бомбардовали су Србију и тада се нису јавно жалили на недостатке. Додуше, догде су летела обично два авиона од 21 из тадашњег инвентара РВ САД.

Сада се увелико ради на покушају да се В-2А доведе у ред јер се ћутало о томе да су откази изузетно чести и да редовно траже пуно рада да се отклоне. У прошлости се, када се наиђе на техничке препреке, у већини случајева развој настављао, али сада Американци дају пример да се однос цене и ефикасности изменио до те мере да је боље одустати на време ако се има прилика.

То су већ учинили тиме што су прекинули развој извиђачког хеликоптера *команч* који је пуно обећавао, а мало пружио. У складу са новим проценама потреба копнене војске, обустављени су бројни врло напредни пројекти, од развоја нових оклопних возила до нове самоходне хаубице која је скоро доведена до серијске производње.

Да наведемо и пример са истока. Руско руководство разочарало се у фаворизоване пројектанте који су оманули са пројектом балистичке ракете булава потребне за наоружавање подморница нове генерације. Последња проба претворила се у ватромет приређен за становнике норвешког града Трумса, јер су имали прилику да виде како се ракета у експлозији расула изнад Северног мора. ■

Идући од примера до примера можемо само да констатујемо колико је тешко, и поред савремене технологије и рачунара, пројектовати поуздана средства ратне технике.

МОМО КАПОР, СЛИКАР И ПИСАЦ

ГОСПОДАР СОПСТВЕНОГ ЧУДА

Има у серији *Грлом у јагоде* једна фина реминисценција на време прошло, где после много година сабирајући сећање пролог говори: *А ту годину памтићемо ... Ову годину памтићемо по одласку Моме Капора. Не знам зашто сам мислила да Мома не може да оде. Онај који бележи време, у читавом распону одређујућих ситница, мора бити да има посебан договор са тим истим временом. А можда и није отишао... Можда ће се баш на Ади, у неком времену будућем, двоје који се воле састајати – код Моме...*

Једном давно, негде 1967. године, у њему је живела једна Ана. Касније нас је увео у свет „Уне“ и „Зое“, „Провинцијалца“ је препознао трагом мешавине у својој крви, није се фолирао у „Фолирантима“, заједно са Зуком Џумхуром отео је од ноћи причу о Осман-паши Сархошу, која се касније разлила на страницама књиге „Зелена чоја Монтенегра“.

И када су сви који су то могли одлазили, остао је у Београду, граду у коме се интензивније него било где другде рађају приче. Извештавао нас је о преживљавању у недељама блокаде, замишљен над писмом старој љубави, само је богартовски замолио Сема да окрене ракете мало улево, јер га деконцентришу док пише. Негде у априлу 1937. рода која га је носила имала је принудно слетање у Сарајево. Тако му је и пало у део да опише судбину тог изузетно лепог и изузетно несрећног града. Читајући ситнице по његовим траговима настали су „Последњи лет за Сарајево“ и „Хроника изгубљеног града“. Прочитао је и написао да „Смрт не боли“, и ми смо му поверовали. Њему се безусловно верује. Он је један од оних који у колотечини живота испирају речи од злата за неке обичне и необичне приче. А те приче су наше, ми их читамо магијом препознавања, схватајући да су одувек биле ту,

Снимио Радован ЈАЊУШЕВИЋ

пored нас, само их је тај посебан снап светла обасјао, извукао на површину наших живота и натерао нас да њиховим трагом корачамо по себи.

Момо Капор, човек који прича слике или слика приче, свеједно, разапет између две професије, самоуверено је господарио сопственим чудом. Писао је као што обућар прави ципеле, столар столове, без мистификације којој су понеки уметници склони. Школовање на Ликовној академији у Београду научило га је и томе да најпре научи да осећа, онда да дефинише то што осећа, да то наслика и на крају прода. Нема важније ствари у животу коју није следио на тај начин. Тако је, једном рече у шали, продао све своје љубави. Оно што је осећао претакло је у боје, облике, слова, реченице: најпре просте, а касније, у зрелом периоду, простопроширене и мање просте.

Зато је немогуће одлучити се којој би врсти литературе пристајале његове књиге, аутобиографској, мемоарској, онако исповедне оне су пре налик на слике из живота, са ударницима или без њих. Када сам га упитала како у том смислу осећа себе, потегло је Флобера који је рекао мадам Бовари – *то сам ја*. Невероватно једноставан одговор за неког ко познаје све врсте шампањаца али и усуд пиљара са Чубуре, за неког коме је помало

необично рећи господине Капор, већ кренете са именом, а при том знате да је и господин и центлмен.

Поглед на свет је прилично ствар метаболизма и гена. Заговарао је тезу да би било добро да се деца овде другачије васпитају. Као што се зна да се у Африку не носе скије и скијашка опрема, да у Швајцарској нема ноћних карневала и да је непристојно тражити шампањац у Шкотској, тако нашу децу треба од малих ногу учити да ће онај ко живи овде живети интензивно, садржајно и узбудљиво, живеће осам живота за један, али својој деци неће моћи да остави ништа. Нема поседовања, осим онога што носите у глави и умете рукама. Човек се неко време игра на земљи, труди се да игра, буде фер плеј и оде, врати се оном истом пепелу из кога је настао. Остаје страшни страх од заборављања који мучи све осим уметника. Они знају како у пепелу оставити трагове, оставити жижак оне вечне ватре која тиња за животе који долазе. Траг који је за собом оставио Момо Капор налик је једној јединој свеспасавајућој линији – линији уметничког срца. Тако су и „Успомене једног цртача“, у суштини, само потцртавање тог трага. Као и све касније књиге.

Током ратног пролећа 1999. године писао је рубрику „Склониште 011“ за Војску.

– Наравно, моје писање за „Војску“ донело ми је и једну велику и ретку привилегију. Био сам превођен и читан у 19 земаља, вероватно сам био превођенији и од Андрића и од мог пријатеља Павића, јер је сваки генералштаб земаља које су нас нападе, по службеној дужности морао да преводи „Војску“, сваки текст у њој, па су преводили и мене, мислећи да се ту крију неке шифре. Верујем да су се и они смејали оном што сам писао, а смех је најстрашније оружје. Ако непријатеља учините смешним, лакше ћете га победити. Мислим да Аустроугарска монархија није срушена толико топовима савезника 1918. године, колико јој је штете и расула нанео Јарослав Хашек са „Добрим војником Швејком“, тим симпатичним дебелињом који је извргавао руглу саму Монархију и њену војску.

О кључној књизи

– Постоји кључна сцена из једне кључне књиге у мом животу. То је књига „Том Сојер и Хаклбери Фин“, а сцена је тренутак кад тетка Поли, која је иначе строга тетка Тома Сојера, да би га казнила што је побегао у недељу из цркве и што бежи из школе, одређује Тому да офарба ограду. Ограда је ужасно дугачка. Тому се плаче, јер сва друга деца иду на купање. Креће да фарба ограду. Мукотрпно, као по казни (као под блокадом). Наилази прва група дечака и завитлава га. У том тренутку Том почиње да фарба са уживањем. Одмиче се, прилази, попут сликара додаје потез. Ускоро први дечак наседа на провокацију и тражи да и сам фарба ограду. Том му не дозвољава. Реч је о озбиљном послу. Крећу молбе и Том почиње да тргује. Да би неко офарбао метар ограде, даје мајче око, кликер, зарђали кључ – све саме драгоцености. И он на крају, у хладу гризе добијену јабуку док други фарбају.

Ако је у животу једна ситуација непријатна, она је само наизглед непријатна. Може имати и своје квалитете. Зависи како се поставите према њој. Све је ствар перспективе. Знам неке странце који су потпуно полудели од среће што су сад у Београду. После извесног времена досади вама и „Дом Перињон“ шампањац и довољно леда у пићу и подизање руке па такси стане, кратки фрижидери и 65 програма на телевизији. Човек пожели да му се дешава нешто право, нешто другачије. Сви смо ми завидели Хемингвеју што је ишао у шпански грађански рат, јер је интензивно живео. Ми то сада имамо овде. Сад би се неки мењали. Хтели би да нам дају јабуку и осушеног слепог миша да буду мало овде.

О осмеху

– Знате ли како је умро Стојан Аралица у 96. години? Био је на ВМА са два генерала у соби. Ујутру је рекао: „Ја ћу сада да се

покријем чаршавом преко главе и правићу се да сам мртав“. Покрио се и сви су око њега умирали од смеха. Лекар долази, дрма Аралицу, а Аралица стварно умро. Умро је смејући се.

О усуду

– Сем оног што носите у глави и умете рукама, не поседујете ништа. Нема поседовања. Играла смо се неко време на земљи, трудили се да игра буде фер плеј и отишли. Ми који немамо ништа умиремо лакше и без жаљења. Замислите како је тешко Рокфелеру да умре, а како је то лако пиљару са Чубуре.

То је моја филозофија живота.

О тајнама

– Немам ниједну тајну. Моје тајне су увек биле прагматичне, тајне љубави за време док сам у браку, тајна пријатељства са онима са којима се не сме пристојан човек дружити, али суштински немам никакву тајну. Костурница у Хиландару и начин на који доспевају тамо умрли монаси, такође је једна од великих лекција, као што је то и читаво православље. Православље је велика, заборављена, избрисана лекција којој се православно свет тек сада враћа, кад је пребродило пубертет, мале богиње и остале дечје болести цивилизације, која га је затекла неспремног. Приликом сликања икона аутори се испод великих дела не потписују, ми не знамо ко су. То је све прича о спречавању гордости, о одрицању од таштине. Тако и те лобање у костурници, на којима су оловком, јер она најспорије бледи, написана само њихова монашка имена, остаје тајна како су се звали у световном животу. Страх од заборављања само оне људе који нису свесни суштине живота – да смо овде на овој планети, да играмо неко време по својим или туђим правилима, да обавимо то што нам је суђено, да ишчезнемо, и да нико није важан. То је управо оно што су на сам пиједестал религије подигли будистички филозофи и свештеници – људски живот је у савршеном складу са дрветом, са лишћем које пада и претвара се у хумус. Зашто би се човек разликовао од света који га окружује. Европска филозофија, која је потекла из античке филозофије, поставила је човека у центар света – многи су то схватили дословно. Тако се и понашају. Ако постоји тајна, она је врло једноставна, људи је траже компликованим путевима. Тајну су знале и наше баке, углавном жене више него мушкарци – тајна је у скромности, у осећању пролазности, у осећају да не треба чинити зло јер ће вам се вратити. Кад све ово говорим осећам се помало непријатно, јер кад неко тако говори претпоставља се да он није направио никакве грешке, нити лоша дела, па сад дели лекције. Ако је ико правило грешке, то сам онда ја.

Ја сам сам једна велика грешка.

О чудима

– Стално се надам да ће се догодити чудо. Свако јутро се будим са осећањем да ће се догодити нешто невероватно лепо, обично се и догоди. И када се не догоди, добро је да се то чека. Ја сам господар свог чуда, лепо чудо о коме вам говорим зависи искључиво од мене. Оно се дешава на платнима на којима сликам. Када сте у тој причи чуда су увек могућа. Када станете пред празно платно, са четком и бојама покрај себе, имате исте шансе какве је имао Тицијан, Моне, било ко. То је увек један квадрат белог платна и иста четка у руци. Онда чекам да се догоди чудо, да се боје распореде на одређени начин који ће открити лепоту и суштину мог бивствовања на свету, који ће сведочити о неком обојеном тренутку мог живота и када мене више не буде, са зида нечије собе, не мора са музејског зида по сваку цену. Ако направите чудо, оно ће увек бити чудо. Ако ме питате да ли сам успео у том чуду, рећи ћу Вам да, наравно, нисам – али лепо га је очекивати. ■

Драгана МАРКОВИЋ

Не 19. већ 18.

Нетачност датума званичног београдског празника можете и сами врло лако проверити. Прошетајте до Народне библиотеке Србије и затражите на увид дневну штампу из априла 1867. године. Упоредите наше Србске новине, које су датиране по Јулијанском календару, са једном дневном аустроугарском новином, која је датирана по Грегоријанском календару. Лако ћете се уверити да је и 6. април 1867. године у нашим новинама и 18. април исте године у страним новинама био четвртак, што говори да је реч о истом дану, и да разлика од 12 нумеричким јединица (за 19. век) представља разлику између два календара.

Папа Гргур (Грегор, Грегоријус) XIII слуша предлог комисије за реформу календара, Рим, 1582.

Н На званичном сајту Скупштине града Београда www.begrad.org.rs стоји написано: „Скупштина града Београда је 26. децембра 2002. године одлучила да се период између два значајна догађаја у историји нашега града – од 16. до 19. априла обележава као ‘Дани Београда’. Словенско име Београд први пут је поменуто у једном писаном документу – писму папе Јована VIII бугарском кнезу Борису, а 19. априла 1867. коначно је

– пошто је последњи турски командант Али Риза-паша симболично предао кључеве кнезу Михаилу на Калемегдану – престала готово триоповековна окупација и Београд поново постао српски град“.

ГРЕШКА. Међутим, заповедник београдске тврђаве Али Риза-паша није симболично предао кључеве утврђених градова кнезу Михаилу 19. априла, већ дан раније, 18. априла 1867. године. До грешке је дошло из незнања – онај ко је Скупштини града дао предлог да се тај дан редовно свечано обележава превидео је чињеницу да је разлика између Јулијанског и Грегоријанског календара

АПРИЛ

Папска була *Inter Gravissimas* о реформи календара издата 24. фебруара 1582. године

ЈУБИЛЕЈ

Прилика је и да се подсетимо да се ове године навршава 428 година од када је папа Гргур XIII (Ugo Boncompagni, Pope Gregorius XIII, 1502-1585), по предлогу Луиђија Ђиља (Luigi Lilio) из 1576. године, и једне стручне комисије математичара и астронома која је тај предлог прегледала, одредио да се дан после четвртка 4. октобра 1582. прогласи за петак 15. октобар 1582. године. Изостављањем 10 дана отклонена је нагомилана једанаестоминутна годишња грешка која је уочена у *Јулијанском календару*.

Наиме, *Јулијански календар* је претпоставио да година траје 365,25 дана, али су тадашњи научници утврдили да је она дужа за 11 минута и 14 секунди, што је равно једном додатном дану на сваких 128 година. Од 1. јануара 45. године п. н. е., када је Јулије Цезар увео овај календар, до понтификата папе Гргура, грешка је нарасла на 10 дана, па је ради њеног отклањања донет нови календар. Наравно, стручна математичко-астрономска рачуница је знатно компликованија, али о томе (уз помоћ стручњака) неком другом приликом.

Нетачност датума званичног београдског празника можете и сами врло лако проверити. Прошетајте до Народне библиотеке Србије и затражите на увид дневну штампу из априла 1867. године. Упоредите наше *Србске новине*, које су датирани по *Јулијанском календару*, са једном дневном аустроугарском новином, која је датирани по *Грегоријанском календару*. Лако ћете се уверити да је и 6. април 1867. у нашим новинама и 18. април исте године у страним новинама био четвртак, што говори да је реч о истом дану, и да разлика од 12 нумеричких јединица у датирању представља

разлику између два календара. Једноставно речено: када је 1867. године у Београду био 6. април, у Бечу, Паризу и Лондону је био 18. април (а не 19. април) – наравно у свим градовима тог дана био је четвртак, а разлика у нумеричким ознакама је резултат примене два различита календара.

Када сте већ у Народној библиотеци Србије, затражите у Референтној збирци и *Календар са шематизмом Књажевства Србије за годину 1867*. Увек љубазне библиотекарке ће вам показати десету страну те књиге на којој је упоредна таблица два календара; лако је закључити да је 6. април по *Јулијанском календару* – 18. април по *Грегоријанском календару*, за наведену 1867. годину. За оне који немају времена за шетњу до Врачарског платоа, скенирали смо наведену страницу и дојемо је на увид, а за оне који су вични брзој претрази на Интернету, нека упореде датуме на насловним странама наших и страних дневних новина из тог доба.

ЈОШ ЈЕДНА ГРЕШКА. Вероватно да је предлагач новог „Дана Београда“ имао у виду да је и на спомен-плочи на улазу у Калемегдански парк, на месту где се одиграо поменути догађај, написано да је свечана предаја кључева била 19. априла 1867. године. Нажалост, погрешан датум стоји и на спомен-плочи, постављеној још 1967. године поводом стогодишњице овог значајног догађаја у историји Србије.

ИСПРАВКА. Било како било, грешке су уочене и треба их мирно исправити: прво у актима Скупштине града, а затим и на самом калемегданском споменику. Наравно, манифестације поводом „Дана Београда“ треба наставити, само ће оне бити тродневне, а не четвородневне. ■

Зорица ЈАНКОВИЋ
Ауторка је историчар и кустос
Историјског музеја Србије

Студија о глобализацији

Војноиздавачки завод објавио је књигу др Станислава Стојановића „Глобализација и безбедносне перспективе света“, вероватно најбољу студију домаћег аутора о глобализацији

Књига др Станислава Стојановића „Глобализација и безбедносне перспективе света“, наизглед, има претенциозан назив. На први поглед делује нелогично да се аутор из мале земље, попут Србије, бави анализом глобалне политике, глобалне економије и да чак износи научну прогнозу могућих претњи глобалном миру и безбедности у будућности. Ипак, испоставило се да је аутор дорастао том научном изазову и да је успешним окончањем своје докторске дисертације о глобализацији само заокружио дугогодишње истраживање овог научног проблема и феномена политичке праксе.

Нови и стари пројекти владавине светом

Књига коју свесрдно препоручујемо вашој читалачкој пажњи садржи десет поглавља у којима се разматра глобализација као проблем, па чак и посеже за доказивањем тезе да корени глобализације, као политичке мисли, сежу још у античко доба када је опредељена идеја космополитизма, те да се у средњем веку доследно развијају као идеја религиозног универзализма и, најпосле, у новом веку, испољавају преко утопије о универзалној држави.

Уколико су читаоци склони полемици, ето прилике да сучеле своје мисли и идеје са овим аутором. Међутим, тешко се може оборити тврдња садржана у поменутој књизи да глобализација није допринела очекиваној изградњи светског мира, те да је „процес стварања јединственог планетарног простора и универзалне људске цивилизације праћен драстичним увећањем поларизација, социјалних и политичких тензија, верских и етничких сукоба, глобалног тероризма“.

У овом делу заиста је инспиративно ауторово суочавање Хопкинсонове тврдње да „историјска пракса глобалних пројеката“ од Римског, Кинеског, Руског царства до Отоманске империје доказује да глобализација има незападне димензије, и тврдње читавог низа теоретичара, почевши од Хегела, Ничеа, Адлера, Шпенглера, Фрома, Хајдегера, па све до Достојевског, који говоре о постојању западног теоријског дискурса и готово миленијумске тежње Запада ка глобалној моћи.

Такође је вредно пажње поглавље које започиње преиспитивањем Манделбаумових ставова о „неолиберализму као глобалном образцу политичког организовања савременог света“, Фукујаминих хвалоспева неолиберализму као „победничкој економији“, преко почетка критике неолиберализма као заговорника примата економског над социјалним фактором у *Великој трансформацији* Карла Поланија, до Хабермасових тврдњи о „истинској изопачености неолиберализма“, па све до најоштријег критичара глобализације какав је Чомски који истиче да „неолиберализам од грађанства ствара потрошаче, уместо заједнице – тржне центре, чији је резултат деполитизовано друштво неповезаних појединаца који се осећају деморалисано и друштвено немоћно“.

Западна цивилизацијска парадигма и глобална култура

Међутим, глобализација се у савременој теорији мора посматрати и као комплексан политички феномен, који је израз западне цивилизацијске парадигме и глобалне културе, али и покушаја опредељења идеје о стварању и униполарног света, тј. новог светског поретка коме сеprotиве већина неразвијених земаља у свету. Стога, у савременој теорији, у скороје време, није егзистирао појам око кога су се тако оштро ломила копља, као што је то случај са глобализацијом. Жучне теоријске расправе резултирале су тиме да се научни свет поларизовао у два блока на: глобалисте и антиглобалисте. Стога је умешно питање – које становиште заступа аутор поменутог дела?

Настојећи да не износи властите вредносне судове, др Стојановић у свом делу ипак идентификује актере глобализације и истражује ефекте деловања глобалног тржишта и Трилатералне комисије, ММФ-а и Светске банке који одсликавају супремацију западне цивилизације.

Изазови, ризици и претње

Треба истаћи да је, са становишта војне струке, можда најзначајнији онај део књиге др Стојановића који разматра каузалне везе глобализације и безбедносних ризика. Он износи опште прихваћено мишљење да „глобализација креира амбијент у коме ризици по безбедност попримају невојни карактер, јер интензивирање економских токова, система комуникација и транспорта изазива транснационализацију негативних ефеката тих процеса, што доприноси порасту међународно организованог криминала, међународног тероризма, трговине дрогом и оружјем, етичких и религиозних конфликата и еколошке загађености“.

Ипак, аутор у поменутој књизи износи и извесне закључке у вези са глобализацијом, од којих би смо издвојили следећи: „... технолошка рационалност и економска ефикасност, ако су лишени моралне обавезе и осећања одговорности, не могу да буду основ стабилности и просперитета савременог друштва. Први предуслов за то је демократизација међународних односа и успостављање нове расподеле моћи, под којом се подразумева прерасподела одговорности. У супротном није могуће потиснути неоимперијална својства глобализације“.

Ж. С.

У част жене

Изражавам захвалност првој жени као помајци и прамајки свих мајки – једна је од мисли и својеврстан мото Милорада Бубање, академског сликара и графичара из Земуна, који се од 26. фебруара до 12. марта изложбом графика, слика и цртежа – „Хвала женама и њој“ београдској публици представио у Малој галерији Централног дома Војске Србије.

Речима Добрашина Јелића, васпитаван у преплитању култура, обичајима разних народа и различитих искустава и упућен на љубав Бубања деветом изложбом одоје признање – жени.

Међу њима, нарочито је истакао плејаду личности које су дале посебан печат времену у коме су живеље – Пенелопу Хеленску, песникињу Сафо, Девицу Марију, Јефимију, Јованку Орлеанку, Чучук Стану, Клару Цеткин, Исидору Секулић, Мајку Терезу, Десанку Максимовић, Монику Селеш...

– Захваљујем нашим бабама на епском предању, са колена на колена, сестрама, супругама, кћерима и заљубљеним девојкама што су врлине увиле у гордост, да би ново сутра било озбиљније у потомству, а и да би сазнање сачувало

смиао истинитости – поручије аутор изложбе. Поред тога, у средишту уметникове пажње и инспирације су и елементи и одреднице живота – ватра, вода, земља, душа, глад, љубав, срећа... Уметник тим елементима описује жену у метафизичком смислу.

Међу уметниковим фасцинацијама јесте и магија бројева, хороскопски знаци, симболи, сопствено порекло и настанак, као и човеков живот и улога...

Поред самосталне изложбе „Хвала женама и њој“, која је организована у част 8. марта, сликар и графичар Милорад Бубања излагао је на више од 35 групних изложби у Србији и Црној Гори. ■ Р. Д.

Летећи чунови у Галерији САНУ

У Галерији науке и технике Српске академије науке и уметности (САНУ) 24. фебруара отворена је изложба „Летећи чунови“, која аутентичним фотографијама, предметима, цртежима и текстовима приказује историју ваздухоплова прилагођених полетању и слетању с водених површина на простору некадашње Југославије – Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Краљевине Југославије и послератне Социјалистичке Федерације Републике Југославије.

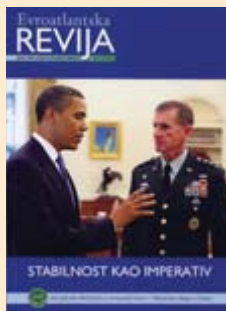
Изложба је настала пре две године као пројекат врских познавалаца историје ваздухопловства Оштрића, Милана Мицевског и Дејана Савића из београдске Галерије 73, у оквиру манифестације Дани европске баштине. Поставка у Галерији науке и технике САНУ обогаћена је предметима из личне колекције аутора, макетом хидроавиона Рогожарски СИМ – XIV-X из Музеја југословенског ваздухопловства и централним експонатом – пловком типа БИН 1600 с авиона утва 66Х.

Изложба ће бити отворена до 1. априла. ■

И. С.

ЕВРОАТЛАНТСКА РЕВИЈА

Број 11, јесен–зима 2009/10.

Часопис у најновијем броју, сем осталог, први пут на нашем језику објављује иницијалну процену команданта међународних снага у Авганистану, каква се нашла на столу председника САД Барака Обаме. О тој теми реч има командант генерал Стенли Мекристал.

Мисија MINURCAT у Чаду је прва мировна мисија у којој је Република Србија одлучила да активније учествује и тако се уврсти међу државе које извозе безбедност у нестабилне регионе света. Тим поводом објављен је интервју који је дао пуковник Јелесије Радивојевић, начелник Центра за мировне операције Генералштаба Војске.

Часопис доноси и занимљиве текстове – „Талибани и трговина дрогом“, „Афричка рута наркотика“ и „Мексички нарко-рат“.

СПОРТСКО ВАЗДУХОПЛОВСТВО

Часопис Ваздухопловног Савеза Србије, март 2010.

Велики резултати постигнути су у једној тешкој години, а шта је све урађено и шта породици која је окренута небу може служити на част, читамо у најновијем броју.

У низу занимљивих прилога издвајамо причу о ракетном моделару Живану Јосиповићу, четвороструком освајачу статуе „Златни орао“. Следе репортаже и вести о аероклубовима, парагљадерима, једриличарима, падобранцима, балонарима...

ВОЈНИ ИНВАЛИД

Број 79

Тема броја посвећена је актуелним питањима, проблемима и начину њиховог решавања, обавезама и задацима Удружења.

На страницама часописа објављено је и мноштво корисних информација, вести о активностима организација у градовима широм Србије, акцијама, прича о људима...

ВОЈНОСАНИТЕТСКИ ПРЕГЛЕД

Часопис лекара и фармацеута Војске Србије, број 67, фебруар 2010.

У најновијем броју објављени су оригинални стручни чланци који се односе на савремена медицинска истраживања, међу којима су следећи наслови – „Асиметрија и полни деформизам видљиве површине“, „Септокутани ерфоратори потколенице“, „Пушење мајки у трудноћи и социоекономски фактори“, „Упоредна анализа патохистолошких и клиничких карактера птеригијума“...

Б. К.

Пише Крсман МИЛОШЕВИЋ

Градови у средњовековној Србији (4)

Очување српских древних градова представља несумњиви цивилизацијски задатак генерација које живе на овим просторима. То није обавеза само стручњака, историчара уметности, конзерватора, архитеката... То је задатак свих оних који поседују национални, етнички (али и етички) нерв за дуг према прецима, историји и времену иза нас. Разуме се, било би узалудно (и нерационално) реконструисати све оно што је давно порушено, оно чега више нема, осим у историјским документима.

Сачувати од заборава

Српски древни градови у које се, после слома српске средњовековне државе, сместила турска војна посада, а у подграђе њихови досељеници, прилагођавани су новим војним захтевима. Ти градови постали су турске војне тврђаве и њихови окупациони ослонци. Последње од њих Турци су напустили тек 1867. године, а на Косову и Метохији тек 1912. године. Напуштене градове, уколико их Турци нису рушили, вековима је рушио народ, употребљавајући камен као грађевински материјал. Због тога је до данас остало тако мало од средњовековних српских градова.

Ни током два века нове српске државе, није било обзира према тим старим здањима. Средњовековни град Жрнов на Авали уништен је рударском мином (1934. године) да би се на његовом месту саградио споменик Незнаком јунаку. Београдски град „осакаћен“ је изградњом Савског пристаништа и аутомобилског пута кроз Доњи град. Смедеревски град оштећен је постављањем Железничке станице уз саме његове бедеме, а свој данак узимали су и ратови вођени на овим просторима у двадесетом веку.

Звечан

Звечан, средњовековни град на истоименом купастом узвишењу изнад леве обале Ибра, код Косовске Митровице, помиње се крајем 11. века као рашки погранични град-тврђава, под којом је жупан Вукан победио Византинце (1093. године). Изграђен на стратешки важној тачки, град је доминирао широком околином и у прошлости је имао важну одбрамбену улогу. Када је Стефан Немања у Бици код Пантине (1170), јужно од Звечана, победио византијску војску и свог најстаријег брата Тихомира (удавио се у Ситници) на Звечану се помиње црква св. Ђорђа. Након тога,

више од век и по, Звечан се нигде не помиње у историјским изворима. Сматра се да је у том времену изгубио ранији значај због померања границе српске државе према југу. Године 1331. дошло је до сукоба око престола између оца (Стефана Дечанског) и сина (Душана). Том приликом Душан је збацио свог оца с трона и затворио га у град Звечан, где је убрзо умро (вероватно отрован).

Осам година после Душанове смрти (1363) Звечан је припао Лазаревом „челнику Муси“, који га је „дао“ захумском кнезу Војиславу у замену за Брвеник на Ибру. Током друге половине 14. века градом су господариле владајуће породице – Мусића, Војиновића и Бранковића. Од Вука Бранковића су га освојили Турци. Од тада Звечан постаје важно турско упориште, нарочито за освајачке походе према Босни. У 18. веку је напуштен. Највећа оштећења претрпео је под Турцима, када је камење са његових зидина употребљено за изградњу касарне и моста у суседној Косовској Митровици (1884).

Звечан има импозантан положај. Град је саграђен на високој и тешко приступачној „купи“, а имао је намену да затвара важне путеве: босански (Косово–Босна), ибарски и пут за Метохију. Касније, он је бранио оближњи рудник Трепчу. Облик основе града је неправилан и прилагођен самом врху. Комплекс тврђаве састојао се од три главна дела: тзв. Горњег града на издуженом платоу брега, нижег појаса зидина и кула и зида који је обухватао јужно подножје брега са подграђем и тргом. Горњи град, утврђен са пет кула, најбоље је очуван. У његовом централном делу налазе се темељи осмоугаоне главне куле (донжона) и остаци цркве св. Ђорђа. И од те грађевине се једва распознавају трагови темеља. На јужној падини било је подграђе, брањено једним лакшим зидом, а са северне стране града, испод земље спуштао се лагум до извора у подножју брда да би снабдевао град водом. То је, вероватно, „вода од Звечана“ из народне песме.

Највећим делом, Звечан је данас у рушевинама.

Ново Брдо

Ново Брдо, најзначајније место српске државе у 14. и 15. веку, изграђено на Великој планини северно од Гњилана, сврстава се у ред највећих српских средњовековних градова, а по броју становника било је једно од највећих насеља у унутрашњости Балкана. Град је настао да би се заштитило насеље рудара, трговаца и занатлија, које се ту развило захваљујући богатим налазиштима сребрне, златне, оловне и гвоздене руде. Није познато када је основано, али се у историјским изворима помиње тек за доба краља Милутина. Чувена сребрна руда извожена је сувоземним и поморским путем у Италију и друге земље.

За време турских освајања Ново Брдо је било једно од највећих упоришта српске државе. Као изузетну стратешку тачку и привредни центар, Срби су га више пута успешно одбранили, а онда, после двогодишње опсаде, морали предати Турцима (1441), који су га држали неколико година. Након тога, око 10 година био је под влашћу деспота Ђурађа, да би га Турци коначно освојили 1455. године. После четрдесетодневног бомбардовања град се морао предати султану Мехмеду Другом. Угледни грађани били су побијени, младићи узети за јаничаре, а жене одведене у робство. Рудник су Турци експлоатисали све до 1650. године, када су га напустили. Само рушевине импозантне тврђаве и бројних цркава сведоче да је ту некада било најактивније рударско место на Балкану.

Монументална новобрдска тврђава, која је данас у рушевинама (под именом Каљаја), налази се на врху Велике планине (1.124 метра). Тврђавски комплекс, полигоналног облика, састоји се из два дела. Посебну фортификациону целину чинио је Мали град („тврђавица“) на врху планине. Утврђен је снажним зидом ојачаним са шест масивних правоугаоних кула. Не види се где је био улаз. У лепезастом, нижем делу, налази се Велики град, западно од Малог града. Опасан је обимним зидом утврђеним двома кулама на угловима и широким и дубоким заштитним ровом. Велики град (порушен до земље) представљао је средишњи део насеља, а оно се простирало и у подграђу на североисточној страни града. У подграђе се улазило на мања врата на северној и широку капију на источној страни. На платоу крај данашњих кућа има много старих камених темеља. Насеље је било урбанизовано, са четвртима и улицама, што је права реткост код српских средњовековних градова. Ново Брдо је било „најјачи рашки град“, пише Јован Капистран. У околини главне тврђаве били су и градићи Прилепац (родно место кнеза Лазара) и Призренац, одавно ишчезли.

Ново Брдо

Рударско насеље

Као извор огромних прихода, новобрдски рудници омогућили су српским владарима дугу одбрану од Турака, јер су могли да подижу утврђења, плаћају данак, откупљују робље и богато дарују цркве и манастире. Без сумње, Ново Брдо је највећи „процвет“ доживело за време деспота Стефана Лазаревића, када је добило статут (*Закон Новог Брда*). За време деспота Ђурађа рудник је „доносио“ годишњи приход, према једном извору 50.000, по другом 120.000, а по трећем 200.000 златних дуката.

Град је имао своју ковницу новца где је кован и сребрни новац (1439. године – grossi di Novaberda), а међу занатима нарочито је била развијена уметничка обрада метала. Ту је био и велики трг, па је, по паду Призрена, Ново Брдо постало главна дубровачка колонија. У њему су, сем српског становништва, боровали Дубровчани, Которани, Саси, Грци, Арбанаси и многи други који су се бавили рударењем, трговином и занатством.

У тврђавском комплексу и његовом подграђу било је седам српских цркава и два католичка храма. Међу њима најзначајнија је била црква св. Николе са функцијом „саборне“ градске цркве. Та грађевина, данас у рушевинама, спада међу најмонументалније споменике српске сакралне архитектуре. Црква је грађена средином 14. века, а 1466. претворена у џамију. Фрагменти фресака указују да је храм у два маха био украшен сликаним декорацијама. Од других цркава истиче се саска црква, која је припадала Сасима, Дубровчанима и другим грађанима католичке вероисповести.

Ново Брдо је било снажно привредно, културно и уметничко средиште српске државе позног средњег века. Археолошка истраживања открила су многе предмете материјалне културе, који сведоче о високом степену развика појединих делатности. Неки од налаза чувају се у Народном музеју у Београду и Музеју у Приштини.

Петрич

Некада називан и Мала и Велика тврђава, Петрич је средњовековни град, западно од Горње Неродимље код Урошевца, који се истиче по изразито историјском значају.

Град се помиње у сукобу краља Стефана Дечанског са његовим сином краљем Душаном (1331. године). Наиме, током борбе за престо, Душан је напао оца који се налазио у дворцу у Неродимљи, одакле је побегао у град Петрич, где је био заробљен.

Велики Петрич (веће утврђење) је саграђен у непознато време, на неприступачном брду изнад састава Мале и Големе реке, које чине реку Неродимку. Са три стране је заштићен скоро вертикалним одсецима терена. Имао је улогу да штити дворац српских владара у Неродимљи и контролише прилаз долинама тих река. Представљао је „стратешко јединство“ са мањим утврђењем – Малим Петричем, удаљеним око 3,5 км према југу.

Град има основу у облику неправилне елипсе. Северна половина утврђења има полукружне заштитне бедеме, док се на јужној они „ломе по два пута“, правећи на крају јаку правоугаону кулу. Још две куле које „испадају“ из равни зида, ојачавају источни и јужни део бедема. У северном делу града доминира масивна кула кружне основе која је, упркос својој висини од око 10 метара, готово невидљива, јер је град обрастао густом шумом.

фељтон

Мала тврђава је служила као дворца летњиковца Стефана Дечанског. Град Петрич, са црквама у Горњој Неродимљи, чини данас јединствен споменички комплекс. Црква св. арханђела потиче из 14. века. По народном предању, у порти цркве умро је краљ Милутин (1321), а одатле су његове мошти пренете у манастир Бањску. Цркву успења св. Богородице, према традицији, подигла је царица Јелена, мајка цара Уроша, на месту где је он умро 2. децембра 1371. године. У изворима се помиње као манастир св. Уроша.

Пећ

Град и средиште у Метохији, на обалама Пећке Бистрице, пред „јдрелом“ познате Руговске клисуре, одувек је представљао једну од најатрактивнијих тачака тог дела Балкана. У римском периоду, на месту данашњег града, постојало је насеље које је чинило значајну раскрсницу путева. Пећ се први пут помиње око 1002. године, а затим 1220. као село у жупи Хвосно. Током већег дела српског средњовековног доба, па и касније, под Турцима, све до 1766. године, Пећ је био центар Српске православне цркве. Сем црквеног средишта, он је био живо трговачко место са колонијом Дубровчана.

Страдао је у више махова, а нарочито 1690. када је спаљен и 1738. кад га је „поморила куга“.

Манастирски комплекс Пећке патријаршије, на западној периферији града, кога чине четири цркве са великом припратом и мноштво других грађевина, настао је од треће деценије 13. до средине 14. века. Као водећи духовни центар, Пећ је с мањим прекидима главно уметничко средиште у коме се стекла драгоцене заоставштине зидних слика, иконописних дела, рукописних књига и дела примењених уметности.

Сваки од четири пећка храма представља својом архитектуром и сачуваним живописом вредан културно-историјски споменик. Црква св. апостола је једнобродна грађевина са куполом и пространим олтарским простором. Фреске које потичу из средине 13. века, сврставају се међу најлепша дела српског сликарства тог времена. Храм св. Димитрија, који има основу уписаног крста, са куполом која се ослања на угаоне пиластре (стубове), представља лепу и складну грађевину, са фасадама од камена и опеке. Фреске су стилски „сродне“ са живописом у Дечанима. По архитектонским својствима, црква Богородице Одигитрије слична је храму св. Димитрија. Првобитна приправа која је повезивала све три цркве била је у виду отвореног трема. У време патријарха Макарија (око 1560) отвори на припрати су зазидани. У малој цркви св. Николе, једноставне архитектуре, сачуван је живопис из 17. века.

Призрен

Некадашње римско насеље (Тхеранда) и византијска насеобина (Приздријан), Призрен се помиње у 11. веку као седиште епископије. У саставу српске средњовековне државе налазио се од краја 12. до средине 15. века. Изгледа да су Срби њиме „загосподарили“ после

Битке код Пантина (1169) и држали га до 1190. када су га, после Немањиног пораза на Морави, морали поново уступити Византији. Око 1204. Призреном и околином владали су Бугари, а током 13. века поново Срби. Град је нарочито значај добио за време краља Милутина и царева Душана и Уроша. Највећи успон доживео је током владавине цара Душана који је, неко време, ту имао своју престоницу.

На брду изнад насеља и трга, које доминира околином, према превоју брда, основан је средњовековни град (Каљаја). Није познато када је основан, али се сматра

да је нека врста утврђења постојала 1019, када се Призрен први пут јавља у историјским изворима. Сем свог изразитог стратешког значаја, тврђава се ретко помиње у средњем веку. За време краља Душана (цар постао 1346), записано је да су Дубровчани тражили од њега да им „уступи тврђаву на коришћење“, али је он то одбио.

Прилагођен облику терена, призренски град има пространу основу у виду неправилне елипсе. Унутрашњи простор тврђаве, коју опасује бедем, ојачан је кулама кружне и троугласте основе. Ту су изграђени казамати за посаду, а можда и за склањање становништва, пошто казамати нису прављени у доба хладног оружја. Један лагум (подземни ходник) водио је низ брдо до извора Бистрице. Горњи град, на узвишеном југоисточном делу, могао је посебно да се брани. Главни улаз у тврђаву налазио се на западном бреду, а капија Горњег града на западном делу унутрашњег бедема.

Од 1455. године, када су Турци коначно освојили град, знатно су измењени ранији облици градских објеката. У граду су Турци вековима држали своју посаду. Пошто су га „преправљали“ (рушили и надзиђивали) и прилагођавали својим потребама, средњовековне куле су скоро нестале.

У старом делу града, својом изузетном архитектуром доминира црква Богородице Љевишке, која чини „стожер“ међу призренским споменицима. Испод темеља те данашње грађевине утврђено је постојање старијих, такође значајних храмова. Најстарији потиче из 10. века, а ради се о тробродној базилици са три олтарске апсиде и

две припрате, која је носила сва битна обележја византијске „провинцијалне“ архитектуре. Сматра се да је у тој цркви било седиште епископије која се помиње у једној повељи византијског цара Василија Другог из 1018. године. Страдала је, највероватније, у време када је Стефан Немања заузимао Призрен. Храм је темељно обновљен по налогу краља Милутина 1306–1307. па је данашња црква његова задужбина.

Сем Богородице Љевишке, из Призрена тога времена потиче још неколико познатих сакралних здања, међу којима треба поменути: цркву св. Ђорђа, св. Николе у центру града (14. век), св. спаса (14. век) и св. ваведена. Иако не припада том времену, треба поменути да се у центру Призрена налази и Синан-пашина џамија, највећи и најзначајнији споменик сакралног исламског градитељства у том граду. По својим облицима и пропорцијама спада међу најрепрезентативније грађевине овог стила у Србији. Саграђена је 1615. године. Приликом њене градње употребљен је материјал са већ порушеног манастира св. арханђела, три километра удаљеног од Призрена. И призренски град се налази у рушевинама. ■

(Крај)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

16–31. март

✚ Православни

22. март – Светих 40 мученика севастийских – Младенци

27. март – Лазарева субота – Врбица

28. март – Улазак Господа Исуса Христа у Јерусалим – Цвети

30. март – Свети Алексије – Човек Божји

✚ Римокатолички

19. март – Свети Јосип

25. март – Навијештене Господиново – Благовијест

28. март – Недеља муке – Цвијетница

МЛАДЕНЦИ

Празнују се 22. марта, а посвећени су успомени на страдање четрдесет мученика севастийских који су дали животе за Христову веру 320. године. Сви су били младићи, па је наш народ тај дан узео као празник младих супружника. Тога дана младици дочекују госте у свом дому, а они им доносе поклон и на тај начин им помажу на почетку заједничког живота. Младе домаћице показују гостима умеће и спретност која се огледа и у припреми јела.

Младенци увек падају уз пост. Часни пост обично почиње почетком или средином марта и зато свака гозба мора бити посна, ради здравља и напретка деце младих супружника. ■

СВЕТИ АЛЕКСИЈЕ

Високи чиновник Јевтиминијам живео је са женом Аглаидом у време римског цара Хонорија. И поред великог богатства, живели су скромно и у том духу васпитавали сина јединца Алексија. Када је одрастао, родитељи су га оженили, али он је исте ноћи напустио дом и отпловио у град Едесу, на обалама Месопотамије. Тамо где је био чувени лик Исуса Христа послат од Господа цару Авгару. Алексије се поклатио том лику и прерушен у просјак проживео 17 година молећи се Богу.

Сматрајући Божјом вољом када је стигао у Рим па се као просјак појавио у кући својих родитеља. Милосрдни домаћин дозволио је намернику да живи у једној соби међу послугом, те је Алексије наставио свој подвиг опстајући на хлебу и води наредних 17 година. Када је осетио крај, написао је текст на хартији и с њом у руци издахнуо 17. марта 411. године. Сахрањен је у свом родном месту, а глава му се налази у светој Лаври на Пелопонезу. ■

ДОГОДИЛО СЕ...

16. март 1935.

Адолф Хитлер је критиковао одредбе *Версајског мира* које се односе на разоружање и најавио планове повећања немачке војске на 36 дивизија.

16. март 1953.

Први пут од завршетка Другог светског рата у Велику Британију је стигао лидер једне комунистичке земље – Јосип Броз Тито. Посета је трајала до 21. марта уз највише почести и респективан политички третман. Током посете добијене су гаранције Винстона Черчила да ће у случају напада Совјетског Савеза Југославија добити пуну војну подршку.

17. март 1948.

Потписан је *Бриселски пакт* између Француске, Холандије, Белгије, Луксембурга и Велике Британије. Уговор су потписали министри иностраних послова ради успостављања услова за економску и културну сарадњу, а посебно за успостављање колективне самоодбране. Уговор је ступио на снагу 25. августа 1948. године. Потписивањем *Бриселског пакта* и његовом допуном *Протоколом* који је потписан у Паризу, 23. октобра 1954. формирана је Западноевропска унија (WEU).

18. март 1850.

Кнез Александар Карађорђевић одобрио је формирање Артиљеријске школе. Тај датум представља празник наших војних школа све до почетка Другог светског рата. Реорганизацијом Артиљеријске школе 1880. године створена је Војна академија, која је имала Нижу и Вишу школу. У Војсци Србије 18. март обележава се као дан Војне академије.

18. март 1965.

Из космичког брода „Восход 2”, човек је први пут изашао у отворен космички простор. Био је то космонаут Алексеј Леонов, обучен у специјални скафандер који је био везан каблом

за брод. Леонид је ван брода провео 12 минута и девет секунди. Чин изласка у космос назван је „леоновање”.

22. март 1973.

Решењем савезног секретара за одбрану 22. марта 1973. почео је да ради Технички опитни центар (ТОЦ) Колпене војске. Његови основни задаци били су испитивање средстава наоружања и војне опреме. Од 1997. године тај датум обележава се као дан Техничко опитног центра КоВ.

24 март 1999.

Око 20 сати НАТО је отпочео бомбардовање СРЈ, најпре војних објеката, а затим и цивилних и привредних. Највећи војни сукоб на тлу Србије и Црне Горе после Другог светског рата трајао је 78 дана и реализован је, на иницијативу САД, без одобрења Савета безбедности Уједињених нација. До 10. јуна, када су ваздушни напади обустављени, уништен је огроман број привредних, образовних, културних, здравствених и других установа и објеката, а оштећен већи део инфраструктуре и велики број верских, архитектонских и других историјски вредних објеката. Током 11 напада бомбардовања погинуло је више од 1.000 припадника војске и полиције, страдало око 2.500 цивила, рањено и повређено око 12.500 људи. Причињена материјална штета процењена је на више од 30 милијарди долара.

25. март 1941.

Због приступања Краљевине Југославије *Протоколу Тројног пакта*, 25. марта 1941, дошло је до демонстрација антифашистичких снага широм Краљевине Југославије, чији је епицентар био у српском простору. Носиоци демонстрација били су патриоти разних политичких оријентација, комунисти, монархисти, свештена лица и утицајни епископи Српске православне цркве, официри и војници у многим гарнизонима. ■

Припремио мр Миљан МИЛКИЋ

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ**

Расписује

КОНКУРС

**за попуну радних места
у Војнобезбедносној агенцији,
пријемом лица из грађанства
у својству војних службеника
и војних намештеника,
у радни однос на
одређено време:**

- 1. једанаест (11) референата, ВСС (Београд, Нови Сад, Сомбор)
- 2. један (1) референт, ВСС (Београд)
- 3. један (1) референт, ВСС (Београд)
- 4. један (1) референт, ВСС (Београд)
- 5. троје (3) самосталних рачуновођа, оператера – благајника, ССС (Београд, Нови Сад, Ниш)
- 6. три (3) помоћна радника, ПКВ (Београд, Нови Сад)

Лица која конкуришу на наведена радна места треба да испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да нису старији од 35 година живота,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци,
- да имају одговарајућу стручну спрему за радно место на које конкуришу,
- да су здравствено способни за дужности у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да су одслужили војни рок са оружјем (кандидати мушког пола) и
- да им раније није престао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- за радно место под редним бројем 1. могу конкурисати лица која:
 - имају завршен факултет природног или друштвеног смера са просеком изнад 8,00,
 - познају рад на рачунару.
- за радно место под редним бројем 2. могу конкурисати лица која:
 - имају завршен филолошки факултет – смер немачки језик, са просеком изнад 8,00,
 - познају рад на рачунару.

- за радно место под редним бројем 3. могу конкурисати лица која:
 - имају завршен електротехнички факултет са просеком изнад 8,00,
 - познају рад на рачунару.
- за радно место под редним бројем 4. могу конкурисати лица која:
 - имају завршен факултет – смер информатика са просеком изнад 8,00,
 - познају рад на рачунару.
- за радно место под редним бројем 5. могу конкурисати лица која:
 - имају завршено средње образовање економског смера,
 - познају рад на рачунару.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Уз молбу за конкурс, која мора да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати треба да доставе и следећа документа:

- уверење о држављанству (оригинал или оверена фотокопија),
- извод из матичне књиге рођених (оригинал или оверена фотокопија),
- доказ о стеченом образовању (диплома, оверена фотокопија дипломе, уверење о завршеној школи),
- уверење о здравственој способности (не старије од шест месеци),
- уверење надлежног суда да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци и да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци),
- уверење за кандидате мушког пола да су одслужили војни рок са оружјем (издаје војни одсек у коме се лице води у евиденцији) и
- кратку биографију.

Пре пријема у радни однос на одређено време кандидати који испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор биће упућени на психолошко тестирање и за њих ће уз њихову писану сагласност бити извршена безбедносна провера.

Предност при избору имаће следећи кандидати:

- који поседују возачку дозволу „Б” категорије, (осим за радно место под редним бројевима 5 и 6),
 - који познају један страни језик.
- У молби обавезно навести место службовања за које се конкурише.

Молбу са траженим документима достављати путем поште на адресу:

**Министарство одбране Републике Србије
Војнобезбедносна агенција
Кнеза Милоша бр. 33, 11000 Београд,
са назнаком „за конкурс”**

Непотпуне и неблаговремено достављене молбе неће бити разматране.

Конкурс је отворен до 31. марта 2010. године.

Све информације везане за конкурс могу се добити на телефон 011/3201-043. ■

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ**

Расписује

КОНКУРС

**за попуњу радних места
у Војнобезбедносној агенцији,
пријемом лица из грађанства у
професионалну војну службу у
својству официра**

На основу члана 39. и 40. Закона о Војсци Србије („Службени гласник Републике Србије” бр. 116/07 и 88/09) и на основу члана 3. став 1. тачка 1. Уредбе о пријему у професионалну војну службу („Службени гласник Републике Србије” број 112/08) Министарство одбране расписује јавни конкурс за пријем у професионалну војну службу, у својству официра:

□ **тринаест (13) референата, ВСС, (место службовања: Београд, Нови Сад, Сомбор, Панчево, Јаково, Прокупље, Врање, Краљево)**

Лица која конкуришу на наведена радна места треба да испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да нису старији од 35 година живота,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци,
- да имају одговарајућу стручну спрему за радно место на које конкуришу,
- да су здравствено способни за дужности у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да им раније није престао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да имају завршен факултет природног или друштвеног смера са просеком изнад 8,00,
- да имају завршену Школу резервних официра са просеком изнад 8,00,
- да познају рад на рачунару.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Уз молбу за конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати треба да доставе и следећа документа:

- уверење о држављанству (оригинал или оверена фотокопија),
- извод из матичне књиге рођених (оригинал или оверена фотокопија),
- доказ о стеченом образовању (диплома, оверена фотокопија дипломе, уверење о завршеној школи),
- уверење о здравственој способности (не старије од шест месеци),
- уверење надлежног суда да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци и да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци),
- уверење о регулисању војне обавезе са назнаком чина у резерви (издаје војни одсек у коме се лице води у евиденцији) и кратку биографију.

Пре пријема у професионалну војну службу кандидати који испуњавају услове конкурса и који уђу у најужи избор биће упућени на психолошко тестирање и за њих ће уз њихову писану сагласност бити извршена безбедносна провера.

Предност при избору имаће следећи кандидати:

- који поседују возачку дозволу „Б” категорије,
- који познају један страни језик.

Кандидати који буду изабрани биће примљени у радни однос на неодређено време.

У молби обавезно навести место службовања за које се конкурише.

Молбу са траженим документима достављати путем поште на адресу:

**Министарство одбране
Републике Србије
Војнобезбедносна агенција
Кнеза Милоша бр. 33, 11000 Београд,
са знаком „за конкурс”**

Непотпуне и неблаговремено достављене молбе неће бити разматране.

Конкурс је отворен до 31. марта 2010. године.

Све информације везане за конкурс могу се добити на телефон 011/3201-043. ■

Интерни КОНКУРС

за пријем официра на редовно командно-штабно и генералштабно усавршавање у Војној академији

Официри Војске Србије могу конкурисати за пријем на редовно командно-штабно и генералштабно усавршавање у Војној академији у школској 2010/2011. години, ако испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

– да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци;

– да су здравствено способни за војну службу, што утврђује надлежна војнолекарска комисија.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

а) За пријем на командно-штабно усавршавање може конкурисати официр:

1) који је завршио Војну академију или основне академске студије у трајању од четири године са просечном оценом 8,00 и вишом или је положио пријемни испит према програму школе у коју се упућује на усавршавање;

2) који има најмање чин капетана и да је у том или вишем чину укупно провео најмање две године;

3) који у току службе има просек оцена најмање „врло добар“;

4) који је дужност за коју је одређен чин капетана или виши чин успешно обављао најмање две године;

5) који познаје један од светских језика најмање на нивоу 1-1-1-1 према STANAG 6001 или на нивоу првог степена према критеријуму Војне академије (није обавезан услов);

6) који у 2010. години није старији од 40 година;

7) који у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

б) За пријем на генералштабно усавршавање може конкурисати официр:

1) који је завршио Војну академију или основне академске студије у трајању од четири године и има завршено усавршавање за командне и штабне дужности тактичко-оперативног нивоа са просечном оценом 8,00 и вишом;

2) који има најмање чин потпуковника;

3) који је командне, штабно-оперативне, научнонаставне или друге дужности за које је одређен чин потпуковника или виши чин успешно обављао најмање две године;

4) који у току службе има просек оцена најмање „врло добар“, а за последња два периода оцењивања има службене оцене „одличан“;

5) који познаје један од светских језика на нивоу 2-2-2-2 према STANAG 6001 или на нивоу другог степена према критеријуму Војне академије (није обавезан услов);

6) који у 2010. години није старији од 47 година;

7) који у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

Изузетно за усавршавање официра за дужности оперативнo-стратејског нивоа може конкурисати официр који је завршио Војну академију или основне академске студије у трајању од четири године са просечном оценом 9,00 и вишом и има завршене студије другог степена.

У случају недовољног броја кандидата за пријем на генералштабно усавршавање, за кандидате који не испуњавају услов из тачке 1. овог усавршавања у погледу оцене, биће организован пријемни испит.

Између кандидата који испуњавају услове за пријем на командно-штабно и генералштабно усавршавање, предност под једнаким условима има кандидат који је дуже вршио дужност у мултинационалним операцијама и другим активностима у иностранству, у складу са законом којим се уређује употреба Војске Србије ван граница Републике Србије.

НАЧИН КОНКУРСИЊА:

Кандидати за пријем на редовно командно-штабно и генералштабно усавршавање у Војној академији молбе достављају претпостављеним командама, јединицама и установама ранга бригаде и вишег, односно организационим јединицама Министарства одбране, **најкасније до 31. марта 2010. године.**

Уз молбе за пријем на усавршавање кандидати прилажу се следећа документа:

– попуњен Упитник за школовање (допуњен и оверен потписом старешине организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије надлежне за пријем молби), прилог број 3. Уредбе о стањима у служби професионалних војних лица и о унапређивању официра и подофицира („Службени војни лист“, број 1/09);

– оверено уверење о држављанству Републике Србије,

– изјаву, оверену од претпостављеног старешине, да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци;

– оверену копију дипломе – уверења о завршеном претходном школовању (ако у дипломи – уверењу нема просечне оцене успеха, прилаже се извод из предметних оцена);

– сертификат према STANAG 6001, односно уверење Војне академије о степену познавања једног од светских језика.

Надлежне организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије, са образложеним предлогом надлежног старешине – руководиоца, молбе свих кандидата са комплетном документацијом, допуњеном са потписаним и овереним обрасцима КОЛП и осталим потребним документима из службених евиденција, достављају Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, **најкасније до 23. априла 2010. године.**

За пријем на командно-штабно усавршавање Војна академија ће, у периоду **од 4. до 10. маја 2010. године**, организовати полагање посебног испита за официре који су Војну академију, другу високу школу или факултет завршили са просечном оценом мањом од 8,00, а испуњавају све друге услове конкурса. Образац пријаве кандидата, садржај и начин полагања испита, питања и списак литературе за припрему за полагање посебног испита биће истакнути на сајту Војне академије (www.va.mod.gov.rs). Контакт телефони за питања у вези пријемног испита су: 40-306 и 40-188.

Непотпуне и некомплетне молбе неће се узимати у разматрање. Управа за кадрове неће враћати документе кандидатима који нису изабрани.

На систематске лекарске прегледе, ради утврђивања здравствене способности за војну службу, биће упућени само они кандидати, који буду изабрани за пријем на командно-штабно и генералштабно усавршавање.

Међусобне обавезе Министарства одбране Републике Србије и лица упућених на усавршавање регулишу се уговором.

Остала обавештења у вези са Конкурсом могу се добити у Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране (на тел. 23-513, односно 011/3201-513). ■

ОБАВЕШТЕЊЕ

Због повреде поступка спровођења избора Војна академија ПОНИШТАВА Конкурс за избор наставника и сарадника у школској 2009/2010. години, објављен у магазину „ОДБРАНА“ број 92, од 15. јула 2009. године, у делу који се односи на избор једног лица у звање доцент, за ужу научну област **Финансије** (под г, тачка 1).

ВОЈНА АКАДЕМИЈА
расписује

Интерни КОНКУРС

ЗА ИЗБОР НАСТАВНИКА
у школској 2010/2011. години

За спољног сарадника – наставника за ужу област **Финансије**, избор једног лица у звање доцент.

УСЛОВИ КОНКУРСА
И НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Услови конкурса које кандидат мора да испуњава:

– да је у радном односу на неодређено време у МО или ВС у својству професионалног припадника ВС

– да је доктор наука из области за коју се бира

– да има две последње службене оцене најмање врло добар

– да испуњава и остале услове за избор у звање предвиђене *Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама и Статутом ВА*

Молбе за избор треба поднети редовним путем, на адресу ВП 2977, Београд, са назнаком „за конкурс“.

Уз молбу треба приложити:

– доказе о испуњавању свих услова конкурса

– биографију са описом кретања у служби, односно са описом радних дужности

– библиографију објављених научних и стручних радова са примерцима радова и

– сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу у Војној академији.

О резултатима конкурса кандидати ће бити обавештени редовним путем, посредством својих команди.

Непотпуне и неблаговремено поднете молбе неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања. ■

ОБАВЕШТЕЊЕ УПРАВЕ ЗА КАДРОВЕ ПРОДУЖЕНИ КОНКУРСИ ЗА ПРИЈЕМ У ВОЈНУ АКАДЕМИЈУ И ВОЈНУ ГИМНАЗИЈУ

Конкурси за пријем кандидата из грађанства за кадете Војне академије и ученике Војне гимназије, објављени у магазину „ОДБРАНА“ број 106 од 15. фебруара 2010. године, отворени су до 1. априла 2010, због повећаног интересовања кандидата и молби заинтересованих да се продужи рок како би прибавили потребна документа за пријаву. ■

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ

30. ГОДИШЊИЦЕ ЗАВРШЕТКА ШКОЛОВАЊА 25. КЛАСЕ СВШ КоВ – РОД ПЕШАДИЈА

Тридесета годишњица завршетка школовања 25. класе СВШ КоВ – род пешадија биће свечано обележена 10. јула 2010. у Пироту.

Информације о прослави можете добити од чланова организационог одбора:

1. бригадног генерала Војин Ч. Јондић,
064-8329-525;
2. потпуковника у пензији Младена Крижана,
064-8738-855, mladenk.pirotd@trzistesrbije.com
3. капетана прве класе у пензији
Хусејна Сарвановића, 065-8476-558,
4. заставник у пензији Драгана Панића,
064-5687-384.

На сајту www.trzistesrbije.com можете наћи програм обележавања годишњице.

Позивамо класиће да са супругама присуствују овој свечаности. Уплата по особи је 3.000,00 динара и покрива све трошкове осим превоза до Пирота. Уплату можете извршити на рачун број 160-5400100022687-26, до 30. маја 2010. године. ■

LIVE streaming www.radionovosti.com

ГЛАС РУСИЈЕ МОЖЕТЕ СЛУШАТИ

СВАКОГ ДАНА У

06.00h

18.30h И

22.00h

НА ТАЛАСИМА
РАДИО НОВОСТИ
104,7 MHz!

ГОЛОС РОССИИ

ОДБРАНА

НАРУЏБЕНИЦА

Претплаћујем се на магазин „Одбрана“ за 2010. годину (заокружите)

1. Полугодишња претплата (1.1 – 30.6. 2010. године, 12 бројева) – по цени 1.080,00 динара
2. Годишња претплата (1.1. – 31.12.2010. године, 24 броја) – по цени 2.160,00 динара.

Уколико се претплаћујете на већи број примерака, уплатити одговарајућу суму (помножити број примерака са претплатном ценом).

Плаћање унапред на жиро-рачун **840-49849-58**.

Наруџбеницу и уплатницу послати на адресу: НЦ „Одбрана“, Браће Југовића 19, Београд.

Правним лицима доставићемо предрачун на основу ове наруџбенице.

Купац _____

Улица и број _____

Телефон _____

Место и број поште _____

Потпис наручиоца

М.П. _____

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

„МИСИЦА“ ОД ПРЕ ТРИДЕСЕТ ШЕСТ ЛЕТА

Карпов – Корчној
Москва, 1974.

1. е4 ц5 2. Сф3 д6 3. д4 цд4 4. Сд4 Сф6

Био је то један од чувених мечева за светско првенство, у коме је Карпов не без муке елиминисао знатно старијег Корчноја. Седморица од осморице чланова жирија који је оцењивао највећа достигнућа те године дала су овој партији чисте деветке, док је осми, др Еве, био нешто уздржанији и наградио је деветком. Црни се брани Сицилијанком, а партију је анализирао Михаил Ботвиник.

5. Сц3 г6 6. Ле3 Лг7 7. ф3 Сц6 8. Дд2 0-0 9. Лц4 Лд7 10. х4 Тц8 11. Лб3 Се5 12. 0-0-0 Сц4 13. Лц4 Тц4 14. х5 Сх5 15. г4 Сф6 16. Се2! Да5 На 16...Те8 17. е5 де5 18. г5 и бели стоји боље.

17. Лх6 Лх6

Мало боље би стајао бели после 17...Лх8 18. Лф8 Кф8.

18. Дх6 Тфц8 19. Тд3

Ово је означено као новост Карпова.

19...Тц5?

Ботвиник ово сматра грешком после које бели стоји боље и предлаже 19...Дд8 20. г5 Сх5 21. Сф4 Дф8 22. Дф8 Кф8 23. Сх5 гх5 24. Тх5 Кг7 у ком случају би бели стајао само нешто боље, док би после 20. е5 де5 21. Сг3 Дф8 22. Дф8 Тф8 23. г5 Лц6 24. гф6 еф6 црни био мало бољи. Једнаку игру би дало 21. г5 Сх5 22. Сг3 Дф8 23. Дф8 Кф8 24. Сх5 Лф5 25. Сг3 Лд3 26. цд3 Тф4.

20. г5!!

Карпов проналази најбољи потез. На 20. Сд5 Тц2.

20...Тг5

Губи брзо 20...Сх5 21. Сф4 Тг5 22. Сцд5

21. Тд5! Тд5 22. Сд5 Те8 23. Сеф4

Прети 24. Сф6

23...Лц6

РЕКЛИ СУ...

Шах је крајње демократска игра.

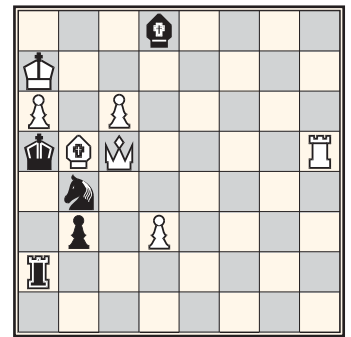
Л. Еванс

Постојање шаха доказује да је прављење грешака обавезно!

С. Тартаковер

КОМБИНАЦИЈА

М. Снајдер, 1968.

Бели: Ка7, Дц5, Тх5, Лб5, а6, ц6, д3
Црни: Ка5, Та2, Лд8, Сб4, б3

1. Тх4!

Прети 2. Дб4 мат.

На 1...Сд3 2. Лд3 мат.

На 1...Сб6 2. Ла6 мат.

На 1...Сц6 2. Лц6 мат.

На 1...С било где 2. Ла4 мат.

На 1...Та4 2. Лц4 мат.

На 1...Лб6 2. Дб6 мат.

Припремио

Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	○	○	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
20													21									
22													23									
24													25									
26													27								28	
29													30							31		32
33													34							35		36
37													38							40		
○													41									
44													42									
47													43									
49													44									
51													45									
													46									
													47									
													48									
													49									
													50									
													51									
													52									

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: заклопотати, Поречанин, Анри Леконт, катаонија, писменост, радикализам, истопити, нагалилет, РР, ставити, носити, АЗ, г, носити, комелија, п, Аво, инт, и, биволицо, Древид, ч, ио, цолариса, примати, АП, прекорити, елаборат, раскопавати, оригинали, колорисати, стоматитис, екстонати, настанити се.

ВОДОРАВНО:

20. Почети са клопотањем, 21. Становник Пореча (код Доњег Милановца), 22. Бивши француски тенисер, 23. Облик испољавање шизофреније, 24. Знање читања и писања, 25. Коренитост, радикалност, 26. Отопити, откравити, 27. Прираст становништва, 28. Ратна резерва (скр.), 29. Метнути, 30. Доста зачинити сољу, 31. Ауто-завод (скр.), 33. Крећући се имати нешто у рукама, 34. Врста украсне биљке, 36. Име бившег бициклисте Пикуса, 37. Интерно (скр.), 39. Женка бивола, 40. Прастановник Индије и дела Пакистана, 41. Извршни одбор (скр.), 42. Даска дебљине од једног цола, 43. Узимати оно што се даје, 44. Аутономна покрајина (скр.), 45. Упутити коме прекор, 46. Писмени рад из неке области, 47. Откопавати све редом, 48. Први примерак чега (мн.), 49. Бојити, колорисати, 50. Упала слузнице усне шупљине (мед.), 51. Изложени предмети, 52. Населити се.

УСПРАВНО:

1. Женске особе записничари, 2. Холивудска глумица, Џенифер, 3. Који су у облику крста, 4. Плех (мн.), 5. Ставити малтер на зид, 6. Правити пену, пенушати, 7. Накоти, котови, 8. Италијански сликар, Артуро (анаграм од ИСТО и ОСТИ), 9. Стари Словен, 10. Два иста слова, 11. Небеско тело које пада на Земљу, метеор, 12. Женско име, 13. Врста врбе, 14. Делови шуме одречени за сечу (стр.), 15. Мушко име одмила, 16. Женско име, Ана, Аница, 17. Ред, 18. Месец јеврејског календара (анаграм од ЈАРИ), 19. Намрштити се, 21. Католички хришћани, 23. Иселити на разне стране, 25. Уморити, испрети, 27. Много пута преварити, 28. Обманути, преварити, 30. Хилјоду вати, 31. Прикуцати, набити, 32. Страно мушко име, Живота, Живадин, 34. Бивши цар и диктатор Централноафричке Републике, 35. Име глумца Николића, 36. Окамењени главоножац, 38. Канал ископан око нечег, 39. Планинарски штап, 40. Подизање нивоа мора, 41. Грчки спортски клуб из Солуна, 42. Тип брода са роло улазом и излазом, 43. Пратилац бога Ероса из грчке митологије, 45. Социјално-либерална странка (скр.), 51. Оригиналан текст сервис (скр.), 52. Ауто-ознака Саудијске Арабије.

Najbolji deo dana

**BEOGRADE
DOBRO JUTRO**

www.studiob.rs

Они се буде са Србијом

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

Први програм РТС-а, сваког дана у 6.05

www.rts.co.yu

ПОСТАНИ ОФИЦИР

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

РАСПИСУЈЕ

КОНКУРС

За пријем кандидата из грађанства
за кадете и кадеткиње Војне академије
и ученике Војне гимназије

Конкурс је отворен до 1. априла 2010. године

www.va.mod.gov.rs

www.gimnazija.mod.gov.rs

160 ГОДИНА ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

ЗНАЊЕ - ИСХОДИШТЕ СЛАВЕ

Почеци војног Школства у 19. веку

Војска ослонац

Традиција војног школства у Србији, дуга 160 година, тесно је повезана са процесом стварања модерне српске државе и њене војске у 19. веку. Ратови српског народа за ослобођење од отоманске власти омогућили су обнављање српске државе, а један од њених темеља била је управо војска. Она је на својим леђима изнела главни терет ратова, у исто време се и сама стварала и развијала, а у обновљеној држави активно учествовала у изградњи њених институција.

Готово да није било државне организације чијем формирању и развоју нису допринели српски официри, нити стваралачке области у којој запажене резултате нису оставили научници, уметници, књижевници и просветитељи у официрској униформи.

Војска је била ослонац и заштита националне идеје у стварању модерне српске државе. Она је захтевала писмене и образоване људе, каквих је у то време у Србији било мало. Зато се на образовање у војсци, посебно на школовање официрског кадра, већ од првих деценија 19. века на нашим просторима гледало са изузетном пажњом.

Оснивање првих цивилних и војних школа најавило је почетак развоја просветних установа у Србији, које ће у 19. веку изнедрити читаву плејаду врхунских интелектуалаца и стручњака у војним областима, школованих у земљи и иностранству, искусних војних стратега несаломиве моралне чврстине и непоколебљивих у служби својој отаџбини. Многи међу њима показаће се као успешни научници и команданти, војни писци и професори војних

наука, попут генерала Јована Мишковића, министра војног и реформатора, академика, једног од најобразованијих српских официра свог времена; затим генерала Ранка Алимпића, професора и управника Артиљеријске школе, и генерала Милојка Лешјанина, такође управника Артиљеријске школе и министра војног; генерала Димитрија Ђурића, дугогодишњег професора и управника Војне академије, врсног теоретичара, посебно у области тактике; па почасног генерала, академика Јована Драгашевића, професора у Артиљеријској и Великој школи, истовремено политичког делатника, војног писца и песника; потом, генерала, академика Живка Павловића, способног команданта, стратега и професора, великана српске војне мисли и првог управитеља Војне академије после завршетка Првог светског рата; као и његовог савременика, генерала Петра Пешића, наставника тактике на Војној академији и једног од наји-

Јован Мишковић

националне идеје

Артиљеријска Школа Војне Академије XI. класа (1874.-1880.)

стакнутијих војних писаца у Србији на почетку 20. века; те, свакако незаобилазни имена професора и војних теоретичара који ће се у балканским ратовима и Првом светском рату доказати као команданти и бриљантне војсковође, попут генерала и војвода – Радомира Путника, Степе Степановића, Живојина Мишића, Петра Бојовића...

Плодна сарадња војске са просветним установама у Србији, која је обележила готово читав 19. век, обезбедила је њеним припадницима, првенствено официрима, високо место у хијерархији прегалаца који су дали највећи допринос научном, културном и просветном сазревању нације у овом, изузетно важном периоду српске историје.

Јован Драгашевић

Као наставници Војне академије и предавачи војних предмета у Великој школи, аутори бројних уџбеника и војне литературе, уз то високи државни чиновници и академици, многи међу њима остаће упамћени и као великани српске војне мисли која се зачињала под утицајем европске војне мисли и ратне праксе из ослободилачких ратова 1876–1878. године, али и способни команданти који су знали да уграде достигнућа савремене војне теорије у доктрину српске војске у балканским ратовима и Првом светском рату и на њеним искуствима исписали најлепше странице српске историје почетком 20. века. ■

Милош
Обреновић

ПРВЕ ВОЈНЕ ШКОЛЕ У СРБИЈИ

Прве кораке у правцу формирања војних школа учинио је још далеке 1830. године кнез Милош Обреновић, у време када је турским хатишерифом Србији била призната аутономија, а њему, као наследном кнезу, дозвољено да може држати потребан број војника ради одржавања реда и поретка у земљи. Са формирањем првих регуларних јединица, кнез Милош се исте (1830) године одлучује и за школовање одабраних младића из свих нахија, те у Пожаревцу формира Гвардијску школу за школовање и обуку војника гвардијског батаљона, која је уједно представљала и прву војну школу у Кнежевини Србији.

У Гвардијској школи кадети су стицали неопходна војничка знања и почетну писменост потребну за штабне и канцеларијске послове. Школа је радила све до јесени 1833. године и кроз њу је прошло 149 младића. Међутим, како су развојем стајале војске потребе за квалитетним старешинским кадром расле, кнез Милош је 1833. године у Русију упутио 30 одабраних младића (за сваки род оружја по десет – коњицу, пешадију и артиљерију) да се тамо „изуче за официре“.

После истека трогодишњег школовања и повратка у отаџбину, они су распоређени у јединице регуларне војске, где су својим знањима из војних вештина и практичним искуствима стеченим у руској војсци знатно допринели подизању образовног нивоа и квалитета српског официјског кадра и унапређењу организације војске у целини. То су били први српски официри који су се школовали у иностранству о трошку државе.

Већ крајем четрдесетих година, Ранко Алимпић, Петар Протић и Јован Белимар-

Фотографија Смаксона Чернова, из депоа Архива Србије - Балкански ратови

Српска војска
у балканским ратовима

ковић упућени су на редовно трогодишње школовање у Пруску. Сва тројица су у Берлину завршила Артиљеријско-инжињеријску школу, а Белимарковић је једно време провео и на трупној пракси у Штетину. По повратку у Србију, они су постали први наставници у Артиљеријској школи, која ће отпочети са радом 1850. године.

Међу првим српским официрима који су војно образовање стицали у западноевропским земљама био је и Миливоје Петровић Блазнавац, који је 1849. у Мецу (у Француској) завршио курс војне апликационе школе за приправнике у Ђенералштабној струци. Блазнавац ће касније

(1872) постати први генерал у српској војсци, а са дужности начелника Војног одељења Министарства унутрашњих дела, од 1855. до 1858. године, био је у могућности да предлаже и шаље свршене питомце Артиљеријске школе на додатно школовање и усавршавање у иностранству.

КЊАЖЕВСКО-СЕРБСКА ВОЈЕНА АКАДЕМИЈА

Потребе за школованим официрима налагале су, међутим, да се размишља и о отварању одговарајуће војне школе у Србији. Искуства Гвардијске школе послужила су да, после темељних припрема, у децембру 1837. године отпочне са радом трогодишња школа под именом *Књажевско-сербска војена академија*, са седиштем у Пожаревцу, које је касније пренето у Београд, а затим у Крагујевац. Отежани услови у којима је радила, честа пресељења, затим политичка превирања која су обележила тридесете године 19. века у Србији, те политички притисци из Турске, утицали су на то да ова школа већ после шест месеци престане с радом, а њени питомци наставе школовање на Лицеју у Крагујевцу, основаном јуна 1838. године на темељима Крагујевачке гимназије.

Доношење првог (Турског) устава у Србији 1838. и успостављање уставобранитељског режима почетком четрдесетих година 19. века,

Миливоје Петровић Блазнавац, први генерал у српској војсци

отворило је ново раздобље у организацији српске војске и плановима за школовање њених официра. Првим законом о војсци из 1839. године, она је планирана за обављање граничне службе, да би јој већ 1841. новим законом био враћен статус гарнизоне војске који је имала у време кнеза Милоша, до 1839. године. Регуларна војска је у овом периоду била размештена у два гарнизона – у Београду и Крагујевцу.

Препуштањем регуларне војске у надлежност министра унутрашњих дела, она је под Уставобранитељима (1842–1858) сведена на ниво унутрашње полиције која се старала о очувању унутрашњег реда и поретка у Кнежевини Србији. Новим законом из 1845. године (о Устројенију гарнизонаг војинства) војска је остала у истом статусу (гарнизоне војске), с тим што је њен састав донекле био увећан. За време Уставобранитеља основане су и поједине установе и институције које ће бити од великог значаја за даљи развој српске војске: законом из 1844. о Устројенију шпитаља Централне војске основана је војна болница – претеча Војномедицинске академије; 1848. године основана је Тополивница, а 1850. и Артиљеријска школа.

РЕВОЛУЦИОНАРНА 1848

Революционарна 1848. година у Европи, посебно на простору Хабзбуршке монархије, допринела је конструктивнијем односу власти у Србији према својој војсци, њеној организацији, наоружању и, нарочито, развоју војног образовања. Искуства која су добровољци из Србије стекли 1848. године заједно са Србима из Аустрије у борби око конституисања Српске Војводине, указала су на предности редовне, добро уређене, опремљене и стручно вођене војске. Интереси одбране и стабилности земље, посебно у односу на превирања која су се дешавала у њеном суседству, налагали су да српска војска обезбеди себи квалитетан официрски кадар, по могућству школован у војним школама у Србији и да се опреми модерним наоружањем и војном опремом.

Солдати

Године 1825. регрутовано је 1.147 младића, названих „уписни пандури“, касније „солдати“, и они су чинили прву регуларну војску у Кнежевини Србији. Пет година касније (1830) кнез Милош основао је пешачку гарду од 149 младића, са седиштем у Пожаревцу и Крагујевцу, а 1832. године оформио је и коњичку гарду, која је представљала заметак коњице, као новог рода у војсци Србије.

У намери да земљу ослободи зависности од иностранства Илија Гарашанин је, као министар унутрашњих дела у српској влади, 1848. године упутио писмену представку Државном савету да се у Србији устроји такво заведеније у коме ће се за војне потребе лити и израђивати сваке врсте ђулади и младићи у ливењу топова учити. Након што је Државни савет дао сагласност и након што је кнез Александар Карађорђевић одобрио, октобра исте године у Београду је основана Тополивница. Како је у почетку она била замишљена као Оружница српска под цивилном управом, Гарашанин је већ у мају 1849. године предложио Државном савету промене у њеној организацији како би људи који би у њу ступили официрима постати могли. На основу одобрења кнеза Александра, Тополивница је од 14. маја 1849. године добила чисто војнички карактер, као творница за ливење топова и топовских ђулади, али и школа за образовање српских официра. ■

Тополивница

АРТИЉЕРИЈСКА ШКОЛА

ПРЕТЕЧА ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

У јануару 1850. године Илија Гарашанин проследио је Државном савету предлог пројекта о трансформацији *Тополивнице* у официрску школу, односно предлог за оснивање Артиљеријске школе. Државни савет је усвојио овај предлог, а кнез Александар Карађорђевић одобрио 18. марта 1850. године, Указом о устроенију Артиљериске школе, њено формирање. Отуда се 18. март данас слави као дан Војне академије и дан Војног школства у Србији.

Потреба да питомци у *Тополивници*, поред практичних искустава у *прављењу калупа и ливењу топова*, усвоје и основна теоријска знања о *артиљериској науци*, водила је ка идеји да се при творници оснује посебна официрска *теоретичка артиљериска школа*. У јануару 1850. године Илија Гарашанин проследио је Државном савету предлог пројекта о трансформацији *Тополивнице* у официрску школу, односно предлог за оснивање Артиљеријске школе.

У овом предлогу готово до појединости били су предвиђени задаци и унутрашње уређење школе, избор наставничког кадра, науке које ће се у школи предавати, затим, бројност класа, упис кандидата и њихове обавезе током школовања, питања материјалног обезбеђења наставе и услови смештаја, унутрашњи ред и дисциплина и, нарочито, статус школе у односу на војне и цивилне власти. Државни савет усвојио је овај предлог, а кнез

Александар Карађорђевић 18. марта 1850, Указом о устроенију *Артиљериске школе*, одобрио њено формирање. Отуда се 18. март данас слави као дан Војне академије и дан Војног школства у Србији.

ПРВА КЛАСА ПИТОМАЦА

У септембру 1850. године Артиљеријска школа примила је прву класу питомаца (двадесет троје) на редовно петогодишње школовање. У почетку смештена у згради *Тополивнице*, касније бива премештена у новоподигнуту зграду на углу данашње *Немањине* улице и улице *Кнеза Милоша*. Њен први управник и, уједно први професор, био је артиљеријски капетан, пореклом Чех, *Фрања (Франтишек) Зах*. У народу је од самог настанка називана *Војена академија* – именом које ће званично бити усвојено тек 1880. године.

Традицију ове школе, као прве високошколске војне установе у Србији, данас чува Војна академија у Београду.

Упркос свом имену, Артиљеријска школа била је општеобразовна војна школа, намењена оспособљавању официра свих родова у српској војсци. То се, између осталог, може закључити и на основу структуре предмета који су се изучавали током тридесет година њеног постојања. Будући официри су у њој, заправо, стицали општа, енциклопедијска знања потребна за све родове и службе у тадашњој српској војсци, док се ујем, специјалистичком образовању придавала недољна пажња.

Развој наоружања и, у складу с тим, промене које су уследиле у области тактике, подразумевале су и јаснију диференцијацију међу официрима појединих родова и служби по питању стручности и нивоа образовања (виша и нижа стручна спрема), што је врло брзо наметнуло и потребу за темељнијом реформом и модернизацијом војног школства у Србији.

Од формирања Артиљеријске школе, па све до њене трансформације у Војну академију са Нижом и Вишом школом 1880. године, кроз њу је прошло 276, а завршило је 189 питомаца. Пријем најбољих младића одвијао се сваке друге, односно сваке четврте године. Поред теоријске наставе, део садржаја у овој школи реализован је и на практичним течајевима на терену, како би се питоцима одмах оно, што им се теорически изјашњавало у практичном показати могло. Практична настава се одвијала после завршетка редовне наставе и спроведених испита, у време годишњих одмора и на теренима углавном око Крагујевца и Страгара или у околини Београда, када би се изводила и фортификацијска вежбања и премеравања.

Практични облици наставе од почетка су заузимали централно место у школовању и обуци српских официра. Још је Законом о устројству Артиљеријске школе из 1850. године настава у школи била поде-

љена на теоријски и практичан течај. Питомци су били дужни, после завршетка годишњих испита, по Србији путовати, у избору војне позиција упражњавати се. Практични течај био је не само провера и потврда теоријског знања, него и прилика да се Кнежевина Србија у војном смислу боље проучи и упозна. Питомци су посећивали и места знаменитих битака из оба устанка, разговарали са учесницима тих догађаја и, на основу примера из властите прошлости, проверавали стратегијска и тактичка начела која су у школи изучавали.

ОБАВЕЗА ЈЕ БИЛА - ПО СРБИЈИ ПУТОВАТИ

Путовало се готово сваке године, најчешће у Крагујевац и Страгаре, ради практичног занимања у Тополивници и Барутани, или у околину Београда, ради извођења фортификацијских радова и премеравања.

Шта су питомци радили на практичном курсу најбоље се види из примера 4. класе Артиљеријске школе. У првој години путовали су по југозападној Србији; у другој години прво би премеравали у Топчидеру, па изводили

Војводе
Степа Степановић
и Живојин Мишић

Фрањо Зах,
први управитељ
Артиљеријске
школе

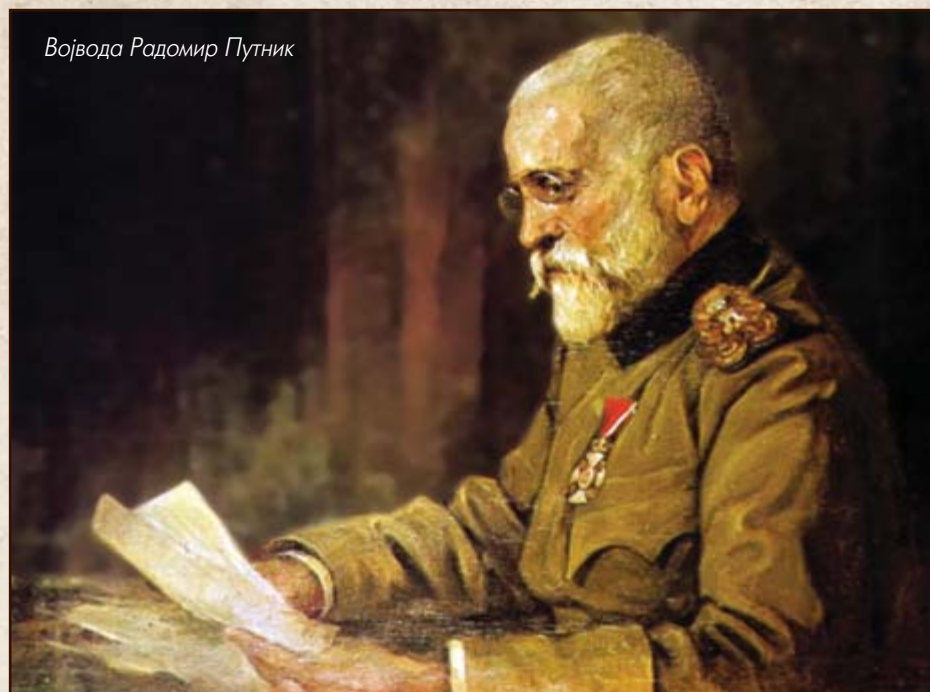
ВОЈВОДЕ ИЗ АРТИЉЕРИЈСКЕ ШКОЛЕ

По оснивању Војне академије 1880. године, настављена је пракса поделе наставе на теоријски и практичан течај. На предлог управитеља Војне академије, министар војни је сваке године одређивао место и распоред занимања. Новина је била у томе што је свака година имала другачије занимање. Прва година обухватала је пешадијски егзирцир или инжењерско-техничке родове, друга година – премеравање, а трећа – путовање и решавање тактичких задатака.

До српско-турских ратова 1876–1878. године, Артиљеријска школа ишколовала је 10, односно примила на школовање 12 класа (11. и 12. класа уписане су 1874. и 1875. године). У чин официра, односно потпоручника, до 1875. произведено је 147 питомаца, а 42 питомаца 11. и 12. класе, којима је школовање прекинуто 1876. године због избијања рата, а који су све време провели по јединицама и

Од официра који су завршили Артиљеријску школу, у чинове генерала произведено је 47, а звање војводе, због изузетних успеха у командовању јединицама у балканским ратовима и Првом светском рату, добили су генерали Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић и Петар Бојовић. Многи официри са завршеном Артиљеријском школом постали су њени управници (Милојко Лешјанин, Љубомир Ивановић...) или професори, док су Јован Драгашевић и Јован Мишковић, због доприноса развоју војне организације српске војске, војне науке и науке уопште у Србији, изабрани за чланове Српске краљевске академије. Овим именима треба, свакако, додати и оне официре који су у Артиљеријској школи стасали и који

фортификацијска вежбања на Врачару и, на крају, путовали су по источној Србији, маршрутом Београд–Велико Градиште–Мајданпек–Доњи Милановац–Штубик–Неготин–Кладово–Текија–Београд; у трећој години изводили би прво премеравање и крокирање околине Београда, а затим су путовали на релацији Београд–Рогача–Страгари–Крагујевац, где су обављали 20-дневни рад у Тополивници и Барутани, а потом би настављали ка Баточини, Свилајнцу, Пожаревцу, Смедереву и Београду; у четвртој години практиковали су артиљеријска вежбања у Београду, а у петој, путовање маршрутом Београд–Љубовија–Ивањица–Јавор–Јанкова клисура–Суповац–Алексинац–Београд.

Војвода Радомир Путник

Практична настава

Обично би се почетком јула, после завршених годишњих испита, питомачке колоне окупљале на железничкој станици, одакле се возом путовало ка одредишћима где се изводила практична настава. Одлазећи на практично занимање, питомаци су напуштали удобност, за то време савременог интерната у коме су живели у добрим хигијенским условима и навикавали се на живот у оскудним теренским приликама. Шатори су заменили солидно уређене собе, а простирке на земљи, оплетене пружењем и испуњене сламом, замениле би удобне постеље. Питомаци су обављали све радове при уређењу својих шатора и целог простора и први пут би, том приликом, практично примењивали прописе о пожарству, редарству и дежурству, као што се практиковало у трупи.

штабовима српске војске на првим командирским дужностима, произведени су у потпоручнике у току рата (11. класа), односно после његовог завршетка и после завршетка накондног курса који је организован за 12. класу.

Српски официри, који су поникли у Артиљеријској школи, поднели су главни терет двогодишњег рата против Турске (1876–1878) обављајући командирске, командантске и штабне дужности, да би после рата, захваљујући ратном искуству и стеченом знању конструктивно утицали на реорганизацију и модернизацију своје војске, избор наоружања, обуку и пројектовање основних начела о употреби војске. Њихова знања и способности, посебно на командним дужностима, исказали су се на најбољи начин у вођењу и командовању српском војском у балканским ратовима и Првом светском рату, од 1912. до 1918. године.

су касније обављали највише дужности у држави. Међу њима је дужност министра војног обављало 13 официра, министра грађевина девет, министра спољних послова и председника министарског савета један, што доказује да је официрски кадар из те школе утицао не само на развој и напредак српске војске већ и државе и српског друштва у целини.

Официри су имали и одлучујућу улогу у реформи високог војног школства, односно оснивању Војне академије 1880. године, а истовремено су чинили и њен командни и наставнички кадар који је за официрске дужности оспособио бројне генерације питомаца, који ће, заједно са својим наставницима и васпитачима, понети главни терет ослободилачких ратова Србије од 1912. до 1918. године. ■

ВОЈНА АКАДЕМИЈА КНЕЖЕВИНЕ И КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ 1880-1918.

ТЕМЕЉНА РЕФОРМА

Наставници Војне академије

Идеје о темељнијим реформама војног школства у Србији, односно његовој реорганизацији и модернизацији, у складу са потребама државе и њене војске, старе су готово колико и Артиљеријска школа. Покретали су их и подржавали министри војни, официри, па и управитељи и професори ове школе, а ратна пракса од 1876. до 1878. године показала је њихову пуну оправданост. Увећање државне територије у овим ратовима и међународно признање Кнежевине Србије као независне и суверене државе на Берлинском конгресу 1878. године, наметнули су и потребу за убрзаним школовањем већег броја младих официра, што се није могло извести без темељите реформе војног школства.

На предлог потпуковника Јована Мишковића, министра војног, јула 1879. одређена је комисија коју су чинили професори Артиљеријске школе, са задатком да изради пројекат *Закона о устројству Војне академије*, који је Народна скупштина на свом заседању 18. јануара 1880. усвојила, а кнез Милан Обреновић потврдио 30. јануара исте године. Према овом закону, Војна академија дефинисана је као *научни и васпитни завод, у коме се опремају млади-*

ћи за официрска места, и у коме млађи официри добијају више стручно образовање за специјалне родове војске и струке.

У организационом и наставно-образовном смислу, Војна академија подељена је на Нижу и Вишу школу. У Нижој школи су, на трогодишњем школовању (касније ће њено трајање бити продужено на четири године), спремани *трупни официри за артилерију, инжињерију, пешадију и коњицу*. Виша школа, у трајању од две године, била је намењена за стицање вишег стручног образовања официра (са три специјалистичка курса, за школовање ђенералштабних, инжињеријских и артиљеријских официра).

У Нижу школу уписивани су кандидати са завршеном гимназијом или реалком, односно младићи који су претходно служили у војсци најмање годину дана. У Вишу школу примани су официри до чина капетана друге класе свих родова, који су провели у *строју* бар две године, и са положеним пријемним испитом.

Свака школска година у обе школе делила се на теоријски и практични течај. Законом је било прописано који ће се предмети и на ком нивоу изучавати, а план и распоред предмета били су стављени у надлежност министра војног. У систему командовања, Војна академија била је *под врховним старањем и налозима министра војног*. Непосредну управу над Академијом имао је

управитељ, који је морао бити виши официр, без презрења на род оружја или струку, него на спрему и образованост. На предлог министра војног, управитеља Војне академије постављао је кнез указом, а он је, у оквиру својих надлежности, имао *права и власт корпусног команданта*.

Војна академија отпочела је с радом школске 1880–1881. године, када су примљени само кандидати 13. класе Ниже школе, а пријем кандидата у Вишу школу није се могао обавити због малог броја пријављених официра. Међутим, проблеми око уписа и школовања, нарочито официра у Вишој школи, уз додатно увећање потреба војске за школованим официрским кадром због увођења опште војне обавезе у Србији 1883. године, наметнули су врло брзо и потребу за усклађивањем законских одредби са реалним стањем у војсци.

ЂЕНЕРАЛШТАБНА СТРУКА

Новим законом о Војној академији, који је ступио на снагу 8. јуна 1884, уведене

су новине које су се, пре свега, односиле на повећање броја уписаних кандидата у Нижу школу и на организацију школовања. У Вишу школу примани су официри чина потпоручника или поручника свих родова војске који су завршили Нижу школу Војне академије, провели у трупи најмање годину дана и који су положили пријемни испит. Укинута је подела Више школе на три одсека (за школовање ђенералштабних, инжењеријских и артиљеријских официра), чиме је она добила карактер општеобразовне школе за официре свих родова војске који су се после завршетка школовања враћали у трупу. Једино је официрима који би Вишу школу завршили са одличним успехом законом било омогућено да се кандидују за даље усавршавање у ђенералштабној струци.

Уредба о ђенералштабној струци из 1884. године дефинисала је улогу Ђенералштаба у организовању и припремама официра за ђенералштабну струку. Као специјализована, највиша струка у српској војсци, она се с временом развијала и усавршавала као потреба модерног начина ратовања, у коме је командовање подразумевало

обавезно садејство различитих родова војске, што се могло постићи правилном координацијом свих субјеката који су учествовали у рату. Официри који су примани у ђенералштабну службу морали су претходно да прођу теоријски и практичан део наставе на курсу у трајању од две године и да положи 13 испита пред посебном комисијом Ђенералштаба, после чега су добијали звање ђенералштабног официра.

Закон о устројству Војне академије из 1884. године, уз одређене касније измене и допуне, остао је на снази све до избијања балканских ратова, односно Првог светског рата. У периоду до 1900. године кроз војне школе у Србији прошло је, према подацима, око хиљаду официра који ће, заједно са својим млађим колегама, поднети главни терет ослободилачких ратова које је српска војска водила од 1912. до 1918. године. На почет-

Школовање у иностранству

Лешјанин је у Берлину завршио трогодишњи курс Ратне академије, после чега је у пруском Главном генералштабу провео на пракси годину дана, а затим је шест месеци служио у гардијским јединицама у Берлину.

Коста Протић је у Берлину завршио најпре двогодишњи курс Артиљеријско-инжињеријске школе, потом је скоро годину и по дана провео на пракси у Пионирском батаљону у Данцингу, а од октобра 1858. до априла 1859. у Понтоњерском батаљону у Лијежу (у Белгији).

Тихомиљ Николић је завршио двогодишњи курс Артиљеријско-инжињеријске школе у Берлину, а затим праксу у Пионирском батаљону у Кобленцу и Тополивници и фабрици пушката и муниције у Лијежу.

Логоровање

ку балканских ратова, октобра 1912. године, обе школе Војне академије обуставиле су рад, а њен целокупан састав активно је учествовао у ратним дејствима. После завршетка ових ратова (1913), питомци несвршених класа Војне академије (43, 44. и 45. класе Ниже школе и слушаоци 21. класе Више школе) враћени су у школске клупе да наставе школовање. Истовремено је отпочела са школовањем и 46. класа Ниже школе.

РАТ КАО ЗАВРШНИ ИСПИТ

Августа 1914. године, због напада Аустроугарске на Србију и избијања Првог светског рата, Војна академија дефинитивно је престала са радом. И овога пута укупан састав Војне академије – од управитеља, професора и питомаца, па све до послужитеља – укључио се у одбрану отаџбине. Питомци Ниже и слушаоци Више школе упућени су у јединице оперативне војске на одговарајуће дужности, од почетних, са првим официрским чиновима које су добијали питомци

Ниже школе, до чинова виших официра и дужности команданата тактичких јединица, које су припале слушаоцима 21. класе Више школе. Школске клупе заменили су борбени положаји; рат је питомцима и слушаоцима Војне академије постао и теоријска и практична школа у којој су прошли најтежу и најозбиљнију проверу знања, претходно стечених у Војној академији.

Официрски кадар српске војске, који је поникао у Артиљеријској школи и Војној академији Кнежевине, односно Краљевине Србије, заједно са својим војницима, имао је и искористио је јединствену прилику у балканским ратовима и Првом светском рату да испише најславније странице ратне историје сопственог народа који ће га, зато, наградити сећањем достојним само највећих јунака.

Евидентан недостатак официрског кадра у 19. и почетком 20. века, посебно виших официра, и недовољне могућности за њихово образовање у сопственим школама, приморале су српске власти да, о трошку државе, готово све до Првог светског рата у континуитету шаљу официре на школовање и усавршавање у иностранство, како би у престижним војним школама и јединицама појединих европских земаља проширили, пре свега, своје стручно образовање и стекли нова знања неопходна за развој и модернизацију српске војске.

Искуства у раду Артиљеријске школе као општеобразовне војне школе, са недовољно стручним наставничким кадром, показала су већ на самом почетку да она није била у стању да својим питомцима пружи потребно специјалистичко образовање. На иницијативу начелника Војног одељења потпуковника Блазнавца, од 10 свршених питомаца 1. класе Артиљеријске школе деветоро је 1855. године упућено на двогодишње, односно трогодишње школовање у иностранство. Међу њима су били и Милојко Лешјанин, Коста Протић и Тихомиљ Николић.

И наредне, 1856. године, Миливоје Петровић Блазнавац предложио је да се од 15 свршених питомаца 2. класе Артиљеријске школе чак тринаесторо упути у европске земље на даље школовање чиме је, заправо, утемељена пракса да се официри српске војске континуирано шаљу на додатно школовање и стручно усавршавање у иностранство. Међу онима који су у наредном периоду ову праксу претворили у традицију били су Сава Грујић, Јован Петровић, Петар Топаловић, Димитрије Ђурић, Радован Милетић и многи други официри.

УСАВРШАВАЊА У НЕМАЧКОЈ, ФРАНЦУСКОЈ, РУСИЈИ...

За разлику од Артиљеријске школе, од 1880/1881. године Војна академија Краљевине Србије била је стању да својим питомцима и слушаоцима у великој мери пружи потребно образовање, па су од овог периода свршени питомци Војне академије, односно официри слушаоци Више школе ВА углавном слати на краће стручно усавршавање (курсирање) од по неколико месеци, ретко на период од годину до две године, у немачке, француске, руске и аустријске војне школе и јединице. Поменућемо само Милоша Васића, Василија Антонића, Радомира Путника (који је 1879. провео у руској војсци шест месеци на усавршавању), Живојина Мишића (1887. је боравио у Аустрији, на усавршавању у Стрељачкој школи у Бруку на Лајти), Михаила Живковића, Милутина Мариновића, Радивоја Бојовића, Милоша Божановића, Душана Стефановића, Божидара Терзића и други.

После искустава стечених у српско-турским ратовима (1876–1878), млади српски официри шаљу се у развијене европске земље да усаврше, нарочито, практична војна знања. Најчешће стажирају у пуковима стајаће војске или учествују на маневрима, присуствују пробама новог наоружања... Тешко је утврдити укупан број кандидата који се на овај начин школовао или усавршавао, углавном у Француској, Аустрији, Прусској, односно Немачкој, Русији и Белгији, будући да се подаци о томе разликују, да су парцијални и непотпуни.

Једни показују, на пример, да је у 20-годишњем периоду, од 1855. до 1875. године у стране државе на стручно усавршавање послато 56 свршених питомаца Артиљеријске школе, а према другим подацима, у периоду од 1846. до почетка Првог светског рата, у иностранству се школовало 58 српских официра, међу којима ће многи касније заузимати високе положаје у војној и политичкој хијерархији земље или бити упамћени као ствараоци српске војне мисли тог периода.

ПРВИ ПИЛОТИ СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Од српских официра који су се почетком 20. века образовали и стручно усавршавали у иностранству, посебну пажњу завређују шесторица официра и подофицира: поручници Милош Илић и Јован Југовић, потпоручник Живојин Станковић, наредник Михајло Петровић и поднаредници Миодраг Томић и Војислав Новичић. Они су у мају 1912. упућени на школовање у градић Етамп код Париза, у француске пилотске школе прослављених асова воздухопловства Луја Блерија и Мориса Фармана, где су до септембра исте године прошли летач-

Обука у јахању

ку обуку и postali prvi piloti u istoriji srpskog vazduhoplovstva.

Kada je u Srbiji krajem 19. veka otpocelo proces modernizacije zastarelog naoružanja, po uzoru na pojedine evropske države, razmatrana je i mogućnost uvođenja balona u naoružanje srpske vojske. Da bi obezbedilo stručnjake za ovu oblast vojne tehnike, Ministarstvo vojno Kraljevine Srbije 1901. godine poslalo je inženjerskog kapetana Kostu Miletića na školovanje u Rusiju. U novembru 1902. Miletić je završio Tehničku aeronaučku školu u

Пилот Михаило Петровић

Петрограду са одличним успехом, где је сагледао и управљање слободним балоном и видео како ради и како је организована голубија пошта. Септембра 1902. године Милетић је учествовао на великим маневрима руске војске и прелетео је слободним балоном 180 км, достигавши висину од 1.100 м.

Захваљујући у највећој мери овим официрима, војна мисао и ратна вештина српске војске развијале су се под снажним утицајем европских земаља у којима су се они школовали: до 1878. године превладавао је утицај француске војне мисли, која је у то време сматрана најнапреднијом у Европи. Први министар војни у Кнежевини Србији био је Француз, Иполит Монден, који је помогао да се устроји и организује Народна војска у Србији (1861. године донет је Закон о устројству народне војске).

После стицања државне независности на Берлинском конгресу (1878) српска војска се организује углавном по узору на Немачку. Крајем 19. века њени војни теоретичари с великом пажњом прате развој војне мисли у Европи, проучавају и превode дела познатих европских војних теоретичара. Нај-

више се превodi с руског, немачког и француског језика. Захваљујући томе, војни естаблишмент Кралевине Србије био је у могућности да почетком 20. века заокружи систем војних начела и уобличи доктрину своје војске, која се пред балканске ратове и Први светски рат приближила немачкој и француској офанзивној доктрини маневра. ■

26. класа
питомаца Војне
академије

ВОЈНЕ ШКОЛЕ У КРАЉЕВИНИ СХС ЈУГОСЛАВИЈИ 1919-1941.

НОВА ЕПОХА

Завршетком Првог светског рата и формирањем заједничке државе јужнословенских народа, отвара се нова епоха и у развоју српског војног школства. У деценијама које ће обележити период између два светска рата, оно функционише у саставу војношколског система Краљевине СХС, од 1929. године Краљевине Југославије.

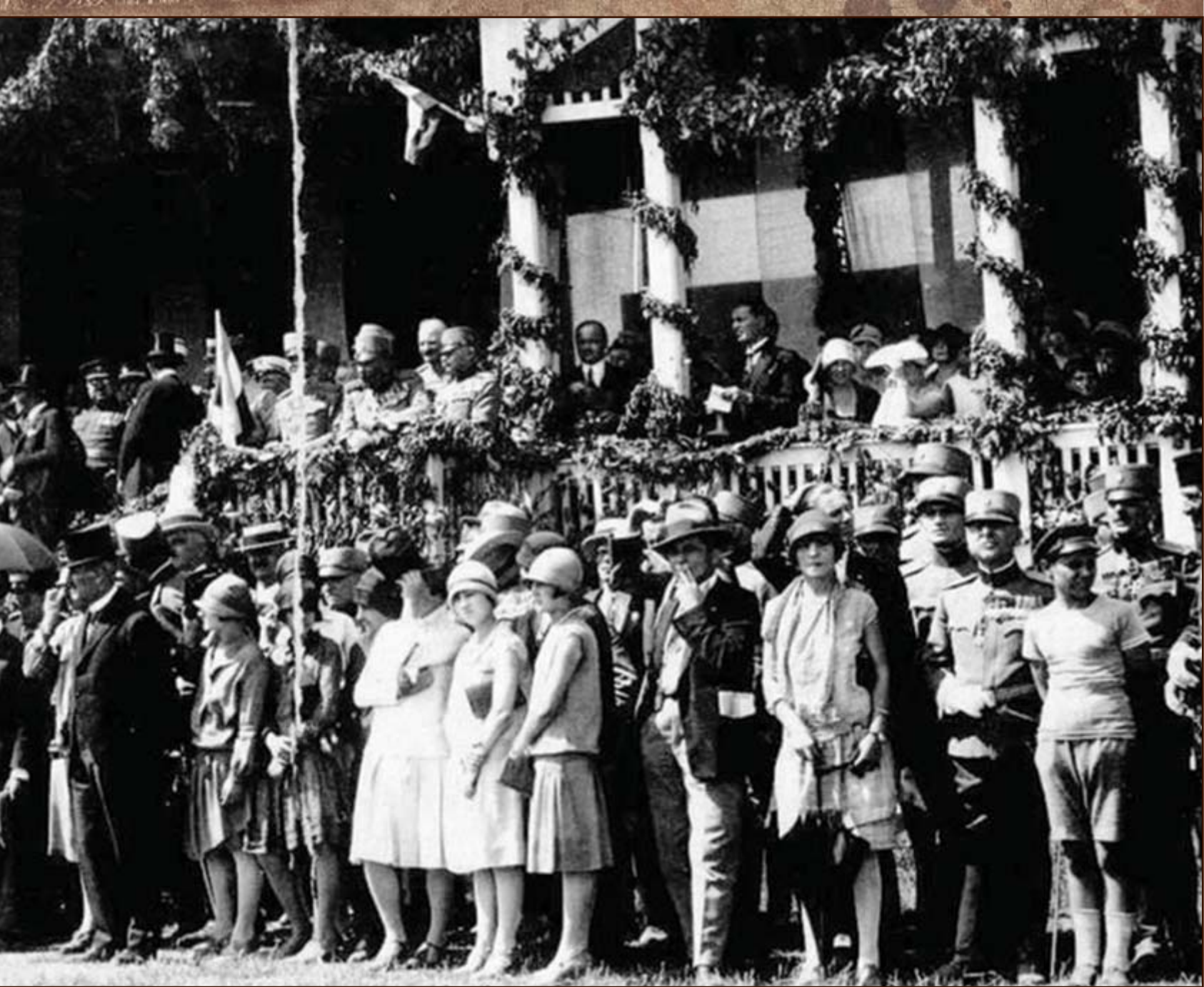
Нова држава, територијом и бројем становника знатно већа у односу на Краљевину Србију, а уз то и поморска земља, са различитим историјским наслеђем и новим војно-политичким окружењем, наметнула је и нове изазове пред којима се наша њена политичка и војна елита након прводецембарског акта 1918. године. Заједничка војска, чију је окосницу чинила српска војска из Првог светског рата, углавном недемобиљан кадар са Солунског фронта, затим војни обвезници бивше аустроугарске војске са простора Босне и Херцеговине, Хрватске и Словеније и, у малом броју, кадар црногорске војске, после формирања нове државе добила је нову организацију и формацију. Она се ослањала, првенствено, на следеће чиниоце: на традицију српске војске из претходног периода, различито историјско наслеђе јужнословенских народа који су се нашли у новој држави, значајно увећање државне територије и становника у односу на стање пре рата, географски, односно геополитички положај Краљевине СХС, која је својом дугом

југозападном границом изашла на море... Употреба ваздухопловства као новог вида оружаних снага који је доживео масовну примену у европским армијама већ у Првом светском рату представљаће, заједно са морнарицом, императив у организацији југословенске војске у периоду између два светска рата. Преименовањем ваздухопловства Краљевине Србије у ваздухопловство Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и преузимањем њених материјалних и људских ресурса, нова држава обезбедила је себи основе за даљи развој овог вида оружаних снага.

ОФИЦИРСКИ КОР

Официрски кор Краљевине СХС у време њеног формирања чинило је 3.500 официра српске војске, 2.500 бивших аустроугарских официра и 500 официра црногорске војске. Највише командне дужности у војсци преузели су високи српски официри; морнарица и њено организовање били су у рукама бивших аустроугарских официра, а на челу

ваздухопловства био је генерал Узелац, такође бивши аустроугарски официр.

До 1923. године у војсци Краљевине СХС није било више некадашњих високих команданата српске војске који су изнели терет Првог светског рата. Неки од њих су умрли (војвода Живојин Мишић, генерали Божидар Јанковић и Бранко Јовановић) или су пензионисани (војвода Степа Степановић, војвода Петар Бојовић, генерали Михаило Рашић, Милош Васић, Живко Павловић, као и сва три генерала преузета из бивше царевине, међу којима и генерал Узелац).

Један од првих задатака пред којим су се нашле нова држава и њена војска односио се на задовољење повећаних потреба за школованим официрским кадром. Током рата и непосредно после његовог завршетка кор активних официра био је десеткован, а у нижим чиновима и преполовљен. У почетку, до демобилизације, као и у појединим кризним ситуацијама (криза у односима са Италијом 1920. године, на пример) позивани су и резервни официри на двомесечну обуку.

Нова мирнодопска и ратна формација захтевале су интензивније школовање нових

класа питомаца, како би се ублажио озбиљан недостатак официрског кадра. Тим поводом, већ у октобру 1919. године, у време када целокупна војска још није била враћена у редовно (мирнодопско) стање, у Београду почиње са радом Нижа школа Војне академије уписом нове, 47. класе питомаца на трогодишње школовање. Пријемом младића из сва „три јужнословенска племена“ (Срба, Хрвата и Словенаца), ова школа добила је још један образовно-васпитни задатак, „да зближи младе генерације сва три народа и да их учврсти у уверењу као браниоце нове државе“.

Југословенска идеологија и српско-хрватско уједињење од почетка су у државном врху доживљавани као кључна компонента борбене готовости у војсци, у чему је улога војне школе и касарне, као места упознавања и заједничког живљења младих људи из различитих крајева земље, била пресудна. Виша школа Војне академије обновила је рад наредне, 1920. године када су слушаоци 21. класе, који су 1914. године прекинули школовање, уписали другу годину.

Обнављањем рада 1919. године, Војна академија ушла је у ново раздобље у ко-

ме се њена организација континуирано прилагођавала новонасталим приликама у земљи и захтевима који су се пред њу постављали. Први управитељ Војне академије Краљевине СХС (од 10. јуна 1919. до 7. октобра 1920. године) био је генерал Живко Павловић, бивши питомац 22. класе Војне академије, њен редовни професор и академик од 25. октобра 1921. године. Нова држава наметнула је и потребу усклађивања законске регулативе о војном школству. У наредним годинама биле су честе измене и допуне *Уредбе и Закона о Војној академији* и разних правила, нарочито у сегментима који су се тицали услова за конкурисање и пријем питомаца и официра, затим, организације рада у овој установи, наставе и оцењивања питомаца Ниже и слушаца Више школе, дужине трајања школовања и слично. Ослањајући се, у том смислу, на искуства српског војног школства из претходног периода, нова законска регулатива је првенствено пратила потребе савремене војне организације, пред изазовима новог времена и модерног ратовања.

Одлазак на практичну наставу

У Нишој школи Војне академије до 1928. године школовање је завршило осам класа (закључно са 54. класом 1. априла 1929), односно 2.890 официра, а на школовању почетком 1929. године налазило се још 914 питомаца 55. и 56. класе, те 27. (29 слушалаца) и 28. класе Више школе ВА (17 слушалаца). У периоду од 1919. до 1929. године, број слушалаца који је завршио Вишу школу износио је 242 официра, што генерално указује на знатно слабији одзив кандидата за овај ниво школовања на Војној академији. Томе су, свакако, допринеле ванредне при-

лике у земљи (нарочито због нерешених територијалних питања са Италијом), стални покрети трупа, држање фронтва све до 1922. године, изузетно оптерећење официра у трупи које им није дозвољавало да се посвете професионалном усавршавању и, нарочито, слабије материјалне могућности, посебно официра из унутрашњости.

У периоду од 1929. до 1934. године на Војној академији школовало се шест класа (од 57. до 62), са око 2.040 питомаца Ниже школе и шест класа (од 29. до 34), са око 350 слушалаца Више школе. Генерално, у периоду од 1929. до октобра 1935. године, школовање у Нишој школи Војне академије завршило је, и по родовима било промовисано, око 3.000 младих официра.

Ваздухопловне војне школе

Прва пилотска школа југословенског војног ваздухопловства формирана је 1. марта 1919. у Новом Саду, да би као пилотска школа Првог ваздухопловног пука 1938. године била премештена у Панчево. У њој су обучавани за основну пилотажу само активни официри.

Друга пилотска школа, као школа Другог ваздухопловног пука, формирана је у марту 1920. у Мостару, а 1939. премештена је у Краљево. У њој су обучавани искључиво подофицири.

Трећа пилотска школа формирана је у пролеће 1928. године у Земуну, као пилотска школа Шестог ваздухопловног пука, а 1939. године премештена је у Ниш. У њој су шест месеци обучавани активни и резервни подофицири, који су после завршетка школе добијали звање пилот-ловац.

Ваздухопловна извиђачка школа формирана је у јесен 1921. године у Петроварадину, а касније је премештена у Панчево. Ту су се школовали активни официри и кандидати за резервне ваздухопловне официре извиђаче. Непосредно пред рат примани су питомци Ниже војне академије; школовање је трајало годину дана.

Школа за резервне ваздухопловне официре пилоте формирана је 1921. године у Ваљево, а наредне године премештена је у Нови Сад, да би 1925. била преименована у Школу за резервне ваздухопловне официре.

Ваздухопловна подофицирска школа формирана је 1926. године у Петроварадину, у оквиру Команде ваздухопловних стручних школа. У њој су се кандидати из грађанства са завршеном основном школом школовали за дисциплинске старешине у ваздухопловним јединицама.

НАЦИОНАЛНИ КЉУЧ

Када је 1919. године почело обнављање официрског кора млађим официрима, национална структура питомаца Војне академије одговарала је углавном националној пропорцији становништва Краљевине СХС. Међутим, наредних година, до 1929. (о чему постоји службена евиденција), приметно је значајно повећање броја питомаца српске националности (укључујући Црногорце и становништво Македоније) у односу на остале националности. Ако се има у виду да национални критеријум формално није утицао на одређивање бодовне листе при упису кандидата на Академију, овакав тренд треба реално тумачити опадањем интересовања осталих југословенских народа за војни позив.

Социјално порекло примљених питомаца углавном је било сеоско, сиромашно, потом, из нижих чиновничких и официрских породица. Међутим, у свакој класи било је и по неколико синова високих официра и генерала.

Мали број југословенских официра завршавао је Вишу школу у иностранству. Од 1929–1935. године Министарство војно је сваке године расписивало конкурс за слање два нижа официра на Вишу ратну школу у Паризу, у трајању од две године, настављајући на тај начин, бар симболично, традицију школовања официрског кадра у страним армијама. Осим ретких појединаца, припрема и школовање нових официра, те више војно образовање, готово у потпуности реализовало се у земљи.

У периоду између два рата, поред Ниже и Више школе Војне академије (са школама родова: Пешадијском официрском школом, Инжињеријском официрском школом, Артиљеријском школом гађања, Коњичком официрском школом, Административном школом) радиле су, стално или привремено,

и: Интендантска академија, Нижа и Виша војна геодетска школа, Виша ваздухопловна школа, Поморска официрска школа, Поморска војна академија (од 1923), војне и морнаричке техничке школе (за струке) и Ваздухопловна војна академија, основана 1940. године.

Генералштаб је и у овом периоду настао са праксом школовања и припрема официра за генералштабну струку, мада је константно био евидентан недостатак генералштабних официра за попуну формације Југословенске војске.

На основу *Уредбе о Главном генералштабу и генералштабној струци из 1927.* године, сваке године у новембру овој врсти специјализације приступало би 14–16 „приправника“ у чину од поручника до мајора. Они су две године проводили у статусу приправника, после чега би полагали завршни испит. Припрема је била целодневна, теоријска и практична; трајала је од 1. новембра до 1. маја (теоријска) и од 15. јануара до 15. фебруара по војним окрузима (практична). Од 1. јуна до 20. септембра обављала су се генералштабна путовања, која су обухватала рад у Школи за пешадијске и артиљеријске официре у Сарајеву, обилазак морнарице и обале, те обилазак војнотехничких завода и установа. Ова припрема официра изискивала је много одрицања, у првом реду одвојеност од породице и мало слободног времена у току читавог (двогодишњег) периода, колико је трајала специјализација.

Уредбом из 1927. била је установљена и Генералштабна комисија која је имала прецизно одређене задатке везане за селекцију, промоцију и каснији распоред свршених генералштабних официра. Конкретно, она се бавила „избором кандидата; утврђивала је програм и распоред рада; оцењивала је успех приправника прве и друге године, имала је право да испитује и одлучује о њиховом преводу; израђивала је предлоге за распоред генералштабних официра и официра за генералштабне послове и војних изасланика и, сваке године, по спроведеном оцењивању, имала је право да предлаже о преводу из генералштабне струке у род оних генерал-

„Јадран“

штабних официра који, било својом спремом, било карактерним особинама, здрављем и слично, нису имали могућности да остану у Ђенералштабној струци“.

МОДЕРНИЗАЦИЈА ОБУКЕ И НАСТАВЕ

Према интенцијама Главног генералштаба, циљ овог елитног усавршавања у наведеном периоду био је, поред осталог, да се официри усаврше у раду са најмодернијим формацијама (независно од тадашње формације и опреме Југословенске војске). Почетком тридесетих година размишљало се и о модернизацији формације и наоружавању војске модерним борбеним средствима. У априлу 1932. године урађена је допуна Уредбе о Главном генералштабу и генералштабној струци (из јуна 1927), која је, пре свега, била резултат настојања краља Алек-

Трпезарија

сандра да, уз помоћ француских официра, модернизује обуку и наставу у војсци. Тенденција је била да се у генералштабну струку јављају млади официри до 30 година старости, највише чина капетана прве класе. Услов више није била Виша школа ВА, али се, на пример, инсистирало на добром познавању

Учионица

француског језика. Свршени слушаоци Више ратне школе у Паризу примали су се директно, и постојали су приправници у другој години. Њих је, додуше, било само по неколико годишње (у току 1933. примљена су три, а 1934. године два официра).

За школовање резервних официра између два рата постојале су школе свих родова и струка. Главнина официрског кадра за ратну формацију (оперативну војску, резервне трупе и трупе последње одбране) имала је и даље статус резервиста. Овај део официрског кора попуњаван је на два начина: школовањем младих питомаца у школама резервних официра и пензионисањем активних официра са преводом у резерву и правом ношења униформе. Део резервног официрског кора чинило је око 5.000 резервних официра бивше аустроугарске војске који су примљени указом у војску Краљевине СХС и неколико хиљада резервних официра бивше српске војске који по демобилизацији нису активирани.

Формирање нове државе наметнуло је потребу увођења морнарице у организацију југословенске војске. Њен главни потенцијал у почетку је чинио кадар преузет из бивше аустроугарске морнарице, да би се тек 1922. године стекли услови за школовање ових официра у земљи. Исте године у Дубровнику је основана Поморска официрска школа, у трајању од две године, а први полазници били су свршени питомци (њих 11) Ниже школе Војне академије у Београду, ко-

ји су, у чину потпоручника, упућени на пре-квалификацију за поморске официре. Из Поморске официрске школе развила се прва југословенска Поморска војна академија, која је 23. октобра 1923. отпочела са радом у Дубровнику. Ову академију (у којој је школовање трајало три године) до априлског рата 1941. завршило је 17 класа (око 500 питомаца), од којих је 15 класа савладало пуни, а две класе, због избијања рата, скраћени програм.

За кадар у ваздухопловству, све до 1940. године у Краљевини Југославији није постојала посебна војна академија. Организовањем пилотских школа, апликативних и ваздухопловно-извиђачких школа за обуку активних официра, кандидата за резервне официре и подофицире, регрутовани су први кадрови за ваздухопловство, да би се од 1. априла 1940. њихово школовање наставило на новоформираној, Ваздухопловној војној академији, са седиштем у Панчеву. У прву класу новоформиране академије примљени су питомци из Ниже школе Војне академије после 18 месеци школовања, пошто су претходно оглашени способним за летачку службу, а у другу класу младићи из грађанства са завршеном гимназијом. Ваздухопловна војна академија престала је са радом априла 1941, у време када су пилоти југословенске војске дали непобитне доказе родољубља и јунаштва у одбрани своје домовине и њеног главног града. ■

Поморска академија

У Поморској војној академији школовање је обухватало теоријску наставу (која је у првој и другој години трајала осам месеци) и практичну наставу (од три месеца), с повременим укрцањем или летњим крстарењем, након чега су се полагали годишњи испити. На крају прве наставне године питомци су одлазили на двомесечно крстарење по Јадрану на бродовима које је Академија имала за редовну обуку, где су обављали све дужности морнара и подофицира, предвиђене правилима бродске службе. На крају друге године практиковао се један месец крстарења по Јадрану (од 1926. го-

дине на школској крстарици „Далмација“, а од 1934. на једрењаку „Јадран“), а други месец, евентуално, у страним водама. На овом крстарењу питомци су обављали све бродске официрске дужности.

Како се према наставном плану и програму део стручних предмета (навигација, поморство и сигнализација, стројарство и бродоградња), посебно њихов практични део, могао успешно реализовати једино на броду, и то најбоље на броду на једра, септембра 1930. године за ове потребе у Немачкој је уговорена изградња првог школског брода—једрења-

ка. Наредне године у бродоградилшту у Хамбургу изграђен је брод „Јадран“, који је 25. јуна 1931. поринут у море, да би тек након две године запловио у отаџбину. У састав Ратне морнарице Краљевине Југославије ушао је 1933. а 25. јуна 1934. запловио је на своје прво школско крстарење и до 1941. пловио је седам пута са питомцима Поморске војне академије и Стручне подофицирске школе, крстарећи по Средоземном мору и рубним морима — Јадранском, Јонском, Егејском, Мраморном и Црном, али и три пута Атлантским океаном.

ВОЈНО ШКОЛСТВО ОД 1944-1991. ГОДИНЕ

У СКЛАДУ СА УСТРОЈ

Други светски рат у Југославији означио је дисконтинуитет са традицијом и организацијом војног школства из претходних времена. Послератно школовање официрског кадра Југословенске народне армије, ослоњено на искуства партизанских официрских школа и курсева установљених за обуку командира и команданата у јединицама Народноослободилачке војске, биће организовано у складу са друштвено-политичким устројством нове југословенске државе и потребама њених оружаних снага.

Кроз Официрску школу Врховног штаба НОВ и ПОЈ, од њеног оснивања (септембра 1943) до 25. маја 1944, када је престала с радом, уз краткотрајне курсеве, честе прекиде у раду, пресељења, па чак и жртве (током немачке ваздушно-десантне операције у Дрвару маја 1944. године слушаоци Официрске школе учествовали су у заштити Врховног штаба), прошло је укупно 498 слушалаца.

У послератном периоду изграђује се интегрални војношколски систем у коме не постоји српско војно школство у институционалном смислу, већ оно функционише као део јединственог војношколског система југословенске федерације.

Нова етапа у развоју војног школства у Југославији започиње оснивањем Војне академије у ослобођеном Београду, 21. новембра 1944, са генералом Савом Оровићем на челу, командантом Официрске школе Врховног штаба из ратног периода. У прву класу Војне академије ДФЈ примљено је 2.168 слушалаца (питомаца), углавном омладинаца и непосредних учесника рата, који су 23. фебруара 1945. положили заклетву пред врховним командантом – Јосипом Брозом Титом. Чланство у Партији (КПЈ) и СКОЈ-у био је један од обавезујућих услова који су кандидати морали да испуне за пријем у Војну академију.

Настава у Академији отпочела је фебруара 1945. године, према плану и програму којим је предвиђено да школовање траје две године (заједнички део 18 месеци и специјалистичка обука по родовима шест месеци). Наставнички кадар на овој академији чинили су, осим професора за општеобразовне предмете, претежно учесници рата, а делом и официри предратне југословенске војске, који су се вратили из немачког заробљеништва.

ПО СОВЈЕТСКОМ МОДЕЛУ

Долазак совјетских војних саветника инструктора у Војну академију, половином 1945. године, и школовање југословенских официра у совјетским војним школама и училиштима које ће убрзо уследити, најавили су почетак развоја југословенског војног школства по моделу који је, нарочито у почетку,

представљао копију школовања официрског кадра у СССР-у. Утицај совјетске војне теорије и праксе на војно школство знатно ће утицати и на друге области изградње и развоја југословенских оружаних снага у првим годинама после завршетка рата.

Још се настава у Војној академији у потпуности није ни ухотела, а Генералштаб Југословенске армије, 31. јула 1945, наређује да се она, као општевојна установа расфор-

СТВОМ НОВЕ ДРЖАВЕ

мира, односно да се по узору на војне школе у Совјетском Савезу преформира у посебна војна училишта по родовима. Од Војне академије ДФЈ образовани су најпре Пешадијско војно училиште (ПВУ) у Сарајеву и Артиљеријско војно училиште (АВУ) у Загребу, у којима је, од 2.168 слушалаца прве класе расформиране Војне академије, школовање наставило само 990, а неколико стотина упућено је у војна училишта у Совјетском Савезу. Поред ПВУ и АВУ, од 1945. до 1948. године образовано је још 17 војних училишта,

укупно деветнаест училишта по видовима, родовима и службама, у којима је у овом трогодишњем периоду школовање завршило око 1.200 питомаца. Потреба за официрским кадром пресудно је утицала да школовање у војним училиштима траје углавном до две године. У току 1945. формиран су и: Артиљеријско техничко војно училиште у Загребу; Војно училиште за везу у Београду; Ваздухопловно војно училиште у Панчеву; Противавионско артиљеријско војно училиште у Загребу; Инжињеријско војно училиште у Шапцу; Техничко војно училиште; Тенковско војно училиште у Београду; Геодетско војно училиште у Земуну; Војносанитетско училиште у Београду. Током 1946. формирано је само Поморско војно училиште у Дубровнику, а 1947. Ваздухопловно-техничко војно училиште у Рајловцу; Војнопоморско-техничко училиште у Дивуљама; Финансијско војно училиште у Сремској Каменици; Војно-политичко училиште у Београду; Ветеринарско војно училиште у Љубљани и Интендантско војно училиште у Сомбору, да би 1948. године било формирано Војнохемијско училиште у Шапцу.

У појединим училиштима повремено су одржавани и краћи курсеви за официре или подофици-

ре одређених родова. Паралелно са њима, отворане су и официрске школе за усавршавање официра који су након демобилизације остајали у трупи као активни официри, као и посебне школе за оспособљавање подофицира за активну службу (подофицирске школе) и школе за резервне официре. Већина од 23 официрске школе радила је у периоду од 1945. до 1955. године и кроз њих су прошли готово сви официри (око 35.000) који су остали у активної војној служби Југословенске армије, почев од дужности командира чете, команданта баталјона и бригаде, и на другим дужностима тог нивоа у видовима, родовима и службама оружаних снага.

ВОЈНА АКАДЕМИЈА СА СЕДАМ ФАКУЛТЕТА

Потреба за школовањем официра за највише дужности, који су претходно завршавали војна училишта и официрске школе или су се школовали у одговарајућим војним школама у СССР-у, наметнула је и идеју о отварању школа вишег ранга у земљи. Тако је наредбом министра одбране од 30. јула 1948. формирана Војна академија ЈА коју је чинило седам факултета: Општевојни факултет, затим, факултети артиљерије, инжињерије, везе, позадине, авијације и обавештајне службе, да би 1949. године била образована и Виша војнопоморска академија у Дивуљама, а Ваздухопловни факултет Војне академије преименован у Вишу ваздухопловну војну академију у Београду. Општевојни факултет завршиле су само две класе, а по једна генерација завршила је факултете артиљерије, инжињерије, везе, позадине, авијације и обавештајне службе.

Поновно оснивање војних академија,

односно, трансформација војних училишта и школа за активне официре у војне академије 1952-1953. године, најавила је истовремено корените и квалитативне промене у организацији и раду југословенског војног школства у наредним деценијама. Најпре је образована Војна академија ЈНА (Војна академија КоВ) у Београду, која је објединила школовање

официрског кадра за седам родова КоВ, да би до 1953. било формирано још седам војних академија: Техничка војна академија КоВ у Загребу (за школовање официрског кадра техничког усмерења); Техничка војна академија гране везе техничке службе; Интендантска војна академија; Ваздухопловна војна академија у Задру (Земуник); Ваздухопловно-техничка војна академија у Рајловцу (једина војна академија која ће добити и статус више школе); Војнопоморска академија, касније Морнаричка војна академија у Сплиту и Војнопоморска машинска академија. Истовремено, ван ове структуре наставила је с радом и Школа активних санитетских официра.

Даљим развојем југословенског војног школства, у периоду од педесетих до краја осамдесетих година 20. века у земљи је установљено неколико нивоа војних школа, од најнижих – средњих војних школа (војне гимназије, које ће крајем седамдесетих година бити трансформисане у опште средње војне школе, затим, подофицирске војне школе, односно средње војне школе видова, родова и служби), преко осам војних академија формираних 1952. и 1953. године, до виших војних академија образованих по видовима педесетих и шездесетих година: Виша војна академија ЈНА, са Школом тактике и Школом оператике (1952); Виша ваздухопловна војна академија (1952); Виша војнопоморска академија (1949); Виша интендантска војна академија (1952); Виша војнотехничка академија (1958); Виша геодетска војна академија (1956). Виша војнопоморска техничка академија формирана је 1962, а Виша ваздухопловно-техничка војна академија 1965. године.

Током седамдесетих година више војне академије прерашће у командно-штабне академије видова (КША КоВ, КША РВ и ПВО и КША РМ) и више војне академије техничког усмерења (Виша војна техничка академија КоВ и Виша војна ваздухопловно-техничка академија).

Уз Високу војно-политичку школу ЈНА, формирану такође седамдесетих година, и преименовањем Школе оператике у Ратну школу 1955. године (касније је, *Законом о војним школама и научноистраживачким установама* из 1973. године промењен назив Ратне школе у Школу народне одбране, а од осамдесетих у Школу општенародне одбране), хијерархија војног образовања у Југославији током осамдесетих досегла је највиши степен.

ТИТО - ПРВИ ДОКТОР ВОЈНИХ НАУКА

На врху хијерархијске лествице војних школа и научноистраживачких установа налазили су се центри високих војних школа видова и служби, формиран првенствено с циљем рационализације, ка-

Маршал Тито у посети Војној академији

дровске и материјално-техничке подршке наставно-образовном и научноистраживачком процесу унутар ЈНА. На овај начин, интегрисањем свих војних школа вида КоВ у Београду (Војне академије КоВ, Више војне академије КоВ, односно Командно-штабне академије КоВ и Школе народне одбране) у јединствени Центар високих војних школа ЈНА „Маршал Тито“, васпитно-образовна и научноистраживачка делатност, у сегментима који су се одвијали унутар високошколских, научних и осталих војних установа и институција у Београду, систематизоване су и обједињене, а брига о њима подигнута је на највиши могући ниво. Унутар овог центра одвијала се комплетна научноистраживачка активност; он је био надлежан за реализовање постдипломских и специјалистичких студија у области војних наука; у њему су бранени и додељивани докторати војних наука, почев од првог који је додељен врховном команданту оружаних снага Јосипу Броз Титу 1976. године, да би у периоду до 1985. године академско звање доктора војних наука стекло још 14 официра ЈНА.

Настава

преквалификацију, за обуку на новим техничким средствима... Значајну новину представљала је одлука Генералштаба ЈНА да се формирају центри видова, родова и служби, на основу које су педесетих година формиран: Пешадијски, Противавионски, Тенковски, Инжењеријско-хемијски, Интендантско-финансијски, Аутомобилски, Фискултурни, Радарски и Војнопоморски школски центар (у току 1951), а од 1952. до 1957. године формирано још девет школских центара.

Школовање официрског кадра у новој Југославији било је организовано и институционализовано готово у свим југословенским републикама, односно већим градовима, осим у Словенији и Македонији. Оваква локација војних школа првенствено је одражавала политичке разлоге и националне интересе за овом врстом усавршавања, а на другој страни, била је условљена природним потенцијалима, концентрацијом војне индустрије и осталих ресурса који су били у функцији логистичке подршке едукацији и практичној обуци официра. Због геостратејског положаја Словеније и Македоније, двеју најистуренијих југословенских република, војнобезбедносних и других разлога, изостала је политичка воља да се у њима концентришу војношколске установе, као што је био случај са осталим републикама.

Груписање и размештај војних школа у Југославији заокружени су крајем шездесетих година, на основу Одлуке Генерал-

штаба из 1968. године о реорганизацији школског система у ЈНА, по којој су: 1) школе које припремају официјерски кадар за потребе Копнене војске биле груписане у два школска центра, у Београду и Загребу, а завршни (специјалистички) део основног школовања официјера КоВ и даље се спроводио у школским центрима родова и служби; 2) школе које припремају кадар за потребе РМ (подофицирске и официјерске) биле су груписане у Морнарничком школском центру у Сплиту; 3) школе које припремају кадар за потребе РВ и ПВО груписане су у школском центру у Задру и школском центру у Рајловцу, а највише школовање

Излазак у град

за овај вид оружаних снага изводило се у Београду; 4) школски центри родова и служби остали су у дотадашњем распореду; 5) Војна академија КоВ, Виша војна академија КоВ и Школа народне одбране обједињују се у јединствену школску установу, под именом „Центар високих војних школа ЈНА“; 6) артиљеријски школски центри у Сарајеву и Задру обједињени су у јединствени школски центар у Задру; 7) школе санитетског школског центра у Новом Саду ушле су у састав Санитетског школског центра при ВМА у Београду.

СТАТУС НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИХ УСТАНОВА ЈНА

За период развоја југословенског војног школства у другој половини 20. века значајно је нагласити да су све високе војне школе (војне академије, командно-штабне академије, Висока војно-политичка школа ЈНА, Војномедицинска академија и Школа народне одбране), али и школски центри видова, родова и служби, поред васпитно-образовне функције, од 1966. године добиле и статус научноистраживачких установа ЈНА. Ову квалитативну промену санкционисао је Закон о војним школама и научноистраживачким установама из 1973. године, који је омогућио да се делатност и ранг високих војних школа на одговарајући начин научно и друштвено валоризује. Овим законом војне академије дефинисане су као високошколске наставне и научне установе, чији је задатак био да образују официјере за обављање дужности командира вода и чете, односно за одговарајуће дужности тог нивоа у видовима, родовима и службама. Истовремено, Законом из 1973. године, и његовом каснијом доградњом, регулисане су и остале

области које су се тикале услова уписа, дужине и начина школовања, затим, наставних програма и планова, односно садржаја који су се изучавали на војним академијама и осталим, вишим нивоима школовања.

У систему школовања питомаца војних академија педесетих година уведена је једна новина која ће се, у основи, задржати до данас. Најпре је установљен модел заједничког школовања у трајању од две године, после чега би уследило једногодишње специјалистичко образовање по родовима, односно у школским центрима родова. Према сличном моделу, у овом периоду формирају се Техничка војна академија и Технички школски центар (у Загребу), који ће имати значајну улогу у стварању официјерског кадра техничке струке.

На систем четворогодишњег школовања у војним академијама прелази се 1966. године, а Законом из 1973. године регулисано је да школовање у војним академијама траје четири, односно пет година, по систему реализације најпре заједничке, а затим специјалистичке наставе, с тим што су се у школама разликовале, пре свега, структуре смерова и специјалности, те дужина школовања. Према овом закону, заједничко школовање у Војној академији КоВ трајало је две године, да би се у наредне две године наставило по смеровима у школским центрима родова.

Законском регулативом и осталим нормативним актима у периоду од 1978. до 1985. године комплексније је обухваћена и прецизније дефинисана наставно-научна делатност високих војних школа у Југославији. У том смислу, војне академије, командно-штабне академије видова, Висока војно-политичка школа ЈНА и Школа народне одбране, као високошколске наставне и научне установе, имале су задатак да спремају старешине са високим војностручним образовањем, али и да организују разне облике њиховог усавршавања. Инсистирало се на

самосталном научноистраживачком раду у области ратне вештине, посебно у области тактике и оператике, а Школа народне одбране у овој хијерархији стекла је статус највише војне наставне и научне установе у земљи. То је подразумевало осовремењивање наставних планова и програма, увођење нових предметних садржаја и остале иновације у настави, што је све заједно водило, пре свега, функционалнијем повезивању васпитне, образовне и научне компоненте и њиховом усклађивању са потребама високог војног образовања у систему Југословенске народне армије.

У контексту законских новина, усвојених од 1979. до 1985. године, прецизирано је да током двогодишњег школовања у командно-штабним академијама видова и Високој војно-политичкој школи ЈНА, слушаоци стичу „одговарајућа идеолошко-политичка, општа војна и војно-стручна знања“ и оспособљавају се „за обављање дужности команданата батаљона“, односно за „обављање одговарајућих политичких, партијских“ и сличних дужности у командама, јединицама и установама ЈНА.

Истовремено, Школа народне одбране дефинисана је као високошколска, наставна и научна установа која оспособљава старешине за обављање најодговорнијих дужности у оружаним снагама, за командовање вишим здруженим саставима и за научноистраживачки рад у области војних наука.

Своју научну функцију високе војне школе и школски центри остваривали су углавном преко постдипломских (магистарске или специјалистичке) и докторских студија у области војних и других, углавном техничких, наука, затим изградом научноистраживачких пројеката и методолошким оспособљавање наставника и слушалаца (питомаца) за бављење научноистраживачким радом.

Развој војношколског система (од средњих војних школа до војних академија и, нарочито, високих војних школа) и процес школовања официјерског кадра подразумевао је, свакако, и одговарајући наставнички кадар који је, својим образовним и научним квалитетима и компетенцијама, валоризованим изборним сарадничким и наставно-научним, академским звањима, био у стању да изнесе терет целокупног васпитно-образовног и научноистраживачког процеса у војним школама, институтима и осталим научним установама. Хијерархија која је у том смислу установљена до 1991. године, представљаће и у каснијем периоду темељ за вођење кадровске политике у војним школама и научноистраживачким установама Војске Србије. ■

РЕОРГАНИЗАЦИЈА И ТРАНСФОРМАЦИЈА ВОЈНОГ ШКОЛСТВА 1992-1999.

Почетком деведесетих година, након распада СФРЈ и конституисања СРЈ, стичу се услови да се њена војска и војно школство врате својим националним темељима из периода пре стварања прве југословенске државе. Трансформација војног школства, која ће уследити у периоду између 1992. и 1999. године, створила је услове да се на почетку новог, 21. века установи један аутономан, модеран и, пре свега, рационалан систем едуковања официрског кадра Војске СРЈ, а потом, од 2006. године и Војске Републике Србије.

ПОВРАТАК НАЦИОНАЛНОМ УПОРИШТУ

Закон о војним школама и војним научноистраживачким установама из 1994. године санкционисао је, на једној страни, процес трансформације кроз који је већ пролазило школство Војске СРЈ у новонасталим условима, а на другој, пружио је правни основ за реформе које ће у овој области уследити у наредном периоду. Основним одредбама овог закона, војне школе дефинисане су као „образовно-васпитне, односно образовно-научне установе у којима професионални војници и друга лица стичу средње и високо образовање и

оспособљавају се за послове командовања и руковођења војним јединицама и војним установама, послове обуке и васпитања, друге послове организовања, развоја и оспособљавања Војске Југославије и организовање и развијање научноистраживачког рада у области војних наука“.

У систему војног школства, Војна академија је овим законом, односно његовим изменама и допунама из 1999. и 2005. године, пројектована као високошколска „образовно-научна установа у којој се стиче високо образовање, реализују постдипломске стручне, специјалистичке, магистарске и

докторске студије и организују основна, примењена и развојна истраживања, значајна за побољшање квалитета наставе и научног усавршавања, оспособљавање научног и наставног кадра и увођење студената у научни рад“.

СТУДЕНТ ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

За разлику од дотадашњег, традиционалног назива – питомац Војне академије, уводи се први пут назив – студент, који је, заједно са новом организацијом Војне академије и новим наставним плановима и програмима, био у функцији прилагођавања, односно усаглашавања војног школства са системом образовања у грађанству и амбицијом да високе војне школе у перспективи постану чланице Београдског универзитета.

Паралелно са Војном академијом у Београду, која је обједињавала школовање официра за сва три вида оружаних снага (Ков, РВ и ПВО, РМ), у хијерархији високих војних школа, као институција истог ранга са Војном академијом, постојала је и Војнотехничка академија у којој су се школовали официри служби. Наиме, после пребацивања јединица, установа ЈНА и војних школа из некадашњих југословенских република у Србију, 1992. године основана је у Београду (у Жаркову) Војнотехничка академија ВЈ, у чији састав су ушле високе војнотехничке школе из Центра војнотехничких школа у Загребу, Ваздухопловно-техничка војна академија из Београда, технички смер Морнаричке војне академије из Сплита, касније из Бијеле, и Интендантско-финансијски школски центар из Сарајева.

Будући да се школовање официра служби на овој академији временом показало изузетно скупим и нерационалним за Војску у целини, од 1997. године у Генералштабу ВЈ размисљало се о укидању Војнотехничке академије, односно, регрутовању официра служби са одговарајућих цивилних факултета у земљи.

Студенти Војне академије у Грчкој

Међутим, због незадовољавајућег одзива кандидата из цивилства, ова академија ипак је наставила са радом све до средине 2000. године, када је ушла у састав јединствене Војне академије, а школовање официра служби настављено је у оквиру Одсека логистике Војне академије. Школски центри су и у овом периоду наставили традицију главног ослонаца и подршке видовима, родовима и службама, у завршним годинама школовања студената обеју академија.

УСАВРШАВАЊЕ ОФИЦИРА

У високом војном школству, деведесетих година настављена је традиција стручног усавршавања професионалних официра у области ратне вештине, на два нивоа: први ниво обухватао је оспособљавање официра за командно-штабне дужности (командно-штабно усавршавање), а други

ниво, оспособљавање за генералштабне дужности (генералштабно усавршавање). Услов за упућивање на стручно усавршавање првог нивоа подразумевао је завршену Војну академију, а другог, командно-штабно усавршавање.

Упоредо са стручним, форсирало се и научно усавршавање професионалних официра које је било у функцији истраживања (научноистраживачког рада) у области ратне вештине и осталих научних области за потребе Војске у целини, и обезбеђивања квалитетног наставничког кадра са одговарајућим академским звањима, потребног за реализацију наставног процеса у Војној и Војнотехничкој академији и вишим нивоима усавршавања професионалних официра. Ови облици усавршавања официра били су институционализовани у оквиру Школе националне одбране, која је наставила традицију Ратне школе из педесетих, касније Школе народне, односно Школе општенародне одбране из осамдесетих година 20. века.

Осим активних, потребе Војске у овом периоду налагале су да се настави и са школовањем резервних официра, за кандидате са стеченим високим образовањем у цивилству. Законом из 1994. године уређена је и делатност средњих војних школа у земљи (Средње стручне војне школе и Војне гимназије) за школовање подофицира и кандидата за војне академије.

Преструктурисање и реорганизација војног школства у СРЈ током деведесетих година прошлог века последица је радикалних промена које је донео распад СФРЈ и, свакако, потребе за рационализацијом школства у новим условима. Овај процес припремио је и терен за суштинске реформе система војног образовања које ће у државној заједници Србија и Црна Гора а, затим, и у Републици Србији уследити почетком 21. века. ■

Обука у природи

ВРЕМЕ БЕЛ

ИКИХ ИЗАЗОВА

После 160 година искуства и рада у различитим условима и историјским околностима, на прагу трећег миленијума, српско војно школство нашло се пред још једним изазовом. Темелјне реформе, које се у овој области спроводе последњих година, имају за циљ да профилишу модеран, ефикасан и функционалан образовни систем, који ће у потпуности одговарати потребама и задацима Војске Србије, да ускладе и хармонизују војно и цивилно образовање у држави и, на крају, промовишу институционални оквир, који ће заокружити процес образовања и научне делатности у области одбране и безбедности у Србији.

Иако је *Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама из 1994, 1999. и 2005. године* војно школство у институционалном смислу дефинисано као аутономан систем у односу на цивилно образовање у држави, последњих година Војна академија остварила је запажене резултате у правцу успостављања чвршће сарадње са универзитетима у Србији, посебно са Београдским универзитетом. Уз велику подршку Министарства одбране, од 2008. године отпочео је интензиван процес хармонизације (усклађивања) војношколског система са системом образовања у друштву, што је, првенствено, подразумевало његову акредитацију, у складу са *Законом о високом образовању Републике Србије и Болоњском декларацијом*. То су, иначе, биле полазне основе за реформу система војног образовања у земљи, а нарочито високог војног образовања која се спроводи последњих година, а која је, преваходно, усклађена са реформским процесима у осталим сегментима система одбране, посебно оних који се односе на нове мисије и задатке Војске Србије.

До 2000. године у СРЈ су постојале две академије – Војна академија, која је обједињавала школовање официра видова (Ков, РВ и ПВО и РМ), и Војнотехничка академија за школовање официра служби. Уредбом Савезне владе од 1. јуна 2000. образована је јединствена Војна академија, намењена школовању официра свих видова, родова и служби. У складу са овим задацима, прилагођена је и нова организација Војне академије, у којој су оформљена четири одсека: Копнене војске, Ратног ваздухопловства и противваздушне одбране, Ратне морнарице и Логистике.

У НАДЛЕЖНОСТИ МО

Упоредо са реорганизацијом Министарства одбране и Војске у целини, дошло је и до одређених промена у погледу надлежности у области војног образовања. Од средине 2005. године ове су надлежности са Генералштаба ВСЦГ пренете на Сектор за људске ресурсе МО, а Војномедицинска академија претпочињена је Сектору за материјалне ресурсе МО. Новом формацијом

Војна академија постала је високошколска образовна и научна установа Министарства одбране државне заједнице Србије и Црне Горе, односно Републике Србије (од 2006. године) и главни носилац образовних и научних активности за потребе Министарства одбране и Војске у целини. Тиме је школовање у Војној академији пројектовано као повезан систем студијских програма, војне обуке и војнострукчног усавршавања старешинског кадра на свим нивоима и у свим областима.

Значајан корак у погледу трансформације и рационализације високошколског система учињен је септембра 2007. године, када је Војна академија свој целокупан материјални потенцијал преселила и објединила на локацији Бањица, чиме су сви њени ресурси, преваходно људски и материјални, на нов начин димензионирани. Поред велике материјалне уштеде, ово обједињавање одразило се позитивно и на ефикасност и квалитет наставно-образовног процеса на Војној академији.

Темелјне реформе система високог војног образовања отпочеле су 2006. године, када се приступило његовом усклађивању са системом високог образовања у друштву, најпре, израдом заједничких студијских програма са цивилним факултетима у Београду (2006/2007. године), а затим израдом нових студијских програма у складу са болоњским процесом и тенденцијама у реформи војнообразовних система које се, у већини европских земаља, базирају на *Болоњској декларацији*.

У том смислу, може се говорити о три фазе реформе високог војног образовања: *прва фаза* одвијала се у периоду од 2006. до 2007. године када су потписани уговори са појединим цивилним факултетима у Београду (Факултетом безбедности, Факултетом организационих наука и Саобраћајним факултетом) и у сарадњи са њима израђени су заједнички студијски програми за део профила официрског кадра који се школује на Војној академији; *друга фаза* обухвата период од 2007. до 2009. године када је урађена припрема и акредитација Војне академије као високе школе академских студија са одгова-

Стихови Милутина
Бојића над Плавом
гробницом

рајућим програмима. *Трећа фаза* реформе, за коју се од 2009. године обављају интензивне припреме, има за циљ формирање Универзитета одбране, који ће објединити делатност Војне академије и дела Војномедицинске академије. На овом универзитету планирано је да се реализују академске студије на свим нивоима (основне, дипломске, интегрисане, специјалистичке и докторске студије), у оквиру три научне области: друштвено-хуманистичкој, техничко-технолошкој (Војна академија) и области медицинских наука (Медицински факултет Војномедицинске академије). Осим тога, унутар ове високошколске установе била би обједињена комплетна високообразовна и научноистраживачка делатност, као јединствен процес који је у функцији потреба Министарства одбране и Војске Србије.

Заједнички студијски програми и функционално повезивање са цивилним факултетима које је остварено 2006/2007. године имали су за циљ да будућим официрима, осим војне дипломе, омогуће и стицање дипломе наведених факултета и, по том основу, евентуално радно ангажовање у случају привременог одласка из активне војне службе. Међутим, како су факултети са којима су потписани уговори о сарадњи и заједнички студијски програми у међувремену добили акредитацију (у трећем циклусу), логично је да ови пројекти нису могли заживети и да се Војна академија морала окренути властитој акредитацији.

ПРОЦЕС АКРЕДИТАЦИЈЕ

Као полазна основа за другу, акредитациону фазу реформе високог војног образовања, у нормативном смислу, послужило је

Министарско упутство за 2008. годину, у коме су пројектовани основни правци реформе у области школовања и усавршавања кадрова у Војсци Србије. У документу је сугерисано да се отпочне са процесом акредитације установа у систему војног школства и студијских програма, у складу са стандардима које је прописао Национални савет за високо образовање Републике Србије. Сходно овом упутству, Војна академија ушла је у процес акредитације постепено и, у сарадњи са надлежним институцијама, определила се за акредитацију најпре као *висока школа академских студија* у којој се остварују основне академске и дипломске академске студије (*мастер*) у два научна поља: *друштвено-хуманистичком и техничко-технолошком*. Истовремено, и менаџмент Војномедицинске академије одлучио је да се акредитују интегрисане академске студије у области медицинских наука.

Акредитација Војне академије обављена је у четвртом циклусу (октобар 2008. – март 2009), као и њених пет студијских програма на основним академским студијама (*менаџмент у одбрани, војномашинско инжењерство, војноелектронско инжењерство, војнохемијско инжењерство и војно ваздухопловство*) и четири студијска програма на дипломским академским студијама (*менаџмент у одбрани, војномашинско инжењерство, војноелектронско инжењерство и војнохемијско инжењерство*). Одлуком Комисије за акредитацију и проверу квалитета, од 1. јула 2009. Војна академија је и формално акредитована, док је школовање студената по новим студијским програмима отпочело у школској 2008/2009. години. У наредном (петом) акредитационом циклусу планира се (у току 2010. године) акредитација још једног студијског програма – *Логистика у одбрани* (модули: *општа логистика, финансије и тран-*

спорт), такође на основним и дипломским академским студијама.

Основне академске студије намењене су за оспособљавање будућих официра за почетне официрске дужности нивоа командира вода, у складу са мисијама и задацима Војске Србије, и за послове менаџера или инжењера у систему одбране. Укупан број ЕСПБ (европски систем преноса бодова) које кадет (*Законом о Војсци Србије из 2009. године* за студенте Војне академије уведен је назив – *кадет*, који се у службеној преписци у српској војсци користио још тридесетих година 19. века) треба да оствари да би завршио овај степен студија износи 240. Прве две године школовања, углавном, чине општеобразовни и теоријско-методолошки предмети, а у трећој и четвртој години реализују се, претежно, научностручни и стручно-апликативни предмети.

Дипломске академске студије обезбеђују проширивање знања стечених на основним академским студијама и стицање компетенција за обављање виших дужности у свом роду–служби нивоа командира чете–батерије, и за обављање послова дипломираног менаџера, односно дипломираног инжењера одређеног профила. Оне се изводе током једне академске године (два семестра), а укупан број ЕСПБ које кадет треба да оствари да би завршио овај степен је 60. (Пет студијски програм – војно ваздухопловство реализовало би се у току заједничког студијског програма са Саобраћајним факултетом).

ВОЈНА ОБУКА И УСАВРШАВАЊЕ ТОКОМ ЖИВОТА

Осим акредитације студијских програма на основним и дипломским академским студијама, у овој (другој) фази реформе високог војног образовања развијене су још две компоненте модела високог војног образовања, а то су: војна обука и образовање (усавршавање) током живота.

Основно, професионално оспособљавање официра одвија се, дакле, у оквиру основних академских студија и војне обуке. Основне академске студије трају четири године (осам семестара), док се војна обука одвија паралелно са основним студијама, у трајању од шест и по месеци. Ефикасном и успешном координацијом тзв. академског дела образовања и војне обуке остварује се и циљ школовања будућих официра.

Војна обука траје 26 недеља и изводи се у две фазе. Прва фаза подразумева *заједничку обуку* за све кадете и реализује се у камповима. Друга фаза обуке је *стручно-специјалистичка* и такође се изводи у камповима. Кампови се организују на логорским просторијама и у центрима за обуку војника у различитом трајању. ■

ОБРАЗОВАЊЕ У СКЛАДУ СА МИСИЈАМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Војна академија је 2007. године успоставила нову организацију, у којој Деканат обједињује све функције академског војног образовања. Она данас има пет организационих целина: Деканат, Школу националне одбране, Први студентски пук, Одељење за људске ресурсе, Одељење за логистику и Војну гимназију.

Деканат представља окосницу васпитно-образовног процеса у Војној академији и у његовом саставу су: Продеканат за наставу и Продеканат за планирање и организацију наставе; центри Војне академије и Министарства одбране; руководиоци основних и постдипломских студија и постдипломског стручног усавршавања и референт за научноистраживачки рад.

ОРГАНИЗАЦИЈА

Продеканат за наставу је надлежан за реализацију наставног процеса на свим нивоима студија и образовања у Војној академији. У његовом саставу налази се 10 катедри које реализују наставу: Катедра стратегије, Катедра оператике, Катедра тактике, Катедра менаџмента у одбрани, Катедра друштвених и економских наука, Катедра природно-математичких и техничких наука, Катедра логистике, Катедра војних машинских система, Катедра војних електронских система и Катедра војних технологија.

Продеканат за планирање и организацију наставе планира и организује наставу, посебне облике наставе и испите. У његовом саставу налазе се следеће организационе целине: Одсек за планирање наставе, Одсек за материјалну подршку наставе, Одсек за питања студената и слушалаца, Одсек за унапређење наставе, Одсек за опште послове и библиотека.

Групи центара Војне академије и МО припадају: Центар за физичко васпитање, спорт и рекреацију МО; Центар за стране језике; Центар за обуку студената Копнене војске (Ков); Центар за обуку студената Ваздухопловства и противваздухопловне одбране (ВиПВО) и Центар за информатичку подршку, симулацију и учење на даљину. Они су надлежни за реализовање наставе и обуке у својим областима, за потребе Војне академије, Министарства одбране и Војске Србије, на свим нивоима школовања и усавршавања.

Школа националне одбране обједињује највиши ниво (командно-штабног и генералштабног) усавршавања официра родова и служби Војске Србије. Као и у ранијим периодима, стручно усавршавање (образовање током живота) и данас представља важан сегмент образовне делатности у Војној академији. Последњом реорганизацијом Школе националне одбране (*Правилник о курсевима и другим облицима усавршавања у Министарству одбране и Војсци Србије из новембра 2009*), установљен је нови концепт каријерног усавршавања, који треба да заживи 2010. године. Овај концепт обухвата четири нивоа усавршавања: основни командно-штабни курс, командно-штабно усавршавање, генералштабно усавршавање и високе студије безбедности и одбране. Током 2008. и у првој половини 2009. године израђени су и нови студијски програми за прва три нивоа усавршавања. Истовремено, припрема се документација за акредитацију командно-штабног усавршавања, као дипломских академских студија (мастер), која се планира у наредној, трећој фази реформе војног образовања.

Први студентски пук је посебна целина која се бави организацијом живота и рада (превасходно студирања) студената Војне академије. Формиран је 9. октобра 2006, а чине га батаљони Копнене војске, Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и логистике, водови речних јединица и студенткиња и класе слушалаца Школе за резервне официре.

Одељење за људске ресурсе је носилац функција, задатака и активности које се односе на кадровско обезбеђење професионалних припадника, правну помоћ и послове стамбеног обезбеђења запослених у Војној академији.

Логистичку подршку Војној академији пружа Одељење за логистику, које у свом саставу има органе за техничку подршку, општу логистику (исхрана, смештај, одевање), здравствено збрињавање, саобраћај и транспорт, инфраструктурну подршку, материјално и финансијско пословање, заштиту од пожара, заштиту на раду и заштиту животне средине.

Војна гимназија је, као једина средња војна школа која данас постоји у Србији, у функцији регрутовања кандидата за школовање у Војној академији. По завршетку ове школе, ученици војне гимназије, заједно са ученицима осталих средњих цивилних школа у Србији, полажу пријемни испит за Војну академију и, уколико задовоље све прописане критеријуме, стичу право да наставе школовање у овој високошколској установи.

У Војној академији школују се и кандидати за резервне официре и реализују курсеви усавршавања професионалних војних лица, цивилних лица и резервних официра. То су, углавном, следећи курсеви: страних језика, додатног оспособљавања,

курсеву у области телекомуникација, информатике и криптозаштите, у области логистике и материјалног и финансијског пословања и методичко-дидактички курсеви за наставнике и извођаче обуке.

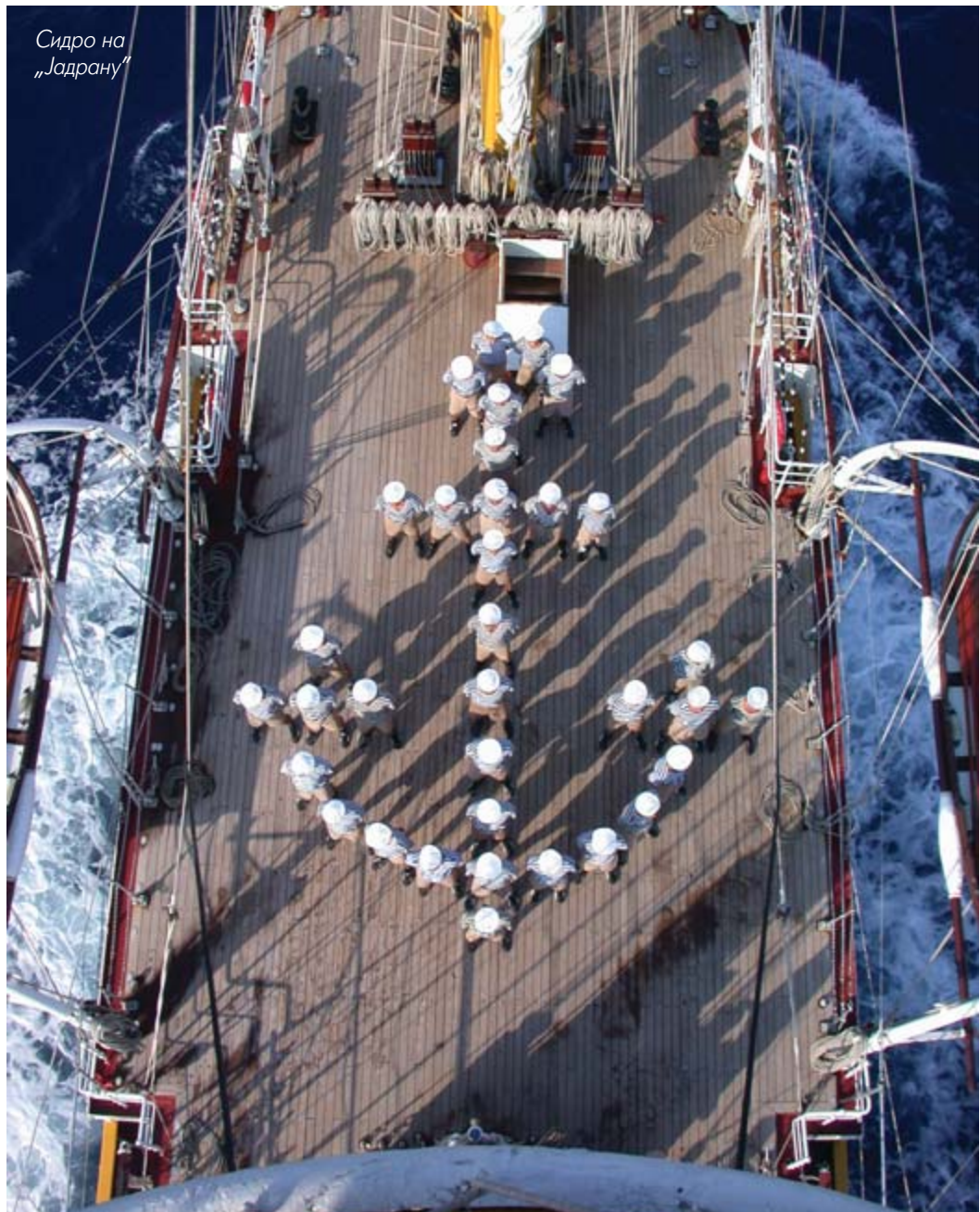
ДЕЛАТНОСТ

Образовно-васпитна делатност (школовање кадета на основним и дипломским академским студијама и стручно усавршавање официра у Школи националне одбране) заузима данас централно место у раду Војне академије.

Основне академске студије имају за циљ да оспособе кадете за почетне дужности у роду – служби, у складу са мисијама и задацима Војске Србије. Оне се реализују у шест студијских програма: Менаџмент у одбрани, Војномашинско инжењерство, Војноелектронско инжењерство, Војнохемијско инжењерство, Војно ваздухопловство и Логистика одбране.

По својој структури, студијски програми имају карактер интердисциплинарних студија у области друштвено-хуманистичких и техничко-технолошких наука. Менаџмент у одбрани тежишно се базира на друштвено-хуманистичким наукама, а остали студијски програми на техничко-технолошким наукама. Садржаји студијских програма конципирани су тако да будућим официрима обезбеде потребан степен знања и вештина за успешно командовање јединицама родова – служби и експлоатацију и одржавање средстава ратне технике у оквиру мисија и задатака Војске Србије. У оквиру наведених студијских програма кадети обавезно изучавају и војне науке, односно, вештине (тактику, оперативу и стратегију) које су непосредно у функцији њиховог позива, али и природно-математичке науке, без којих се професионална каријера официра родова и служби не може замислити.

Школовање кадета, односно професионално оспособљавање официра састоји

Сидро на „Јадрану“

се из академског (претежно теоријског) дела и војне обуке (заједничке и стручно-специјалистичке). Војна обука представља паралелни део академског образовног процеса и изводи се углавном на полигонима, односно војним камповима.

Кампови се организују на логорским просторијама, у центрима за обуку војника и у Војној академији у различитом трајању. Укупна обука у камповима (од 1. до 12. кампа) траје 26 недеља, што износи око 21 посто од укупне наставе на Војној академији.

Војна обука изводи се у две фазе. Прва обухвата *заједничку обуку*, кроз коју пролазе истовремено сви студенти. Она почиње у првом, а завршава се у петом семестру и реализује се у првих осам војних кампова. Друга фаза обуке је *стручно-специјалистичка*, изводи се по родовима и службама у камповима од 9. до 12. и у току семестра, а други облици наставе (вежбе са бојним гађањима и бојна гађања) реализују се само у току семестра као саставни део предмета. Војна обука током семестра изводи се од два до четири часа недељно.

Циљ заједничког дела војне обуке кадета је овладавање основним војним знањима, вештинама и навикама и обучавање у употреби и одржавању наоружања и опреме, извршавању борбених радњи и поступака појединца, групе и одељења, те командовање одељењем.

Циљ специјалистичког дела војне обуке кадета Војне академије је практично овладавање стручно-специјалистичким садржајима рода–службе и оспособљавање за обављање почетних официрских дужности и командовање јединицом ранга вода.

ВЕЖБА ДИПЛОМАЦ, КРУНА ШКОЛОВАЊА

Од 2006. године, војна обука у камповима завршава се показном вежбом са бојним гађањем кадета завршне године под називом „Дипломац“ и она представља круну школовања на Војној академији. Вежба се одржава у мају сваке године, на простору Кучајских планина, на интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“. Тада студенти–кадети завршне године Војне академије демонстрирају своју обученост и оспособљеност за извршавање наменских задатака на почетним старешинским дужностима у јединицама Војске Србије; умешност у командовању јединицама ранга вода и чете–батерије у условима извођења борбених дејстава; могућност исхране и снабдевања водом јединица ресурсима из природе; место и улогу свог и осталих родова у току извођења борбених дејстава. Ова вежба, у основи, представља демонстрацију обједињених наставних садржаја које су кадети изучавали на практичним облицима наставе на Војној академији.

У овој вежби комбинује се дејство пешадије, оклопних јединица и артиљерије, а извиђачки лет авиона *миг 29*, гађање циље-

Председник државе, министар одбране и начелник Генералштаба честитају студентима на успешној вежби „Дипломац“

ва на земљи из авиона Г-4 и дејство противоклопних хеликоптера *гама* знатно доприносе атрактивности вежбе. Саставни део вежбе чини и приказ поступака људства које је, у оквиру међународне мировне мисије, ангажовано на сталном контролном пункту УН (наилазак овлашћеног лица УН на контролни пункт, онемогућавање шверца наоружања, формирање ескорта за заштиту личности, разбијање насилних демонстрација и затварање илегалног контролног пункта).

Планови и документи за реализацију вежбе „Дипломац 2009“ први пут су израђени по стандардима Натоа. Извођење ове вежбе пратили су председник Републике Србије, министар одбране, начелник Генералштаба Војске Србије, начелник Војне академије и њихови сарадници. Поред њих, вежби су присуствовали и страни војни представници.

ШКОЛОВАЊЕ ДЕВОЈАКА

Једна од значајних тековина реформских процеса у војном образовању последњих година јесте школовање девојака на Војној академији. Пракса већине земаља развијеног света постала је и наша стварност 2007. године, када је примљена прва генерација од 30 девојака, које су се, на основу релевантних показатеља, успешно укључиле у наставно-образовни процес, равноправно са својим колегама. Интересовање девојака (свакако и младића) за војни позив расте, што убедљиво показују и резултати последњег конкурса (из 2009. године), када се пријавило више од хиљаду кандидата, од тог броја чак 243 девојке, односно, за једно место у најмлађој, 134. класи Војне академије, конкурисало је осам пута више кандидаткиња.

Након основних и дипломских академских студија на Војној академији, процес професионалног оспособљавања официра

заокружује се њиховим стручним усавршавањем у Школи националне одбране или, пак, у иностранству, на престижним војним школама и колеџима у Европи и Сједињеним Америчким Државама.

Најновијом реорганизацијом Школе националне одбране (из 2009. године) установљен је нови концепт каријерног усавршавања који има четири нивоа: основни командно-штабни курс; командно-штабно усавршавање, генералштабно усавршавање и високе студије безбедности и одбране.

Основни командно-штабни курс представља новину у хијерархији усавршавања официра у ШНО. Курс треба да обезбеди оспособљавање професионалних официра за командовање тактичким јединицама четног нивоа рода–службе и обављање штабних дужности у командама тактичких јединица батаљонског и вишег нивоа, те за реализацију других дужности тог нивоа, у оквиру мисија и задатака Војске Србије. Курс је родовског карактера и траје три месеца (за пилоте, додатно, летачка обука: 90–120 часова). Реализује се у два дела, први је заједнички, а други специјалистички (по родовима–службама). Након завршеног курса, полазник стиче услове за унапређење у чин мајора, постављење на вишу дужност и усавршавање према изабраном типу каријере на командно-штабном нивоу.

Као интервидовски облик стручног усавршавања професионалних официра у МО и ВС, командно-штабни ниво представља други степен стручног усавршавања официра. Организује се, по правилу, као редовно усавршавање у трајању од једне школске године, уз вредновање резултата рада слушаца из свих предмета предвиђених Програмом усавршавања и обавезну израду стручног рада, који официри бране

на крају школовања. Овим усавршавањем официри се оспособљавају за решавање тактичких задатака, стицање знања и овладавање вештинама за потребе тактичког нивоа командовања и обављање почетних дужности према одређеном типу каријере: командно-оперативном, штабно-функционалном и логистичком.

Циљ командно-штабног усавршавања, зависно од организацијско-мобилизацијских промена у Војсци и МО, своди се на оспособљавање официра за командовање тактичким јединицама свог рода–службе нивоа батаљона, обављање штабних дужности у командама бригадног нивоа и других дужности у вишим командама Војске и организацијским јединицама МО, у оквиру мисија и задатака који проистичу из доктринарних и нормативних докумената у области одбране Републике Србије.

Генералштабно усавршавање данас је највиши облик стручног усавршавања професионалних официра у Министарству одбране и Војсци Србије. Његови полазници су официри чина потпуковник–пуковник који се, пре свега, припремају за дужности за које је предвиђен чин пуковника и бригадног генерала. Генералштабно усавршавање је школовање интервидовског (здруженог) карактера, има облик редовног школовања у трајању од једне школске године, уз обавезно вредновање постигнутих резултата из свих предмета предвиђених Програмом усавршавања за овај ниво, после чега официри раде и бране стручни рад којим формално завршавају школовање.

Зависно од организацијско-мобилизацијских промена у Војсци и МО, циљ усавр-

шавања подразумева оспособљавање официра за командовање оперативним и стратегијским саставима и обављање оперативних, штабних и других дужности у командама оперативно-стратегијског нивоа, до оспособљавања официра за највише дужности у Министарству одбране РС и Генералштабу Војске Србије.

СТУДИЈЕ БЕЗБЕДНОСТИ И ОДБРАНЕ

Новину у каријерном усавршавању представљају и студије безбедности и одбране, намењене оспособљавању државних службеника и официра за обављање највиших управних, командних и руководећих дужности у МО и ГШ Војске Србије. То је највиши ниво усавршавања за потребе система одбране и безбедности и планирано је да траје четири месеца. Намењен је државним службеницима, функционерима, новинарима и политичким активистима, који се професионално баве или ће се бавити проблематиком политике безбедности и одбране, али и професионалним официрима чина пуковник–бригадни генерал, који се припремају за највише дужности у систему одбране. Према плану, овај облик усавршавања треба да заживи ове, 2010. године.

Правилник о школовању странаца у домаћим војним школама и војним научно-страживачким установама омогућава подједнако школовање и припадника страних оружаних снага у нашој војној академији. На основу постигнутих (билатералних) споразума, последњих година у Школи националне одбране школовали су се и данас се налазе

на редовном школовању припадници оружаних снага из бивших југословенских република, првенствено, Босне и Херцеговине, Црне Горе и, од 2009. године, Македоније.

Осим земаља из региона, поверење војним школама Војске Србије поклонили су и припадници оружаних снага појединих великих сила: 2006. године командно-штабно усавршавање у Војној академији завршио је један амерички мајор, 2009. један припадник оружаних снага Кине, а на школовању у Војној академији до 2010. године налази се и један припадник оружаних снага Руске Федерације. Током 2008. године 20 Алжираца завршило је курс српског језика у Војној академији и отпочело студије другог степена (магистарске студије из области техничких наука).

ШКОЛОВАЊЕ СТРАНАЦА

За усавршавање на генералштабном и командно-штабном нивоу у Војној академији заинтересовани су и припадници оружаних снага Турске, Немачке, Италије и Француске. Интерес за постдипломске и друге облике усавршавања показују данас и припадници оружаних снага Либије, Ирака и других земаља које се ослањају на позитивна искуства школовања својих официра у време активног присуства СФРЈ у покрету несврстаних, коме су и они припадали. То је, свакако, најбоља препорука за Србију и српску војску, као баштинике високошколске традиције и угледа који је у свету, у том погледу, уживала некадашња Југославија и њена армија.

Определење државе Србије и њене војске за развој партнерских односа са европским и евроатлантским међународним

Студенткиње
Војне академије

безбедносним структурама, одражава се посебно у области војног школства. Ова сарадња је последњих година интензивирана, упућивањем припадника Министарства одбране на школовање и усавршавање у престижне војне школе појединих европских земаља и Америку.

Припадници МО Републике Србије већином су завршавали школе нивоа генералштабног и командно-штабног усавршавања у Сједињеним Америчким Државама и појединим европским земљама: у САД (Национални ратни колеџ у Вашингтону, Командно-генералштабни колеџ КоВ у Форт Левенворту, Воздухопловни командно-штабни колеџ у Максвелу, у Алабами); у Руској Федерацији (Генералштабна академија ОС Руске Федерације, Војни универзитет трупе ПВО у Тверју и Војна воздухопловна академија „Јуриј Гагарин“ у Монињу); у Француској (Интервидовски колеџ одбране у Паризу); у Грчкој (Школа националне одбране у Атини, Здружени ратни колеџ у Солуну и Командно-штабни колеџ у Солуну); у Италији (Институт високих студија одбране у Риму, Центар високих студија одбране у Риму); у Великој Британији (Краљевски колеџ одбране у Лондону, Напредни командно-штабни курс у Одбрамбеној академији у Шривенхему); у СР Немачкој (Интернационална командно-штабна академија КоВ у Хамбургу, Интернационална командно-штабна академија В и ПВО у Хирту); у Краљевини Норвешкој (Штабни колеџ у Ослу); у Турској (Академија оружаних снага) и у Естонији (Балтички колеџ одбране у Талину).

Поред усавршавања генералштабног и командно-штабног нивоа, од 2005. године у иностранство се упућују и одабрани свршени ученици Војне гимназије ради наставак основних студија у страним војним академијама. Данас се на школовању у војним академијама у иностранству налази 18 студената, бивших ученика Војне гимназије: осам студената у Грчкој (у Атини), шест у Италији (у Ливорну, Модени и Поцуолију) и четворица студената у САД (у Колорадо Спрингсу и Вест Поинту).

УСАВРШАВАЊЕ У ИНОСТРАНСТВУ

У страним високим војним и цивилним школама и установама реализују се и разноврсни облици курсирања и семинара с циљем унапређења знања и вештина по најсавременијим европским и светским стандардима, јачања мера међусобног поверења и безбедности у региону и припреме наших припадника за обављање разних дужности по међународним и стандардима НАТОа. Посебно би смо истакли: Европски центар за безбедносне студије „Џорџ К. Маршал“ у Гармиш-Партенкирхену у Немачкој; Школу НАТОа у Оберамергауу, у Немачкој; Европски центар за безбедносне студије у Женеви, Швајцарска. Лекари се школују на разним клиникама и универзитетима у САД, Кини, Руској Федерацији, Француској, Великој Британији... Ор-

ганизују се и курсеви у оквиру Програма сарадње и безбедности у области међународне војне едукације и обуке – ИМЕТ у Америци.

Војна академија у Београду, као ретко која високошколска установа у земљи, располаже неопходним капацитетима и материјалним ресурсима, савременим средствима и интелектуалним потенцијалом који су у функцији основне, наставно-образовне и васпитне делатности. Ту су, свакако, и Центар за физичко васпитање, спорт и рекреацију и Центар за стране језике, који, иако организацијски припадају Министарству одбране, користе капацитете Војне академије и надлежни су за реализацију целокупног наставног процеса из предмета физичко васпитање и страних језика у овој установи.

Академија располаже модерним и богато опремљеним спортском центром. За потребе 25. летње Универзијаде, по најсавременијим стандардима реконструисан је и атлетски стадион, а високом квалитету обуке и спортских активности у Војној академији доприносе и њени објекти у зимском спортском центру на Копаонику.

Поред редовне намене, овај центар је на располагању готово свакодневно и осталим припадницима Војске и рекреативцима у целини, остварујући на тај начин широку, друштвено-корисну функцију. Захваљујући оваквим условима, затим, стручности и ентузијазму наставника и сарадника у Центру, кадети су у оквиру ваннаставних активности имали прилику да учествују на бројним домаћим и страним спортским такмичењима, на којима су постизали запажене резултате.

Значајне квалитативне промене у организовању спортског живота у Војној академији започињу 2003. године, учлањењем Србије и Црне Горе у Међународни савет за војне спортове (CISM). У саставу Центра налазе се Канцеларија за везу са CISM, као оперативно тело за комуникацију са овом међународном организацијом, и спортски вод, који чине врхунски спортисти из наше земље на одслужењу војног рока у Војној академији. Они успешно представљају ову институцију на међународним спортским манифестацијама. Канцеларија за везу са CISM учествује у планирању годишњих и месечних активности Министарства одбране и Војске Србије у оквиру CISM; организује сарадњу са међународним координаторима активности у оквиру CISM за Европу, Генералним секретаријатом и са канцеларијама других земаља, чланицама CISM.

Активно учешће у CISM, као мултидисциплинарној војној спортској организацији која данас окупља 131 земљу у свету, битно је допринело обогативању теорије и праксе физичког васпитања и спорта међу кадетима у Војној академији. Њени припадници до сада су учествовали на више од 50 разноврсних активности из програма CISM (спортским такмичењима, тренинг камповима, стручним и научним скуповима...). И сами су, у Србији, организовали десетак активности у којима су учествовали припадници оружаних снага из око 40 земаља.

Један од центара који плени својом презентативношћу на Војној академији је и Центар за стране језике Министарства одбране, који располаже квалитетним наставничким кадром и добро опремљеним кабинетима за подршку наставног процеса који се одвија у оквиру редовних студија, стручног усавршавања официра (у Школи националне одбране) и организовања курсева стручног оспособљавања и усавршавања, за потребе Министарства одбране и друге установе у систему одбране.

Курсеви страних језика реализују се у највећој мери са циљем да се њиховим полазницима омогући стицање међународно признатих сертификата – STANAG 2 и 3, потребних за обављање функционалне дужности у иностранству и за наставак школовања и усавршавања у струци у иностранству. На ове курсеве упућују се лица према плановима школовања и усавршавања кадра који се израђују у Министарству одбране. То су тзв. редовни курсеви, трају три или четири месеца и интензивни су по свом карактеру. Организују се за светске језике (енглески, руски, француски, немачки), језике земаља из окружења (албански, бугарски, грчки, италијански, мађарски, румунски) а, по потреби, и за друге језике. Ове курсеве, са тежиштем на енглеском језику (око 60 посто), на нивоу STANAG 2 и 3, годишње заврши више стотина припадника МО и ВС.

Центар за стране језике је носилац значајних, међународних пројеката као што је, на пример, *Српско-немачки војни речник*, израђен у сарадњи са Институтом за језике Академије за националну одбрану Републике Аустрије. Рад на овом пројекту трајао је три године и реализован је према плану билатералне војне сарадње Републике Србије и Републике Аустрије.

Слична сарадња одвија се и са представницима оружаних снага Републике Француске и других држава. Природно је да је најинтензивнија сарадња са Филолошким факултетом у Београду и са школама страних језика у земљи.

ТЕМЕЉИ НА ТРАДИЦИЈИ И НОВЕ ИДЕЈЕ

Прича о војном школству на овим просторима, о његовој богатој традицији и историји, актуелном тренутку и перспективама, до те мере је инспиративна да је потребно много простора да би се она исцрпела. Закључићемо је, ипак, речима бригадног генерала и начелника Војне академије, др Младена Вуруне, који је мишљења да „српско војно школство треба да почива на темељима сазданим од изучених лекција, 160-годишње традиције и размене искустава са страним земљама; да лекције из историје не треба заборавити, али треба увек бити отворен за нове идеје и оригинална решења...”

Оснивање Универзитета одбране, као институционалног оквира који ће заокружити

и уздићи на највећи могући ниво процес образовања и научне делатности у области одбране и безбедности у Србији, једно је од тих решења, које Војна и Војномедицинска академија спремно дочекују у овој години. Следећа фаза у развоју војног школства у Србији отвара се, у перспективи, у правцу регионалне сарадње, која је, превасходно, у функцији рационалног и оптималног коришћења образовних капацитета земаља заинтересованих за овакву врсту сарадње у региону. Интересовање припадника оружаних снага бивших југословенских република за школовање у нашој војној академији један је од доказа да је она могућа. Познато је да сваку војску, без обзира на њену величину, одликује веома сложена структура и да је школовање официра за поједине специјалности изузетно скупо, па чак и нефункционално. Стога је оптимално искоришћавање капацитета унутар региона најбољи и најефикаснији начин регрутовања потребног кадра, посебно када је реч о малим земљама и њиховим ограниченим материјалним могућностима. Овакав приступ представља, иначе, реалну потребу о којој данас размишљају и договарају се многе државе у свету. ■

Аутор прилога
Др Мирјана ЗОРИЋ
Фотоархива
Мр Слободан ЂУКИЋ

Поводом 160. година војног школства, Јавно предузеће ПТТ Србија, а у реализацији Југомарка, издало је јубиларну поштанску марку и пригодан коверат, који ће се од 18. марта појавити у поштама Србије.
Уметничка обрада марке: Надежда Скочајић

Свечана академија
Југословенско драмско
позориште Београд
18. март 2010. године
20 часова

Сценарио и режија:
Александар Мандић

Учествују:
Бранислав Лечић
Горан Султановић
Милорад Мандић
Гордан Кичић
Урош Јаковљевић
Матеја Поповић
Михаило Јанкетић
Марко Јанкетић
Игор Илић
Жарко Степанов
Стеван Пиале
Драган Бјелогрић
Драган Петровић
Катарина Марковић
Милош Анђелковић
Лазар Ристовски
Кадеткиње и кадети
Војне академије
Оркестар Гарде и
Уметнички ансамбл
Министарства одбране
„Станислав Бинички“

ЧАСТ ЈЕ НАША ИМОВИНА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
ВОЈНА АКАДЕМИЈА
www.va.mod.gov.rs

